

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Γεώργιος Ι. Σπανός
Ελένη Κ. Σκοτεινιώτη
Χρυσούλα Ι. Μακρή
Σπυρίδων Γ. Κρουσταλάκης

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

ΑΛΚΗΣΤΙΣ

Γ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ
ΑΛΚΗΣΤΙΣ

Μετάφραση
Θρασύβουλος Σταύρου

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια

Παπαμανώλη Ελευθερία

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Δεκατρή Ιωάννα

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Τσούνη Βασιλική

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Αθανασιάδου Ειρήνη

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Μποζιονέλος Γαβριήλ

Πτυχιούχος γραφιστικής

**Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού
αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης**

Βαρτζιώτη Βασιλική

Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας

Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων
στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων»
με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα
«Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027**

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Γεώργιος Ι. Σπανός

Ελένη Κ. Σκοτεινιώτη | Χρυσούλα Ι. Μακρή | Σπυρίδων Γ. Κρουσταλάκης

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ
ΑΛΚΗΣΤΙΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Γεώργιος Ι. Σπανός

Ομότιμος Καθηγητής Ε.Κ.Π.Α.

Ελένη Κ. Σκοτεινιώτη

Φιλολόγος, Δρ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης

Χρυσούλα Ι. Μακρή

Φιλολόγος, Δρ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης

Σπυρίδων Γ. Κρουσταλάκης

Φιλολόγος, Δρ., Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Γεώργιος Ι. Σπανός

ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Χρήστος Δράκος

Χαράλαμπος Θεοδώρου

ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑ

Αγαητοί μας μαθητές, αγαηητές μας μαηήτριες
Σας καλωσορίζουμε στον ξεχωριστό κόσμο του αρχαίου θεάτρου.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας θα σας εισαγάγει σε έναν κόσμο μυστηρίου, ομορφιάς και δημιουργικής δράσης. Θα σας βοηθήσει να επικοινωνήσετε με τη γλώσσα της γνώσης, των συναισθημάτων και της φαντασίας. Θα σας δώσει αφορμές και άπειρες ευκαιρίες να σκεφθείτε βαθύτερα το μυστήριο της ανηρώπινης φύσης και ζωής. Θα σας ωδήσει να φανταστείτε και να εκφραστείτε πολύτροπα, να διαλεχθείτε μεταξύ σας και να θέσετε ερωτήματα που απασχολούν τον άνθρωπο διαχρονικά.

Αν χρησιμοποιήσετε το βιβλίο αυτό ως βοήθημα, για να προσεγγίσετε δημιουργικά τη δραματική τέχνη, τότε θα αναλάβετε ρόλους, θα επικοινωνήσετε με τις ιδέες και θα αναζητήσετε απαντήσεις, που θα σας κάνουν σκεπτόμενους ανηρώπους, στοχαζόμενους πολίτες, συμπάσχοντες συνανηρώπους.

Έτοιμοι για δημιουργική δράση, αφήστε τον εαυτό σας ελεύθερο στην ανάγνωση, ανοικτό στη θέαση, θετικό στον διάλογο. Συνεργαστείτε με τους δασκάλους σας, όχι με τη σκέψη στον βαθμό αλλά στη συμμετοχή, στη δράση και στην απόλαυση που προσφέρει η τέχνη του τραγικού λόγου.

Σας ευχόμαστε μέσα στη σχολική τάξη να βρείτε τους τρόπους και τους δρόμους για ποιοτική και δημιουργική διερεύνηση του νοήματος της ανηρώπινης ύπαρξης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑ	5	Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ στ. 546-639 [477-567]	75
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	7	1 ^η Υποενότητα στ. 546-576 [477-506]	76
ΒΟΗΘΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ	8	2 ^η Υποενότητα στ. 577- 621 [507-550]	78
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9	3 ^η Υποενότητα στ. 622-639 [551-567]	82
ΠΡΟΛΟΓΟΣ στ. 1-92 [1-76]	17	Γ΄ ΣΤΑΣΙΜΟ στ. 640-679 [568-605]	85
1 ^η Υποενότητα στ. 1-46 [1-37]	18	Δ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ στ. 680-1081 [606-961]	91
2 ^η Υποενότητα στ. 47-92 [38-76]	22	1 ^η Υποενότητα 680-756 [606-674]	92
ΠΑΡΟΔΟΣ στ. 93-161 [77-135]	27	2 ^η Υποενότητα στ. 757-794 [675-705]	98
Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ στ. 162-251 [136-212]	35	3 ^η Υποενότητα στ. 795 - 841 [706-746].	102
1 ^η Υποενότητα στ. 162-206 [136-174].	36	4 ^η Υποενότητα στ. 842-870 [747-772]	106
2 ^η Υποενότητα στ. 207-251 [175-212]	40	5 ^η Υποενότητα στ. 871-914 [773-815].	110
Α΄ ΣΤΑΣΙΜΟ στ. 252-285 [213 -243]	45	6 ^η Υποενότητα στ. 915-966 [816-860]	114
Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ στ. 286-503 [244-434].	51	7 ^η Υποενότητα στ. 967-1018 [861-902]	118
1 ^η Υποενότητα στ. 286-327 [244-279]	52	8 ^η Υποενότητα στ. 1019-1081 [903-961]	122
2 ^η Υποενότητα στ. 328-380 [280-325].	56	Δ΄ ΣΤΑΣΙΜΟ στ. 1082-1117 [962-1005].	127
3 ^η Υποενότητα στ. 381- 430 [326-368].	60	ΕΞΟΔΟΣ στ. 1118-1292 [1006-1163]	133
4 ^η Υποενότητα στ. 431-458 [369-392]	64	1 ^η Υποενότητα στ. 1118-1214 [1006 - 1095].	134
5 ^η Υποενότητα στ. 459-503 [393-434].	66	2 ^η Υποενότητα στ. 1215-1292 [1096-1163].	140
Β΄ ΣΤΑΣΙΜΟ στ. 504- 545 [435-476]	71	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ	147
		ΛΕΞΙΚΟ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ	149
		ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	151

Το σχολικό βιβλίο, που έχετε στα χέρια σας, περιλαμβάνει: εισαγωγή, μεταφρασμένο αρχαιοελληνικό κείμενο, πληροφορίες-σχόλια, ερωτήσεις-ασκήσεις, δραστηριότητες, λεξικό θεατρικών όρων, παράρτημα με τα κύρια ονόματα, εικονογράφηση.

Στην εισαγωγή παρουσιάζονται βασικές πληροφορίες για το αρχαίο θέατρο. Ιδιαίτερος λόγος γίνεται για την τραγωδία και τον τραγικό ποιητή, τον Ευριπίδη, έργο του οποίου θα αναγνώσετε και θα ερμηνεύσετε. Το έργο που επιλέχθηκε να παρακολουθήσετε είναι η «Άλκηστις».

Το μεταφρασμένο κείμενο από τον Θρ. Σταύρου τυπώνεται στις αριστερές σελίδες και πλαισιώνεται από πλαγιότιτλους και από ερωτήσεις. Στην αρχή κάθε ενότητας (Προλόγου, Παρόδου, Επεισοδίων και Στασίμων), στη δεξιά σελίδα, καταγράφονται πληροφορίες που αφορούν τον χαρακτήρα και τον διδακτικό προσανατολισμό (περίληψη, προοργανωτές και προσδοκώμενες δεξιότητες).

Οι ερωτήσεις-ασκήσεις και οι δραστηριότητες που συνοδεύουν κάθε διδασκόμενη υποενότητα αποβλέπουν στη βαθύτερη προσέγγιση και πληρέστερη κατανόηση του κειμένου ως θεατρικού έργου. Η ενασχόλησή σας με αυτές θα σας βοηθήσει να βιώσετε τον κόσμο του κειμένου. Να παρακολουθήσετε, δηλαδή, τη δράση και τα δρώμενα, να γνωρίσετε τους δρώντες-ηθοποιούς (υποκριτές), οι οποίοι είναι φορείς νοήματος, εκφραστές αξιών και συντελεστές αισθητικής καλλιέργειας.

Το λεξικό θεατρικών όρων και το παράρτημα κύριων ονομάτων στο τέλος του βιβλίου αποτελούν πηγές άντλησης πληροφοριών και

γνώσης, που θα σας δώσουν τη δυνατότητα να προβληματιστείτε και να διευκολυνθείτε στη διαθεματική αξιοποίηση της διδασκαλίας και μάθησης.

Οι εικόνες, που εντάχθηκαν στις σελίδες του βιβλίου, δεν έχουν διακοσμητικό χαρακτήρα. Έχουν λειτουργικό, παιδαγωγικό χαρακτήρα, γιατί δίνουν αφορμές για συνδυαστική αξιοποίηση εικόνας-κειμένου, ώστε να υπηρετείται η αισθητική καλλιέργεια και να ενδυναμώνεται ο στοχασμός και η φαντασία σας ως ενδιαφερόμενων αναγνωστών-θεατών.

Το βιβλίο ενισχύεται, ως σύγχρονο λειτουργικό εργαλείο, με τη συμπερίληψη ψηφιακών συνδέσμων. Θα έλθετε, έτσι, σε επαφή με ακούσματα, θεάματα και αναγνώσματα της θεατρικής, λογοτεχνικής, επιστημονικής δημιουργίας του άλλοτε και του τώρα.

Βασικός προσανατολισμός μας κατά τη συγγραφή του βιβλίου ήταν να παρουσιάσουμε ένα διδακτικό εγχειρίδιο που θα σας βοηθήσει, με τη διαμεσολάβηση του/της διδάσκοντος/ουσας, να επικοινωνήσετε βιωματικά με τον κόσμο του θεάτρου. Να αναπαραστήσετε στη σχολική τάξη τη θεατρική πραγματικότητα που δημιούργησε ο Ευριπίδης. Να παίξετε υποδυόμενοι ρόλους σε θεατρικά δρώμενα. Να ερευνήσετε τις δυνατότητες, τις κλίσεις και τις ευαισθησίες σας, προσεγγίζοντας βιωματικά το δραματικό κείμενο.

Καλωσορίσατε στον κόσμο του αρχαίου θεάτρου

Το ταξίδι θα σας ανταμείψει...

Αγαπητέ/ή μαθητή/τρια,

Στο κείμενο που ακολουθεί, θα βρεις πληροφορίες και οδηγίες, που θα σου φανούν χρήσιμες κατά την προσέγγιση του βιβλίου, που έχεις στα χέρια σου. Συγκεκριμένα:

- 1. Εισαγωγή.** Μελετώντας τη θα αποκτήσεις γνώσεις για το αρχαίο δράμα, την τραγωδία, τον Ευριπίδη και για το έργο το οποίο θα διδαχθείς, την «Άλκηστη».
- 2. Προοργανωτής.** Τον συναντάς στην αρχή κάθε ενότητας και σε πληροφορεί με σύντομο και ευχάριστο τρόπο για τους στόχους της ενότητας, την εξέλιξη της υπόθεσης του έργου, τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν και τις δεξιότητες που θα καλλιεργηθούν. Στη ίδια σελίδα δύο φράσεις, μία στη νέα και μία στην αρχαία ελληνική, έχουν επιλεγεί για να επισημάνουν το κεντρικό θέμα της ενότητας και λειτουργούν ως φράσεις-κλειδιά.
- 3. Υποενότητες.** Είναι οι επιμέρους ενότητες του έργου. Στην αρχή κάθε υποενότητας, πάνω αριστερά, δίνεται η αρίθμηση των στίχων του μεταφρασμένου κειμένου και μέσα σε αγκύλες οι αντίστοιχοι στίχοι του αρχαίου κειμένου. Οι υποενότητες συνοδεύονται από **πλαγιότιτλους και ερωτήσεις** που σε διευκολύνουν να παρακολουθήσεις την υπόθεση του έργου.
- 4. Παράθεση σχολίων και πληροφοριών.** Βρίσκονται συνήθως στη σελίδα απέναντι από το κείμενο - εκτός από μεμονωμένες περιπτώσεις, στις οποίες παρατίθενται πριν από το κείμενο - και σε βοηθούν να κατανοήσεις και να ερμηνεύσεις πληρέστερα το έργο. Για τον σκοπό αυτό, αρκετές φορές, τα σχόλια ακολουθούν ερωτήσεις για συσχέτιση ή επέκταση σε συναφή θέματα.
- 5. Ερωτήσεις και Δραστηριότητες.** Θα παρατηρήσεις ότι σε κάθε υποενότητα συναντάς ερωτήσεις, που σε βοηθούν να κατανοείς πληρέστερα το περιεχόμενο και, παράλληλα, σου δίνουν τη δυνατότητα να εμβαδύνεις στον κόσμο του έργου. Δεν απουσιάζουν, φυσικά, και οι θεματικές, διαθεματικές και δημιουργικές δραστηριότητες, που σε βοηθούν να καλλιεργείς ποικίλες και ενδιαφέρουσες δεξιότητες.
- 6. QR Κώδικες,** μέσω των οποίων οδηγείσαι σε ένα ευχάριστο υποστηρικτικό ψηφιακό περιβάλλον, που περιλαμβάνει ενδιαφέρουσες πληροφορίες, δραστηριότητες και πλούσιο εποπτικό υλικό.
- 7. Εικόνες και Φωτογραφίες,** που πλαισιώνουν το κείμενο, οι οποίες, με τη βοήθεια του/της καθηγητή/τριας σου, θα κάνουν πιο ευχάριστη και παραστατική τη μαθησιακή διαδικασία.
- 8. Αξιολογήσεις,** που βρίσκονται στο τέλος των ενότητων και σε βοηθούν να ανακεφαλαιώσεις και να αξιολογήσεις όσα έμαδες, ελέγχοντας παράλληλα με τρόπο ευχάριστο και ουσιαστικό τη δική σου μαθησιακή, έως εκείνη τη στιγμή, πορεία.
- 9. Ανασκοπήσεις.** Οι τρεις ανασκοπήσεις, που θα βρεις στο βιβλίο, περιλαμβάνουν δραστηριότητες και ερωτήσεις, οι οποίες έχουν σκοπό να σε βοηθήσουν να εμπεδώσεις και να ξαναθυμηθείς όσα διδάχθηκες.
- 10. Γλωσσάρι - Λέξεις και φράσεις με πλάγια γραφή - Παράρτημα θεατρικών όρων.** Οι λέξεις και οι φράσεις με **πλάγια γραφή**, που συναντάς στο κείμενο, αναλύονται προς διευκόλυνσή σου στο Γλωσσάρι που υπάρχει στο τέλος του βιβλίου. Παράλληλα, μπορείς να πληροφορηθείς για τους σημαντικότερους θεατρικούς όρους του αρχαίου ελληνικού δράματος, στο αντίστοιχο παράρτημα του βιβλίου.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

1.1 Γένεση – Προέλευση – Διοργάνωση των παραστάσεων

Πολλοί από εμάς έχουμε βρεθεί ως θεατές, σε υπαίθρια αρχαία θέατρα, να παρακολουθούμε παραστάσεις αρχαίου δράματος. Έχουμε, όμως, αναρωτηθεί πόσο διαφορετικό ήταν το θέατρο, που γεννήθηκε πριν από 2500 χρόνια στην αρχαία Αθήνα, σε σύγκριση με το σημερινό;

Αρχικά, θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι οι θεατρικές παραστάσεις της αρχαιότητας ήταν συνδεδεμένες με τις θρησκευτικές εορτές προς τιμήν του θεού Διονύσου. Με άλλα λόγια, οι αρχαίες θεατρικές παραστάσεις αποτελούσαν τμήμα του προγράμματος της θρησκευτικής εορτής. Δεν μπορούσε, δηλαδή, κάποιος να παρακολουθήσει θέατρο όποια μέρα επιθυμούσε, όπως συμβαίνει σήμερα, αλλά θα έπρεπε να περιμένει τις γιορτές για τον θεό Διόνυσο.

Πώς, όμως, από τις λατρευτικές εκδηλώσεις για τον θεό του κρασιού και της βλάστησης, γεννήθηκε η τραγωδία; Ο φιλόσοφος Αριστοτέλης, που πρώτος έγραψε μια σπουδαία μελέτη για την ποιητική τέχνη γενικά και, ειδικότερα, για τη δραματική ποίηση (*Περί Ποιητικής*), υποστήριξε ότι η τραγωδία προήλθε από τους πρωτοτραγουδιστές του *διθύραμβου*, του λατρευτικού άσματος που έψαλλε και χόρευε στις γιορτές του Διονύσου μια ομάδα από 50 πιστούς του θεού (ο λεγόμενος *δίασος*).

Το πρώτο βήμα για τη γέννηση της τραγωδίας έγινε όταν, στα μέσα περίπου του 6^{ου} αι. π.Χ., ο Θέσπης, ένας Αθηναίος ποιητής, είχε την έμπνευση να σταθεί απέναντι στον Χορό που έψαλλε και χόρευε τον διθύραμβο και να διαλεχθεί μαζί του. Αυτός ο διάλογος του Χορού με τον υποκριτή (από το ρήμα *υποκρίνομαι*, που σήμαινε απαντώ) ήταν και η σπερματική μορφή της τραγωδίας. Η πρώτη επίσημη παράσταση δόθηκε το 534 π. Χ., στη γιορτή των Μεγάλων Διονυσίων. Ήταν η εποχή που ο τύραννος Πεισίστρατος, για να κερδίσει την αποδοχή του λαού της Αθήνας, ενίσχυσε τη λατρεία του θεού Διονύσου, ορίζοντας να συμπεριληφθούν οι παραστάσεις τραγωδιών στο επίσημο πλαίσιο της διονυσιακής γιορτής («*Μεγάλα ἢ ἐν ἄστει Διονύσια*»).

Από τη στιγμή που η τραγωδία ενσωματώθηκε στο πρόγραμμα των Μεγάλων Διονυσίων, συνέχισε να εξελίσσεται ως θεατρικό είδος, χάρη σε μεγάλους ποιητές, που της έδωσαν την τελική μορφή και το μεγαλείο της. Οι ποιητές αυτοί ήταν τρεις: ο Αισχύλος από την Ελευσίνα (525- 456 π. Χ.), ο Σοφοκλής από τον Κολωνό (496-406 π.Χ.) και ο Ευριπίδης από τη Σαλαμίνα (480-406 π. Χ.). Στην πορεία της, η τραγωδία διατήρησε πολλά διονυσιακά στοιχεία (τη μεταμφίεση των ηθοποιών και των χορευτών, τον Χορό), η θεματολογία της, όμως, δεν συνδεόταν πια με τον Διόνυσο («*οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον*»).

Για την προέλευση της λέξης τραγωδία έχουν διατυπωθεί δύο κυρίως απόψεις: τραγωδία σημαίνει : α) ᾠδὴ τῶν τράγων = χορικό άσμα των λατρευτών του Διονύσου που φορούσαν δέρματα τράγων β) χορικό άσμα σε διαγωνισμό, όπου για τον νικητή το βραβείο ήταν ένας τράγος. Η πρώτη, κυρίως, εκδοχή επιβεβαιώνει τη θρησκευτική της προέλευση.

1.2 Οι δραματικοί αγώνες

Στην Αθήνα της κλασικής εποχής, θεατρικές παραστάσεις παίζονταν, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, στο πλαίσιο των θρησκευτικών εορτών του Διονύσου. Αυτές ήταν: τα Μεγάλα ή εν άστει Διονύσια (λάμβαναν χώρα από τα τέλη Μαρτίου έως τα μέσα Απριλίου), τα Κατ' αγρούς ή Μικρά Διονύσια (από τέλη Δεκεμβρίου έως αρχές Ιανουαρίου), τα Λήναια (από τέλη Ιανουαρίου έως αρχές Φεβρουαρίου) και τα Ανθεστήρια (τέλη Φεβρουαρίου έως αρχές Μαρτίου). Οι παραστάσεις, κυρίως στα Μεγάλα Διονύσια, δίνονταν στο πλαίσιο *δραματικών αγώνων*, στους οποίους διαγωνίζονταν για την πρώτη, τη δεύτερη και την τρίτη θέση οι ποιητές των έργων.

Οι διονυσιακές τελετές ξεκινούσαν με τη μεταφορά του ξόανου (του ξύλινου αγάλματος) του θεού στο θέατρο, ενώ το πρόγραμμα ολοκληρωνόταν με τους **δραματικούς αγώνες**. Κάθε ποιητής έπρεπε να παρουσιάσει τρεις τραγωδίες (τριλογία) και ένα *σατυρικό δράμα*, θεατρικό είδος που, αντίθετα με την τραγωδία, έπρεπε να έχει ευτυχές τέλος και ευτράπελο χαρακτήρα. Σ' αυτό ο Χορός, συνήθως, ήταν μεταμφιεσμένος σε Σατύρους (ήταν οι ακόλουθοι και σύντροφοι του Διονύσου), ντυμένους με δέρματα τράγων. Η θέση του σατυρικού δράματος μετά τις τρεις τραγωδίες είχε ως σκοπό να μη φεύγει από το θέατρο ο θεατής με άσχημη και βαριά διάθεση.

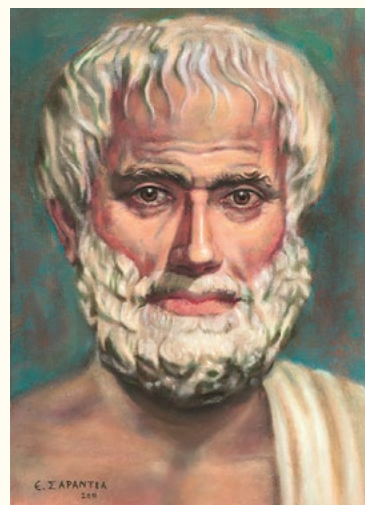
Η οργάνωση των δραματικών αγώνων είχε ανατεθεί στον *επώνυμο άρχοντα*. Αυτός επέλεγε τα έργα τριών ποιητών από όσους είχαν κάνει αίτηση, καθώς και τους *χορηγούς*, πλούσιους πολίτες, που αναλάμβαναν τα έξοδα της παράστασης για τον Χορό, τον χοροδιδάσκαλο, τον αυλητή, την ενδυμασία και τις μάσκες (σκευή).

1.3 Ο αριστοτελικός ορισμός της τραγωδίας

Ο Αριστοτέλης στην *Ποιητική* του διατυπώνει τον ορισμό της τραγωδίας.

«Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἠδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν» (1449b-24 κ.ε.).

Σύμφωνα με αυτόν, η τραγωδία αποτελεί μίμηση πράξης εξαιρετικής και τελείας, δηλαδή ολοκληρωμένης. Το μέγεθός της είναι ευσύνοπτο (με αρχή, μέση και τέλος), ενώ η μίμηση γίνεται με λόγο που «νοστιμίζει», χάρη στον ρυθμό, τη μουσική και την περίτεχνη έκφραση. Τα «καρυκεύματα» αυτά κατανέμονται σε κάθε μέρος της τραγωδίας με διαφορετικό τρόπο και βαθμό,

Ε. Σαραντέα, Αριστοτέλης. Αναπαράσταση. Λάδι σε μουσαμά, 38X26 εκ., 2011.

όπου ταιριάζει το καθένα. Τα πρόσωπα δρουν ως ήρωες του έργου, δεν απαγγέλλουν απλώς. Η τραγωδία, με τα συναισθήματα που προξενεί στους θεατές, τη συμπάθεια δηλαδή προς τον ήρωα που πάσχει (*δι' ἑλέου*) και τον **φόβο**, οδηγεί στην **κάθαρση**, τη λύτρωση, που επέρχεται στο τέλος του έργου. Σκοπός της είναι να συνειδητοποιήσει ο θεατής τις αιτίες που οδήγησαν τα τραγικά πρόσωπα στην καταστροφή και να αντλήσει τα ανάλογα διδάγματα για τη δική του ηθική συμπεριφορά.

1.4 Τα κατά ποσόν και τα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας

Στην *Ποιητική*, ο Αριστοτέλης διακρίνει τα **κατά ποσόν** μέρη της τραγωδίας και τα **κατά ποιόν**. Τα πρώτα είναι οι ενότητες, στις οποίες διαιρείται και βάσει των οποίων οργανώνεται η δράση της τραγωδίας (τα ποσοτικά μέρη). Τα δεύτερα είναι τα συστατικά στοιχεία, που προσδίδουν στην τραγωδία τον ποιοτικό της χαρακτήρα.

Τα κατά ποσόν μέρη διακρίνονται α) σε επικά - διαλογικά, όπου κυριαρχεί ο διάλογος ή η αφήγηση με απαγγελία, χωρίς μουσική και β) σε λυρικά-χορικά, τα άσματα του Χορού, που συνοδεύονταν από μουσική και χορευτικές κινήσεις. Λυρικά μέρη (*μονωδίες ή διωδίες*) εκτελούσαν και οι ηθοποιοί.

- α) Επικά – Διαλογικά.** Αυτά είναι ο Πρόλογος, τα Επεισόδια και η Έξοδος.
- Ο **Πρόλογος** είναι το τμήμα του έργου που προηγείται της *Παρόδου*, δηλαδή της πρώτης εισόδου του Χορού στην ορχήστρα. Τα αρχαιότερα έργα, κυρίως αυτά του Αισχύλου, δεν είχαν Πρόλογο. Το μέρος αυτό παρουσιάζεται συστηματικά στα έργα του Ευριπίδη. Μπορεί να είναι μονόλογος, μια διαλογική σκηνή ή συνδυασμός και των δύο. Στον Πρόλογο παρέχονται βασικές πληροφορίες, που εισάγουν τον θεατή στην υπόθεση του έργου.
 - **Επεισόδια** καλούνται τα μέρη στα οποία εκτυλίσσεται η πλοκή και η δράση των προσώπων. Τα επεισόδια παρεμβάλλονται ανάμεσα στα χορικά και αντιστοιχούν στις σημερινές θεατρικές πράξεις. Με το πέρασμα του χρόνου αποκτούσαν ολοένα και μεγαλύτερη έκταση και σημασία, σε σχέση με τα χορικά μέρη. Οι υποκριτές, που αρχικά ήταν δύο (ο Αισχύλος πρόσδεσε τον δεύτερο ηθοποιό) και αργότερα τρεις (ο Σοφοκλής πρόσδεσε τον τρίτο), είτε αφηγούνταν σε μονόλογο τα γεγονότα είτε διαλέγονταν μεταξύ τους ή με τον Κορυφαίο του Χορού. Οι τρεις ηθοποιοί έπαιζαν όλους τους ρόλους και ήταν μόνον άνδρες.
 - **Έξοδος** καλείται το τελευταίο διαλογικό μέρος, με το οποίο κλείνει η τραγωδία. Ακολουθείται από το εξόδιο άσμα του Χορού. Συνδυάζει, επομένως, το διαλογικό και το λυρικό στοιχείο.

β) Λυρικά-Χορικά (με συνοδεία μουσικής και χορού). Αυτά είναι η Πάροδος και τα Στάσιμα.

- **Πάροδος:** Είναι το άσμα που ψάλλει ο Χορός στην πρώτη του είσοδο στην ορχήστρα, καθώς μπαίνει με ρυθμικό θηματισμό από τις παρόδους, τους διαδρόμους πλαγίως του θεατρικού οικοδομήματος. Από τα μέσα του 5^{ου} αιώνα π.Χ., ο Χορός αποτελείται πλέον από 15 μέλη. Η θέση του άσματος αυτού ήταν είτε στην αρχή του έργου είτε αμέσως μετά τον Πρόλογο.
- **Στάσιμα:** Είναι τα άσματα που έψαλλε ο Χορός, συνοδευόντάς τα με χορευτικές κινήσεις, όταν πια είχε λάβει τη θέση του στην ορχήστρα. Δεν προωθούσαν τη σκηνική δράση και ήταν εμπνευσμένα από το επεισόδιο που προηγήθηκε. Σ' αυτά διατυπώνονταν γενικοί στοχασμοί και γνωμικά. Τα στάσιμα αποτελούνταν από *στροφές, αντιστροφές και επωδούς*. Οι στροφές και οι αντιστροφές παρουσιάζουν μετρική αντιστοιχία, ενώ η επωδός διακρίνεται για τη δική της ξεχωριστή μετρική μορφή.

Υπήρχαν, επίσης, τα άσματα με δρηνητικό χαρακτήρα, που τα τραγουδούσε ο Χορός εναλλάξ με έναν ή δύο ηθοποιούς (*κομμοί*), ενώ άλλα τα τραγουδούσαν ένας (*μονωδίες*) ή δύο ηθοποιοί (*διωδίες*).

Τα κατά ποιόν μέρη είναι τα εσωτερικά δομικά στοιχεία της τραγωδίας, τα οποία αφορούν την ποιότητα του έργου, ως είδους λογοτεχνικού και θεατρικού. Αυτά είναι: ο μύθος, το ήθος, η λέξις, η διάνοια, το μέλος και η όψις.

- **Μύθος** είναι η υπόθεση, η πλοκή των γεγονότων, το σενάριο της τραγωδίας. Οι μύθοι των τραγωδιών σχετίζονταν αρχικά με τη διονυσιακή παράδοση, εξιστορούσαν, δηλαδή, τις περιπέτειες του θεού Διόνυσου. Στη συνέχεια, οι υποθέσεις αντλήθηκαν από τους μύθους για τους ήρωες και τους βασιλείς, τους οποίους ο ποιητής συχνά τροποποιούσε ανάλογα με τους σκοπούς του.
- **Ήθος** είναι ο χαρακτήρας των προσώπων της τραγωδίας. Δηλώνει τον ψυχικό τους κόσμο, τις σκέψεις και τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν σε κάθε περίπτωση και προσδιορίζεται από τις ενέργειες ή τα λόγια τους.
- **Λέξις** είναι ο τρόπος με τον οποίο χειρίζεται τον λόγο ο ποιητής, το ύφος, το λεξιλόγιο και η ποικιλία των εκφραστικών του μέσων.
- **Διάνοια** είναι οι σκέψεις, οι ιδέες και τα επιχειρήματα των προσώπων του έργου.
- **Μέλος** είναι η μουσική διάσταση του έργου, τα μουσικά στοιχεία της αρχαίας τραγωδίας. Δυστυχώς, δεν έχει σωθεί η μουσική που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι ποιητές.
- **Όψις** είναι τα οπτικά στοιχεία της παράστασης (κοστούμια, προσωπεία, σκηνικός χώρος). Περιλαμβάνει τον σκηνικό κόσμο, δηλαδή ό,τι ονομάζουμε στις μέρες μας ενδυματολογία και σκηνογραφία.

1.5 Τα μέρη του αρχαίου θεάτρου

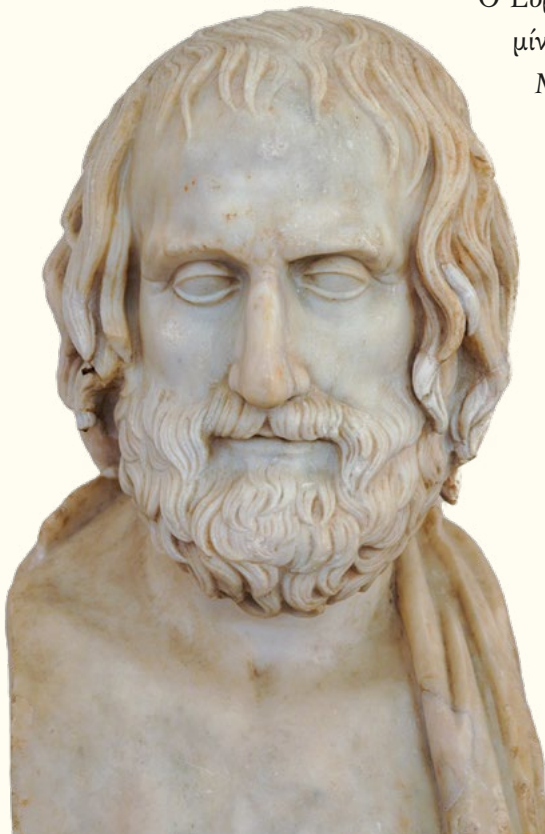
Το αρχαίο θέατρο αποτελούνταν από τρία μέρη: α) Το κυρίως θέατρον ή κοίλον, β) την ορχήστρα και γ) τη σκηνή.

- Το **κοίλον** ήταν ο χώρος όπου κάθονταν οι θεατές. Οι θέσεις τους ονομάζονταν *εδώλια* και αρχικά ήταν κατασκευασμένες από ξύλο. Πολύ αργότερα, προς τα τέλη του 4ου αι. π.Χ., άρχισαν να κτίζονται λίθινα θέατρα. Το κοίλον είχε σχήμα ημικυκλίου και ήταν κατασκευασμένο με κλίση και αμφιθεατρική διάταξη. Χωριζόταν σε δύο διαζώματα με έναν πλατύ οριζόντιο διάδρομο, ενώ κάθετες κλίμακες βοηθούσαν τους θεατές να ανεβαίνουν στις ψηλότερες θέσεις.
- Στην **ορχήστρα**, την κυκλική πλατεία στο κέντρο του θεάτρου, χόρευε ψάλλοντας τα λυρικά μέρη ο Χορός. Στο κέντρο της υπήρχε ο βωμός του Διονύσου (**θυμέλη**). Βρισκόταν, συνήθως, λίγο χαμηλότερα από τη **σκηνή**, τον χώρο όπου έπαιζαν οι ηθοποιοί (**υποκριταί**).
- Η **σκηνή** ήταν ένα ξύλινο ορθογώνιο οικοδόμημα, που καταλάμβανε τη μια πλευρά της ορχήστρας, απέναντι από το κοίλον. Αρχικά βρισκόταν στο ίδιο επίπεδο με την ορχήστρα. Αργότερα δημιουργήθηκε ένα υπερυψωμένο βάθρο, πάνω στο οποίο έπαιζαν οι ηθοποιοί (το **λογείον**). Η πλευρά της σκηνής προς τους θεατές (το **προσκήνιον**) απεικόνιζε συνήθως την πρόσοψη ανακτόρου ή ναού. Είχε τρεις πύλες, από τις οποίες έβγαιναν οι πρωταγωνιστές του δράματος. Στη στέγη της υπήρχε ένα είδος εξέδρας, το **θεολογείον**, όπου εμφανίζονταν οι θεοί. Δεξιά και αριστερά της σκηνής υπήρχαν δύο διάδρομοι (οι **πάροδοι**). Από αυτούς έμπαιναν οι θεατές στο θέατρο, αλλά και ο Χορός, όταν άρχιζε η παράσταση, γι' αυτό και το πρώτο άσμα του ονομαζόταν **Πάροδος**.

Το αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου

2.1 Ο Ευριπίδης και η εποχή του (485-406 π.Χ.)

Προτομή του Ευριπίδη.
Ρωμαϊκό αντίγραφο έργου του 4ου αιώνα π.Χ.
Νάπολη, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Ο Ευριπίδης ήταν Αθηναίος πολίτης. Γεννήθηκε στη Σαλαμίνα και ήταν γιος του πλούσιου κτηματία του νησιού, του Μνήσαρχου. Έζησε την εποχή που η Αθήνα κυριαρχεί σε όλα τα επίπεδα, ως η δημοκρατική ηγετική πόλη, κέντρο της ελληνικής παιδείας και του πολιτισμού. Ο Ευριπίδης συμμετείχε στην πνευματική κίνηση του καιρού του, όπου πρωταγωνιστούσαν οι σοφιστές και οι φιλόσοφοι, όπως ο σοφιστής Πρωταγόρας, ο φιλόσοφος Αναξαγόρας, ο Σωκράτης κ.ά. Επηρεάστηκε από το πνεύμα της αμφισβήτησης των παραδοσιακών αξιών (θρησκευτικών και κοινωνικών), το οποίο προωδούσαν οι σοφιστές, όπως και από τη διδασκαλία τους για τη ρητορική τέχνη. Διατήρησε, όμως, παράλληλα την ανεξαρτησία του πνεύματός του. Αγαπούσε ιδιαίτερα τη μελέτη και λέγεται ότι διέθετε σημαντική ιδιωτική βιβλιοθήκη.

Χαρακτηρίστηκε από σκηνής φιλόσοφος, επειδή στα έργα του εκφράζει με αποφθεγματικό, συχνά, λόγο απόψεις για όλα τα σημαντικά ανθρώπινα ζητήματα. Η ιδεολογία του ποιητή επηρεάστηκε, επίσης, από τα βιώματα του Πελοποννησιακού πολέμου και την ατμόσφαιρα απογοήτευσης που προξένησε ο πόλεμος αυτός. Ο

αντιπολεμικός χαρακτήρας του έργου του είναι ευδιάκριτος σε τραγωδίες όπως οι *Τρωάδες* και η *Εκάβη*, όπου η φρίκη του πολέμου και η δυστυχία των νικημένων προβάλλονται ανάγλυφα.

Το 455 π.Χ. συμμετείχε για πρώτη φορά σε δραματικούς αγώνες. Σε όλη τη ζωή του κέρδισε συνολικά τέσσερις νίκες, εκ των οποίων τη μία μετά τον θάνατό του. Από τα 92 δράματα διασώζονται 18 τραγωδίες και ένα σατυρικό δράμα (*Κύκλωψ*). Από τα σωζόμενα έργα του αρχαιότερο είναι η *Άλκηστις*, ενώ έπονται ενδεικτικά τα ακόλουθα: *Μήδεια*, *Ήρακλειδαι*, *Ίππόλυτος*, *Άνδρομάχη*, *Εκάβη*, *Ίκέτιδες*, *Ήρακλής*, *Τρωάδες*, *Ήλέκτρα* κ.ά.

Το 408 π.Χ., σε γεροντική ηλικία, εγκαταστάθηκε στην Πέλλα, στην αυλή του βασιλιά της Μακεδονίας Αρχέλαου, όπου συνέδεσε και δίδαξε τα τελευταία του έργα. Πέθανε το 406 π.Χ.

2.2 Άλκηστις. Ο Μύθος

Ο μύθος της Άλκηστις και του Άδμητου ανήκει στον δεσσαλικό μυθολογικό κύκλο. Σύμφωνα με αυτόν, ο πατέρας της Άλκηστις, ο Πελίας, βασιλιάς της Ιωλκού, ανακοινώνει πως θα παντρεύει την κόρη του με όποιον καταφέρει να του φέρει δεμένα σε άρμα λιοντάρια και κάπρους. Ο Άδμητος, γιος του Φέρη, με τη βοήθεια του Απόλλωνα, εκτελεί τον άθλο και παίρνει για γυναίκα του την Άλκηστι. Ωστόσο, την ημέρα του γάμου, λησμονεί να προσφέρει δυσίες στη θεά Άρτεμη και αυτή τον καταδικάζει σε θάνατο. Ο Απόλλωνας και πάλι βοηθάει τον Άδμητο, πείδοντας τις Μοίρες να τον αφήσουν να ζήσει, με τον όρο ότι θα βρεθεί κάποιος άλλος να πεθάνει στη δέση του. Η Άλκηστι προσφέρει τον εαυτό της και πεθαίνει αλλά η Περσεφόνη από οίκτο τη στέλνει πίσω, στον επάνω κόσμο. Σε άλλη μεταγενέστερη εκδοχή του μύθου, την οποία υιοθέτησε και ο Ευριπίδης, ο Ηρακλής οδηγεί πίσω στη ζωή την Άλκηστι, αφού πρώτα θα παλέψει με τον Θάνατο και θα την αρπάξει από τα χέρια του.

2.3 Άλκηστις (438 π.Χ.) – Η Υπόθεση του έργου του Ευριπίδη

Η τραγωδία **Άλκηστις** ήταν το τελευταίο έργο μιας τετραλογίας του Ευριπίδη, θέση την οποία καταλάμβανε τυπικά το σατυρικό δράμα. Ο ποιητής παρουσίασε την Άλκηστι να πεθαίνει όχι την ημέρα του γάμου της, όπως στον μύθο, αλλά αφού είχε ζήσει ορισμένα χρόνια με τον Άδμητο και είχε αποκτήσει μαζί του δύο παιδιά. Η προθυμία της να θυσιάσει για τον σύζυγό της, σε αντίθεση με την απροθυμία των γονέων του Άδμητου, ανταμείβεται στο τέλος του έργου με την επιστροφή της από τον Κάτω Κόσμο, χάρη στην παρέμβαση του Ηρακλή. Αυτός, όταν, κατά τη φιλοξενία του στο παλάτι του Άδμητου, μαθαίνει τον θάνατο της Άλκηστις, αποφασίζει να τη σώσει από τον Θάνατο. Την φέρνει πίσω στο παλάτι, ντυμένη με πέπλο, και πιέζει τον Άδμητο, που δεν την έχει αναγνωρίσει, να τη δεχθεί. Με την αφαίρεση του πέπλου από τον Ηρακλή, γίνεται η αναγνώριση της Άλκηστις και το έργο τελειώνει με τη συζυγική ευτυχία.

Στο έργο παρουσιάζονται επίσης ο Απόλλων και ο Θάνατος (στον Πρόλογο), μία Υπηρέτρια (Θεράπεινα) του παλατιού και ένας Υπηρέτης (Θεράπων), ο Φέρης (πατέρας του Άδμητου) και ο Εύμηλος (ο γιος του Άδμητου και της Άλκηστις).

Διαδραστική Άσκηση: Εισαγωγή

Διαδραστική Άσκηση: Μέρη Αρχαίου Θεάτρου

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ (20^{ος} και 21^{ος} αιώνας)

ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ	ΕΤΟΣ	ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ	ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ (Άλκηστη-Άδμητος)
Νέα Σκηνή Θέατρο Βαριετέ	1901	Κ. Χρηστομάνος	Ειμ. Ξανθάκη-Ν. Παπαγεωργίου
Λαϊκή Σκηνή Καρόλου Κουν Θέατρο Ολύμπια	1934	Κάρολος Κουν	Κάρολος Κουν-Φρόσω Κοκόλα
Εθνικό Θέατρο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου	1963	Τάκης Μουζενίδης	Άννα Συνοδινού-Θάνος Κωτσόπουλος
Εθνικό Θέατρο Ωδείο Ηρώδου Αττικού	1965	Τάκης Μουζενίδης	Ελένη Χατζηαργύρη- Θάνος Κωτσόπουλος
Εθνικό Θέατρο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου	1968	Τάκης Μουζενίδης	Ελένη Χατζηαργύρη-Στέλιος Βόκοβιτς
Εθνικό Θέατρο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου	1974	Σπύρος Ευαγγελάτος	Μιράντα Ζαφειροπούλου- Νικήτας Τσακίρογλου
Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος Αρχαίο Θέατρο Φιλίππων	1984	Γιάννης Χουβαρδάς	Φιλαρέτη Κομνηνού-Αλέκος Ουδινότης
Πειραματική Σκηνή της Τέχνης Θέατρο Αμαλία	1992- 1993	Ν. Χουρμουζιάδης	Ελένη Δημοπούλου-Νίκος Κουμαριάς
ΔΗΠΕΘΕ Βόλου	1993	Λυδία Κονιόρδου	Πρωτότυπη παράσταση με κούκλες
ΔΗΠΕΘΕ Βόλου Θέατρο Βράχων	1995	Λυδία Κονιόρδου	Λυδία Κονιόρδου-Νίκος Καραθάνος
Θέατρο Τέχνης Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου	1996	Γιώργος Λαζάνης	Κάτια Γέρου-Περικλής Μουστάκης
Εθνικό Θέατρο Πειραματική Σκηνή	2000	Λυδία Κονιόρδου	Γ. Τσαγκαράκη και Ε. Κούστα- Πέτρος Πετράκης
Θέατρο των Βινί Φεστιβάλ Ηρακλείου	2005	Τ. Μουδατσάκης	Μαρία Κίτσου-Δημήτρης Δρόσος
Εθνικό Θέατρο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου	2009	Θ. Μοσχόπουλος	Μαρία Σκουλά-Χρήστος Λούλης
Εθνικό Θέατρο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου	2017	Κ. Ευαγγελάτου	Κίττυ Παϊταζόγλου- Οδυσσέας Παπασπηλιόπουλος
Θέατρο Χώρος	2022	Έλενα Μαυρίδου	Έλενα Μαυρίδου-Δημήτρης Λάλος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

στ. 1-92 [1-76]

Η σύγκρουση δύο θεών

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΑΠΟΛΛΩΝ, ΘΑΝΑΤΟΣ

Στον Πρόλογο εμφανίζεται αρχικά ο Απόλλωνας, που μας ενημερώνει ότι έφτασε η μέρα που η Άλκηστη θα φύγει από τη ζωή, αφού προσφέρθηκε να πεθάνει στη θέση του συζύγου της, του Άδμητου. Ο Θάνατος καταφθάνει και αντιδικεί με τον Απόλλωνα για τη ζωή της Άλκηστης. Ποιος θα νικήσει;

«φίλου γὰρ ἀνδρὸς συμφοραῖς βαρύνομαι»
«Η συμφορά ενός φίλου με πικραίνει»

Φ. Κόντογλου, Εύμολπος και Ερεχθείς.

Μετά την ανάγνωση και επεξεργασία του Προλόγου θα είστε σε θέση:

- να κατανοήσετε τη λειτουργία του Προλόγου στην αρχαία ελληνική τραγωδία
- να αντιληφθείτε την αξία της φιλίας και της ανταπόδοσης στον αρχαίο ελληνικό κόσμο
- να προβληματιστείτε για τους λόγους της σύγκρουσης των δύο θεών
- να αναγνωρίζετε τη διαλογική μορφή της “στιχομυθίας” και την τεχνική της “προοικονομίας”
- να διακρίνετε σημεία που ορίζουν το έργο ως τραγικωμωδία.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

δημιουργικότητα, ενσυναίσθηση, σύγκριση, αισθητική καλλιέργεια και καλλιέργεια ψηφιακών γραμματισμών.

«*Η γραμμένη μέρα σήμερα είναι...*»

*Η πρόσοψη του παλατιού του Άδμητου στις Φερές.
Από το σπίτι του Άδμητου βγαίνει ο Απόλλωνας· κρατά
το τόξο του, και από τον ώμο του κρέμεται η σαϊτοθήκη.*

**Ο Απόλλωνας
υπηρέτης του Άδμητου**

**Πώς βρέθηκε ο Απόλλωνας
στο παλάτι του Άδμητου;**

**Η χάρη του Απόλλωνα
στον Άδμητο**

**Ποιο αντίτιμο ζήτησαν οι
Μοίρες για να αφήσουν
τον Άδμητο να ζήσει;**

ΑΠΟΛΛΩΝΑΣ

Ω σπίτι του Άδμητου, όπου εγώ έχω στρέξει
— κι ας είμαι θεός — να φάω ψωμί ως εργάτης!

Αίτιος ο Δίας, που χτύπησε το γιο μου,
τον Ασκληπιό, με κεραυνό στο στήθος·
θύμωσα εγώ κι αυτής της θείας φωτιάς του
τους τεχνίτες, τους Κύκλωπες, σκοτώνω·
και μ' ανάγκασε ο Δίας, για τιμωρία,
ενός θνητού να γίνω εργάτης· έτσι,
κοπάδια του Άδμητου έβοσκα, κι ως τώρα
προστάτευα του ανθρώπου αυτού το σπίτι.

Γιατί, δίκιος εγώ, τον βρήκα δίκιο,
αυτόν το γιο του Φέρη, απέναντί μου·
ξεγέλασα τις Μοίρες, και τον έχω
γλιτώσει από το θάνατο· ναι, οι Μοίρες
για χάρη μου έχουν στρέξει να ξεφύγει
ο Άδμητος για την ώρα από τον Άδη,
αν πρόσφερε στη θέση του έναν άλλον
νεκρό σ' αυτούς που ορίζουν εκεί κάτω.
Τότε δοκίμασε όλους τους δικούς του,
και τον πατέρα και τη γριά του μάνα,
μα άλλος κανείς δε δέχτηκε για κείνον
το φως να χάσει του ήλιου, να πεθάνει·
κανείς, μόνο η γυναίκα του· και τώρα
ψυχομαχάει, και μες στο σπίτι εκείνος
στα χέρια την κρατά· η γραμμένη μέρα,
που απ' τη ζωή θα φύγει, σήμερα είναι.

1 [1]

5

10

15

20

25

Οι λέξεις με πλάγια γραφή βρίσκονται στο Παράρτημα Ονομάτων (σύνδεσμος) στο τέλος του βιβλίου.

ΣΤΙΧΟΙ ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Ο Πρόλογος αποτελεί τυπικό στοιχείο της τέχνης του Ευριπίδη και εισάγει τους θεατές στην υπόθεση του έργου. Στην *Άλκηστι* αποτελείται από τον μονόλογο του Απόλλωνα και από τον διάλογο Απόλλωνα και Θανάτου.

Απόλλων: Θεός του φωτός, της μουσικής και της μαντικής τέχνης. Στον Πρόλογο της *Άλκηστις* παρουσιάζεται ως τοξοφόρος. Δείτε τον σύνδεσμο.

- 1 **“Ω σπίτι του Άδμητου”:** Αντί να απευθύνεται στο κοινό, ο Απόλλωνας απευθύνεται στο “σπίτι του Άδμητου” (*δῶματ’ Ἀδμήτου*). Αναδεικνύεται, έτσι, η ιδιαίτερη σχέση του θεού με τον οίκο του Άδμητου.
- “έχω στρέξει”:** Υπέμεινα, άντεξα (στο αρχαίο κείμενο: *ἔτλην*[τλάω = ανέχομαι, υπομένω, δέχομαι εξ ανάγκης, μπορώ, το βαστάει η καρδιά μου]).
- 4 **Ασκληπιός:** Ο Ασκληπιός, ο θεραπευτής θεός, έφτασε στο σημείο να ανασταίνει και νεκρούς. Ο Δίας, σκεπτόμενος ότι οι άνθρωποι θα διαφεύγουν τον θάνατο, τον κεραυνοβόλησε και τον σκότωσε.
- 7-9 **“και μ’ ανάγκασε ο Δίας, για τιμωρία”:** Ο Απόλλωνας είχε καταδικαστεί να υπηρετήσει για εννέα χρόνια τον Άδμητο. Η υπηρεσία θεού σε θνητό ως τιμωρία παρουσιάζεται και αλλού (π.χ. ο Ποσειδώνας μαζί με τον Απόλλωνα, επειδή είχαν συνωμοτήσει εναντίον του Δία, τιμωρήθηκαν να υπηρετήσουν ως θνητοί τον Λασμέδοντα, βασιλιά της Τροίας).
- 11 **“δίκιος εγώ τον βρήκα δίκιο”:** Η χάρη του Απόλλωνα προς τον Άδμητο εξηγείται από την αρχή της ανταπόδοσης της δικαιοσύνης ή της αδικίας, την οποία οφείλουν να τιμούν τόσο οι θεοί, όσο και οι άνθρωποι.
- 13 **Μοίρες:** Σύμφωνα με μια εκδοχή του μύθου, ο Απόλλωνας μέθυσε με κρασί τις Μοίρες κι αυτές δέχθηκαν να χαρίσουν τη ζωή, προσωρινά, στον Άδμητο. Τον θάνατό του είχε ζητήσει η Άρτεμη, που θύμωσε, επειδή δεν την κάλεσε στον γάμο του.
- 21-22 **“μα άλλος κανείς δε δέχτηκε για κείνον το φως να χάσει του ήλιου, να πεθάνει”:** Ο θάνατος αποδίδεται με την έκφραση: *“μηδ’ ἔτ’ εἰσορᾶν φάος”*, που μεταφράζεται: **“να χάσει το φως του ήλιου”**.
- 23 **“κανείς, μόνο η γυναίκα του”:** Το μοτίβο της θυσίας της συζύγου το συναντάμε και σε δημοτικά τραγούδια και λαϊκές αφηγήσεις, ελληνικές και ξένες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το ποντιακό τραγούδι του *Μονογιάννη*, στο οποίο η γυναίκα του ήρωα είναι πρόθυμη να του χαρίσει τη μισή της ζωή. Δείτε τον σύνδεσμο στην επόμενη σελίδα (20).
- 25 **“η γραμμένη μέρα σήμερα είναι (τῆδε ἡμέρα πέπρωται)”:** Το γραφτό, τα γραμμένα: είναι λέξεις που αποδίδουν τη λαϊκή πίστη ότι η ζωή καθορίζεται από το πεπρωμένο.

Κι αφήνω εγώ τη φίλτατη αυτή στέγη,
μη με χτυπήσει μίasma μες στο σπίτι.
Ο Θάνατος, ιερέας των πεδαμένων,
ο οδηγός της στον Άδη, νά, σιμώνει·
φτάνει πάνω στην ώρα· καρτερούσε
τη μέρα που γραφτό της να πεθάνει.

Έρχεται ο Θάνατος· κρατά σπαδί.

ΘΑΝΑΤΟΣ

Αά!

Στο παλάτι μπροστά τί γυρεύεις; Γιατί,
Φοίβε Απόλλωνα, εδώ τριγυρνάς;
Δικαιώματα εκείνων που ορίζουν νεκρούς
να τα κάνεις δικά σου, κι αυτούς απ' αυτά
να στερείς για μια δεύτερη πάλι φορά,
άδικο είναι. Μα τί; Δε σου φτάνει λοιπόν
που μποδίστηκε ο θάνατος του Άδμητου, αφού
δολερά εσύ τις Μοίρες ξεγέλασες; Ε;
Για την Άλκηστη τώρα φρουρείς
με το τόξο στο χέρι· μα αυτή,
του Πελία η θυγατέρα, έχει τάξει, θαρρώ,
για να σώσει τον άντρα της,
τη δική της ζωή να προσφέρει.

**Η οργή του Θανάτου
για την παρέμβαση του
Απόλλωνα**

**Γιατί κατηγορεί ο Θάνατος
τον Απόλλωνα;
θεωρείτε πως έχει δίκιο;**

30

35

40

45

46 [37]

Οι Τρεις Μοίρες, G. Ghisi, *The Three Fates*, (1558-1559)
National Gallery of Art, Washington, D.C.

Το ποντιακό τραγούδι του Μονογιάννη

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
28	“μη με χτυπήσει μίασμα μες στο σπίτι” : Η επαφή με νεκρό μιάίνει, μολύνει τους ανθρώπους και τα αντικείμενα. Ακόμα και οι θεοί πρέπει να φυλάγονται από αυτό το μίασμα.
29-30	Ο Θάνατος... νά, σιμώνει : Ο Θάνατος εμφανίζεται εδώ ως ιερέας των νεκρών, που θα εκτελέσει τις προκαταρκτικές τελετές για την κάθοδο της Άλκηστις στον Άδη. Δείτε τον σύνδεσμο.
36-39	“Δικαιώματα εκείνων... άδικο είναι” : Με την αναβολή του θανάτου του Άδμητου, ο Απόλλωνας καταπάτησε τα δικαιώματα των θεών του Κάτω Κόσμου και γι' αυτό η πράξη του χαρακτηρίζεται από τον Θάνατο ως αδικία.

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Στον μονόλογό του ο Απόλλωνας παρουσιάζει γεγονότα που έχουν συμβεί στο παρελθόν και γεγονότα που συμβαίνουν τώρα. Να τα διακρίνετε και να τα αποδώσετε περιληπτικά (100-120 λέξεις).
2. Ο ποιητής επέλεξε να ξεκινήσει το έργο του παρουσιάζοντας στον Πρόλογο έναν θεό, τον Απόλλωνα. Τι πιστεύετε ότι ήθελε να πετύχει με την επιλογή αυτή;
3. Στην ενότητα αυτή, ποιες είναι οι συμπεριφορές που καθορίζουν τις σχέσεις και τη μοίρα των προσώπων;
4. Το δώρο του Απόλλωνα στον Άδμητο απορρέει από τη μεγάλη αξία που δινόταν στην ανταπόδοση της χάρης, η οποία ίσχυε εξίσου για ανθρώπους και θεούς. Σήμερα, αντίθετα, εμφανίζονται πολλές περιπτώσεις αχαριστίας-αγνωμοσύνης. Πού αποδίδετε αυτή τη διαφοροποίηση;
5. Είναι δυνατόν ο ένας από τους δύο συζύγους να δεχθεί να πεθάνει στη θέση του άλλου; Με αφορμή την απόφαση της Άλκηστις να ξεκινήσει μια συζήτηση στην τάξη.

➔ Δραστηριότητες

1. Να παρουσιάσετε στην τάξη τον μονόλογο του Απόλλωνα, μετατρέποντάς τον σε διάλογο. Ένας μαθητής/μαθήτρια σε ρόλο του Απόλλωνα θα απαντά σε ερωτήσεις ενός/μιας ή περισσότερων μαθητών/τριών, σχετικά με τα γεγονότα που παρουσιάζονται στους στίχους αυτούς.
2. **“μα άλλος κανείς δε δέχτηκε για κείνον / το φως να χάσει του ήλιου, να πεθάνει· κανείς, μόνο η γυναίκα του”**: Στους παραπάνω στίχους παρατηρούμε το σχήμα “άρσης-θέσης”: δηλ., πρώτα λέγεται **τι δεν είναι κάτι** (ή τι δεν συμβαίνει) και αμέσως μετά **τι είναι** (ή τι συμβαίνει) - πρώτα αίρεται κάτι και, στη συνέχεια, τίθεται. Να διαβάσετε τους στίχους μεγαλόφωνα και να τονίσετε τις λέξεις που είναι έντονα γραμμένες. Τι πέτυχε ο ποιητής χρησιμοποιώντας αυτή την έκφραση;
3. Ο θάνατος αποδίδεται στο αρχαίο κείμενο με την έκφραση: **“το φως να χάσει του ήλιου”**. Να αναζητήσετε και να καταγράψετε τραγούδια ή φράσεις, όπου διατηρείται η διαχρονική αντίληψη, η οποία ταυτίζει το φως του ήλιου με τη ζωή και το αντίθετο, το σκοτάδι, με τον θάνατο.

«Μην προχωρείς πέρ' απ' αυτά που ορίζεις»

Το δίκαιο της κάθε πλευράς

Τι θεωρεί δίκαιο ο καθένας;

Η απαίτηση του Απόλλωνα

Τι ζητάει ο Απόλλωνας από τον θάνατο;

Με ποια δικαιολογία εκείνος αρνείται;

Η ανυποχώρητη στάση του θανάτου

Η προφητεία του Απόλλωνα

ΑΠΟ.	Θάρρος· θα σου μιλήσω δίκαια, τίμια.	47 [38]
ΘΑΝ.	Δίκαια; Μα τότε τί το θες το τόξο;	
ΑΠΟ.	Πάντα μου το κρατώ· συνήθεια το 'χω.	
ΘΑΝ.	Κι άδικα να βοηθάς το σπίτι τούτο.	50
ΑΠΟ.	Η συμφορά ενός φίλου με πικραίνει.	
ΘΑΝ.	Κι απ' αυτόν το νεκρό θα με στερήσεις;	
ΑΠΟ.	Με το στασιό δε πήρα ούτε τον άλλον.	
ΘΑΝ.	Πώς τότε ζεις;	
ΑΠΟ.	Στη θέση του έχει βάλει	55
	την Άλκηστη, που εσύ γι' αυτή ήρδες τώρα.	
ΘΑΝ.	Και που μαζί μου κάτω θα την πάρω.	
ΑΠΟ.	Πάρ' τη· γιατί δεν ξέρω αν θα σε πείσω...	
ΘΑΝ.	να θανατώνω αυτούς που πρέπει; Αυτό'ναι το έργο μου.	60
ΑΠΟ.	Όχι! Αναβολή να δώσεις.	
ΘΑΝ.	Τώρα νιώθω τί λες και τί γυρεύεις.	
ΑΠΟ.	Την Άλκηστη ν' αφήσεις να γεράσει.	
	Δε γίνεται;	
ΘΑΝ.	Όχι! Ξέρε το· μ' αρέσει	65
	κι εμέ, να κάνω αυτό που με τιμάει.	
ΑΠΟ.	Όποτε να 'ναι, μια ψυχή θα πάρεις.	
ΘΑΝ.	Νέοι σαν πεθαίνουν, πιο τρανή μου η δόξα.	
ΑΠΟ.	Πλούσια θα κηδευτεί, και γριά αν πεθάνει.	
ΘΑΝ.	Μας βάζεις νόμο που ευνοεί τους πλούσιους.	70
ΑΠΟ.	Βλέπω, έχεις πνεύμα· τί εννοείς;	
ΘΑΝ.	Οι πλούσιοι	
	δίνοντας χρήμα θα πεθαίνουν γέροι.	
ΑΠΟ.	Δε μου κάνεις λοιπόν αυτή τη χάρη;	
ΘΑΝ.	Όχι· το φυσικό μου θα το ξέρεις.	75
ΑΠΟ.	Ναι· μισητό στους θεούς και στους ανθρώπους.	
ΘΑΝ.	Μην προχωρείς πέρ' απ' αυτά που ορίζεις.	
ΑΠΟ.	Παραείσαι σκληρός, μα θα λυγίσεις·	
	σε τούτο το παλάτι δά'ρθει κάποιος	
	από τον Ευρυσθέα σταλτός στη Θράκη,	80

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
	<p>Στιχομυθία: Η μορφή του διαλόγου στο δράμα, κατά την οποία καθένας από τους ομιλητές λέει μόνον έναν στίχο (συχνά μισό ή δύο), όπως συμβαίνει εδώ.</p>
50	<p>“Κι άδικα να βοηθάς το σπίτι τούτο”: Ο Απόλλωνας είχε βοηθήσει και στο παρελθόν τον Άδμητο να εκτελέσει τον άθλο που είχε ζητήσει ο Πελίας, για να παντρευτεί την κόρη του, την Άλκηστη. Τον έσωσε, επίσης, όταν οργίστηκε μαζί του η Άρτεμη και ήθελε τον θάνατό του.</p>
51	<p>“Η συμφορά ενός φίλου με πικραίνει”: Οι θεοί όχι μόνο εμπλέκονται στις ανθρώπινες υποθέσεις αλλά και συμπάσχουν με τους ανθρώπους.</p>
61	<p>“Αναβολή να δώσεις”: Διαβάστε μια παρόμοια ιστορία από το έργο του Λουκιανού, <i>Νεκρικοί Διάλογοι</i>, στον παρακείμενο σύνδεσμο.</p>
	
68	<p>“Νέοι σαν πεθαίνουν, πιο τρανή μου η δόξα”: Η άποψη αυτή έχει διασωθεί και στη λαϊκή παράδοση. π.χ. “Χάρε, δεν παίρνεις άχαρους, Χάρε δεν παίρνεις γέρους, μόν’ παίρνεις νιούς τους διαλεχτούς, τις νιές τις παινεμένες”.</p>
69-73	<p>“Πλούσια θα κηδευτεί ... θα πεθαίνουν γέροι”: Ο Θάνατος τονίζει τη διάθεσή του να μην κάνει διακρίσεις μεταξύ πλουσίων και φτωχών και κατηγορεί τον Απόλλωνα για εύνοια προς τους πλούσιους. Δημοκρατικός ο Θάνατος - ολιγαρχικός ο Απόλλωνας...</p>
79-84	<p>“σε τούτο το παλάτι ... θα σου αρπάξει από τα χέρια”: Αφού απέτυχε η προσπάθεια του Απόλλωνα να πείσει τον Θάνατο, προφητεύει την αρπαγή και τη σωτηρία της Άλκηστης από κάποιον που δεν κατονομάζει.</p>
79-80	<p>“θά ’ρθει κάποιος από τον Ευρυσθέα σταλτός στη Θράκη”: Πρόκειται για τον άθλο του Ηρακλή να φέρει στον Ευρυσθέα τα άγρια άλογα του Διομήδη, του βασιλιά της Θράκης.</p>
88-93	<p>“Λόγια πολλά... είναι στου Άδη τους θεούς”: Ο Θάνατος δεν δίνει σημασία στα λόγια του Απόλλωνα. Τα θεωρεί φλυαρίες που δεν μπορούν να αλλάξουν την πραγματικότητα.</p>
	<p>Ο Πρόλογος τελειώνει με τον Θάνατο να μπαίνει στο παλάτι, ενώ είχε αρχίσει με τον Απόλλωνα να βγαίνει από το παλάτι.</p> <p>— Είναι τυχαίο ή σημαίνει κάτι;</p>

Πώς και από ποιον θα σωθεί η Άλκηστη;

τη χώρα αυτή με τους βαριούς χειμώνες,
κάτι άλογα ζητώντας· εδώ μέσα
θα φιλοξενηθεί, και τη γυναίκα
του Άδμητου θα σου αρπάξει από τα χέρια.
Χάρη έτσι δε θα σου 'χω, θα μου γίνεις
μισητός, και θα γίνει κι ό,τι θέλω.

85

Φεύγει.

Ο θάνατος επί το έργον

ΘΑΝ. Λόγια πολλά, μα τίποτα δε βγάζεις·
αυτή η κυρά θα κατεβεί στον Άδη.
Κοντά της πάω, να κάμει το σπαθί μου
την αρχή της δυσίας· γιατί όποιον κόψει
τα μαλλιά για αγνισμό, καθοσιωμένος
εκείνος πια είναι στον Άδη τους θεούς.

90

Μπαίνει στο παλάτι.

92 [76]

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Σε μια παράγραφο 100 - 120 λέξεων, με βάση τον Πρόλογο, να επισημάνετε τις ανθρωπομορφικές ιδιότητες των θεών, στις μεταξύ τους σχέσεις και στις σχέσεις τους με τους ανθρώπους. Συνδυάστε την απάντησή σας με τη σχετική αναφορά για τους θεούς στο έργο του Ευριπίδη, στον σύνδεσμο που σας δίνεται.
2. Να μετατρέψετε τον διάλογο Απόλλωνα και Θανάτου σε περιληπτική αφήγηση, που θα διαβάσετε στην τάξη.
Τι, κατά τη γνώμη σας, προσφέρει η χρήση της στιχομυθίας στο ποιητικό κείμενο;
3. Οι δύο θεοί έχουν σημαντικές διαφορές αλλά και ορισμένα κοινά σημεία. Στον σύνδεσμο που θα ενεργοποιήσετε, γράψτε για κάθε θεό πέντε λέξεις που τον χαρακτηρίζουν.
4. **ΑΠΟΛ.** “Σε τούτο το παλάτι θα 'ρθει κάποιος ... και τη γυναίκα ... θα σου αρπάξει”.
ΘΑΝ. “Λόγια πολλά, μα τίποτα δε βγάζεις· αυτή η κυρά θα κατεβεί στον Άδη”.
Αφού διαβάσετε προσεκτικά την αντιδικία του Απόλλωνα με τον Θάνατο και ακούσετε, στη συνέχεια, τη θεατρική απόδοση (βλ. σύνδεσμο), σκεφθείτε πώς μπορεί να δικαιολογηθεί:
 - α. η προαναγγελία του Απόλλωνα για τη σωτηρία της Άλκηστης,
 - β. η αντίδραση του Θανάτου.
5. Ο Πρόλογος εισάγει τους θεατές στον κόσμο του έργου. Με ποιους τρόπους ο συγκεκριμένος Πρόλογος ανταποκρίθηκε σ' αυτόν τον ρόλο;
6. Αφού παρακολουθήσετε στον σύνδεσμο που σας δίνεται τη στιχομυθία Απόλλωνα-Θανάτου, να εντοπίσετε στοιχεία που δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό που έχει αποδοθεί στο έργο ως τραγικωμωδία.

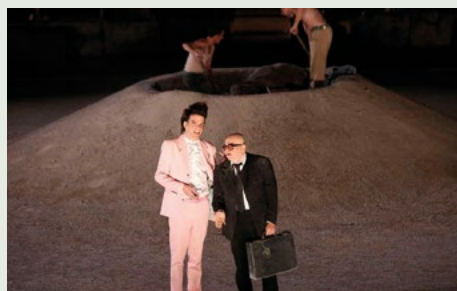

↪ Δραστηριότητες

1. Συνεργαζόμενοι σε ομάδες, προετοιμάστε τη δραματοποίηση του διαλόγου Απόλλωνα και Θανάτου και παρουσιάστε την στην τάξη.
2. Παρατηρήστε προσεκτικά τις φωτογραφίες από τη σκηνή του διαλόγου μεταξύ Απόλλωνα και Θανάτου, δίνοντας έμφαση στην ενδυματολογική διάσταση.
Ποια σας αρέσει περισσότερο και γιατί;

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Τ. Μουζενίδη
(1963).

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο. Σκηνοθεσία Κ. Ευαγγελάτου
(2017).

Άλκηστις, Ανοικτή Θεατρική Σκηνή της Πόλης.
Σκηνοθεσία Γ. Μαυρόπουλου (2023).

3. Στο βίντεο (βλ. σύνδεσμο) θα παρακολουθήσετε ένα απόσπασμα από τον Πρόλογο του έργου. Πώς νιώσατε παρακολουθώντας τη θεατρική απόδοση του αποσπάσματος σε σύγκριση με αυτό που αισθανθήκατε κατά την ανάγνωση του κειμένου στην τάξη; Σας άρεσε η επιλογή του σκηνικού; Πώς θα σκηνοθετούσατε εσείς τον Πρόλογο;
4. Αφού ακούσετε, στον παρακείμενο σύνδεσμο, το κυπριακό δημοτικό τραγούδι “*Η λυερή τζ’ο Χάρος*”, να συγκρίνετε τα ακόλουθα κείμενα και να επισημάνετε ομοιότητες.

Ευριπίδου, Άλκηστις:

ΘΑΝ: “Αυτό ’ναι το έργο μου. [...]

ΑΠΟ: Την Άλκηστη ν’ αφήσεις να γεράσει. [...]

ΘΑΝ: Ξέρε το· μ’ αρέσει κι εμέ, να κάνω αυτό που με τιμεί.

Νέοι σαν πεθαίνουν, πιο τρανή μου η δόξα.{...}

ΘΑΝ: Το φυσικό μου θα το ξέρεις.

Κυπριακό δημοτικό τραγούδι:

- Γιέ μου, μεν παίρνεις όμορφες, γιέ μου τες νιές μεν παίρνεις (μεν=μην)
μεν παίρνεις τα μισιά μωρά τζαι μάνες φαρμακώννεις. (μισιά=μικρά, τζαι=και)
- Να μεν παίρνω τες όμορφες, τες νιες να τες λυπούμαι,
να μεν παίρνω μισιά μωρά, χάροντας εν λούμαι (δεν θεωρούμαι).

➔ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Κατανόησα τη λειτουργία του Προλόγου στην αρχαία ελληνική τραγωδία.				
Επιδοκιμάζω την προσφορά του Απόλλωνα στον Άδμητο.				
Με εξέπληξε η στάση των γονέων του Άδμητου.				
Με εντυπωσίασε η απόφαση της Άλκηστης να θυσιαστεί στη θέση του συζύγου της.				
Μπορώ να κατανοήσω το δίκιο της κάθε πλευράς.				
Διατύπωσα την άποψή μου στη συζήτηση με τους συμμαθητές/τριες μου.				
Είμαι ικανοποιημένος/-η από τον τρόπο που συνεργαστήκαμε στην τάξη.				
Οι εργασίες ήταν δημιουργικές.				

Τι καινούργιο έμαθα;
Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:
α.
β.
Θα μου άρεσε στην ενότητα αυτή να ασχοληθώ περισσότερο με τα παρακάτω:
α.
β.
Συνάντησα δυσκολίες:
α.
β.
Πώς κρίνεις τον εαυτό σου με βάση την επίδοσή σου;
Αυτό το οποίο μπορώ να κάνω καλύτερα ή αυτό για το οποίο μπορώ να προσπαθήσω περισσότερο είναι:

ΠΑΡΟΔΟΣ

στ. 93- 161 [77-135]

Από την αμφιβολία στην αγωνία

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

Ο Χορός, που αποτελείται από Φεραίους πολίτες, εισέρχεται στην ορχήστρα, από την οποία έχουν μόλις αποχωρήσει ο Θάνατος και ο Απόλλων. Εκφράζει την απορία του για την απόλυτη ησυχία που επικρατεί και κυριεύεται από αγωνία για την τύχη της Άλκηστης.

«οὐδ' ἔστι κακῶν ἄκος οὐδέν»
«μα γιατρεία δεν υπάρχει»

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Τ. Μουζενίδη (1968).

Μετά την ανάγνωση και την επεξεργασία της Παρόδου θα είστε σε θέση:

- να αναγνωρίζετε τη θέση της Παρόδου στην αρχαία ελληνική τραγωδία
- να κατανοείτε βασικούς όρους σχετικά με τη δομή των λυρικών μερών και τη σύνθεση του Χορού
- να διερευνάτε την ατμόσφαιρα που δημιουργούν οι συναισθηματικές διακυμάνσεις του Χορού
- να συμμετέχετε σε δραματοποίηση του κειμένου και στον προβληματισμό για το έργο του σκηνοθέτη.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

γλωσσική καλλιέργεια, κριτική σκέψη, συνεργατικότητα, κοινωνική συνειδητοποίηση, δημιουργική έκφραση.

Πάροδος

... ζωής ελπίδα δεν καρτερώ από πουθενά

		<i>Έρχονται οι Φεραίοι πολίτες, που αποτελούν τον Χορό.</i>	
	ΚΟΡ.	Πώς μια τέτοια ησυχία στο παλάτι μπροστά; Γιατί του Άδμητου τάχα σωπαίνει το σπίτι; Κι ένας φίλος δεν είν' εδώ γύρω, να πει: να την κλαίω για νεκρή ή της μέρας ακόμα αντικρίζει το φως η βασίλισσα, η Άλκηστη, που, όσο τίμησε κείνη τον άντρα της, άλλη καμιά το δικό της δεν τίμησε ως τώρα; Το πιστεύω, μα κι όλος ο κόσμος το ξέρει.	93 [77] 95 100
Ο Χορός σε αμχανία			
Τι προκαλεί την απορία του Χορού;			
στρ. α'	ΧΟΡ.	Μέσα στο σπίτι ακούει κανείς στηθοδαρσίματα χειρών ή θρήνους κι αναστεναγμούς, σα να 'χει γίνει το κακό; Βάγια καμιά, δούλος κανείς δε στέκεται στη θύρα εμπρός. Να ερχόσουν, αχ, ω Φοίβε εσύ, να σταματήσεις, λυτρωτή, το κύμ' αυτό των συμφορών.	105 110
		<i>Η συνέχεια σε λυρικό διάλογο των ημιχορών.</i>	
		– Δε θα σώπαιναν, αν είχε ξεψυχήσει. – Είναι, λέω, νεκρή. – Απ' το σπίτι δεν την έβγαλαν ωστόσο. – Πώς το λες αυτό; Φοβούμαι. Τί σου δίνει εσένα δάρρος; – Ο Άδμητος δε θα μπορούσε τέτοιο ξόδι βουβό κι έρμο της γυναίκας του να κάμει, μιας γυναίκας τιμημένης.	115
Τι γεννά την ελπίδα και τι την υπονομεύει;			
αντιστρ. α'	ΧΟΡ.	Δε βλέπω στην εξώθυρα νερό αναβρυστικό, αγιασμό, έτσι όπως συνηθίζεται έξω απ' τα σπίτια των νεκρών· δε βλέπω εκεί στο πρόθυρο μαλλιά κομμένα, προσφορά για τους νεκρούς που τους πενθούν·	120 125

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Χορός: Ο Χορός συμπάσχει και θρηνεί με τους ήρωες, αλλά και συμβουλεύει και εκφράζει τη γνώμη του, που απηχεί την κοινή γνώμη. Τα άσματα που έψαλλε ο Χορός τα συνόδευε με μιμικές κινήσεις. Όταν τραγουδούσε τη στροφή κινούνταν προς μία κατεύθυνση και στην αντιστροφή κινούνταν προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Φεραίοι πολίτες: Ο Χορός αποτελείται από πολίτες των Φερών και όχι από σατύρους, όπως ίσχυε για τα έργα που, όπως η *Άλκηστις*, είχαν θέση σατυρικού δράματος. Επικεφαλής κάθε χορού ήταν ο Κορυφαίος. Πληροφορίες για την πόλη και διαδραστική άσκηση θα βρείτε στον παρακείμενο σύνδεσμο.

- 93-94 **“ησυχία-σωπαίνει”:** Με τις λέξεις αυτές τονίζεται η ατμόσφαιρα του θανάτου.
- 101 **“Το πιστεύω, μα κι όλος ο κόσμος το ξέρει”:** Το εγκώμιο του Χορού, με την καθολική αναγνώριση της Άλκηστις από την κοινωνία, αποκτά αναμφισβήτητο κύρος.
- 108-109 **“Να ερχόσουν αχ, ω Φοίβε εσύ, λυτρωτή”:** Στο πρωτότυπο, το επίθετο για τον Απόλλωνα - Φοίβο είναι *Παιάν*, χαρακτηριστικό επίθετο του θεού, που σήμαινε αρχικά γιατρός, θεραπευτής (ο Παιάν ήταν ο γιατρός των θεών) και έπειτα λυτρωτής, σωτήρας.
- 111--119 και 129-137 **Ημιχόρια:** Κάποιες φορές ο Χορός χωριζόταν σε δύο ημιχόρια, που το καθένα είχε έναν επικεφαλής, τον χοροστάτη. Έτσι, δινόταν η δυνατότητα να εκφράζονται με τον διάλογο οι διαφορετικές απόψεις και τα συναισθήματα απέναντι στα δρώμενα.
— *Σ’ αυτούς τους στίχους ο διάλογος έχει τη μορφή στιχομυθίας. Ποια ατμόσφαιρα δημιουργεί η επιλογή αυτή του Ευριπίδη;*
- 120-123 **“Δε βλέπω...των νεκρών”:** Για να μη μολύνονται όσοι έρχονταν σε επαφή με τον νεκρό, στην είσοδο του σπιτιού τοποθετούσαν ένα δοχείο με νερό αγιασμένο, για να «καθαίρονται» οι επισκέπτες.
- 124- 125 **“δε βλέπω εκεί στο πρόθυρο μαλλιά κομμένα...”:** Είναι γνωστή η συνήθεια να κόβεται σε ένδειξη πένθους η κόμη και να τοποθετείται πάνω στον τάφο του τιμώμενου νεκρού. Ωστόσο, εδώ είναι η μόνη μαρτυρία για τοποθέτηση της κόμης στην είσοδο του σπιτιού που έχει νεκρό.

		μοιρολογήτρες δε χτυπούν τα χέρια τους λυπητερά. <i>Η συνέχεια κατά ημιχόρια.</i> – Η ορισμένη μέρα σήμερα είναι ωστόσο... – Που θα γίνει τί; – που θα φύγει για να πάει στον κάτω κόσμο. – Αχ πληγώνεις την ψυχή μου και τη σκέψη μου ταράξεις. – Όταν χάνεται, όταν σβήνει ένας άνθρωπος με αξία, χρέος το πένθος για όλους που έχουν μια καλή για πάντα φήμη.	130
στρ. β´	ΧΟΡ.	Χώρα δε βρίσκεται στη γη, Λυκία να πεις ή το άνυδρο μαντείο του Άμμωνα του θεού, που θα μπορούσε πλεύμενο κανείς να στείλει, τη ζωή να σώσει αυτής της άμοιρης· κοντά `ναι του χαμού ο γκρεμός κι άλλον δεν ξέρω εγώ βωμό για προσφορές, δυσίες αρνιών, να πάω και να προσευχηθώ. Του Φοίβου μόνο αν ζούσε ο γιος και του ήλιου αν έβλεπε το φως, μπορούσε κι η βασίλισσα ν' αφήσει του Άδη τη νυχτιά και νά `ρθει πάλι εδώ στη γη· κείνος ανάστανε νεκρούς, ώσπου η φωτιά του κερανού, ριχτή απ' το Δία, τον χτύπησε. Ζωής ελπίδα τώρα εγώ δεν καρτερώ από πουθενά.	140
		ΚΟΡ. Τελετή δεν αφήκε καμιά ο βασιλιάς ανεκτέλεστη, κι όλοι οι βωμοί των θεών ραντιστήκανε με αίμα θυσιών· μα γιατρεία δεν υπάρχει.	150 155 160 161 [135]
		Η συνειδητοποίηση του αδιεξόδου Γιατί δεν υπάρχει πλέον ελπίδα σωτηρίας;	
αντιστρ. β´			

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

127-128 **“μοιρολογήτρες δε χτυπούν τα χέρια τους λυπητερά”.**

Το μοιρολόι είναι τραγούδι θρήνου. Η εκτέλεσή του από τη μοιρολογήτρα συμπληρώνεται με ειδική ενδυμασία, αντίστοιχη έκφραση του προσώπου, στάση και κινήσεις του σώματος, κεφαλιού και χεριών, με οιμωγές, οι οποίες μερικές φορές οδηγούσαν στο ξερίζωμα των μαλλιών και στο σκίσιμο των ρούχων.

«Υστατο χαίρε. Ο νεκρικός θρήνος σε μία πήλινη λουτροφόρο στο Μουσείο Μπενάκη»

Μανιάτισσες μοιρολογίστρες

— *Να συγκρίνετε την έκφραση του θρήνου στις δύο εικόνες.*
Δείτε και το συναφές υλικό στον σύνδεσμο.

136-137 **“όλους που έχουν μια καλή φήμη”:** Ο Θρ. Σταύρου μεταφράζει έτσι τη φράση του Ευριπίδη **“ὅστις χρηστός νενόμισται”**. Όσοι, δηλαδή, θεωρούνται από την κοινωνία χρηστοί, δίκαιοι, έντιμοι έχουν χρέος να πενθούν τους ομοίους τους.

139-140

Άποψη των ερειπίων του Ναού του Απόλλωνα.

Η Λυκία και το άνυδρο μαντείο του Άμμωνα: Αναφέρεται στον Ναό του Απόλλωνα στη Λυκία της Μ. Ασίας και στον ναό του Δία - Άμμωνα, στην έρημο της Λιβύης. Η χώρα του μαντείου είναι μακρινή, ενώ η ώρα του θανάτου κοντινή.

145-148 **“κι άλλον δεν ξέρω εγώ βωμό... να πάω να προσευχηθώ”:** Οι θεότητες οι σχετικές με τον Θάνατο και τη Μοίρα, οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεαστούν από τα παρακάλια των θνητών, δεν είχαν βωμό ούτε λατρεία.

153-155 **“κείνος ανάσταινε νεκρούς... τον χτύπησε”:** Εδώ εξηγείται ο θάνατος του Ασκληπιού.

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ο στίχος “**τι αυτός νεκρούς ανάσταινε**” αποδίδει την έκφραση του πρωτοτύπου “**δμαθέντας γὰρ άνίστη**”. Λαμβάνοντας υπόψη σας ότι ο τύπος **δμαθέντας** είναι μετοχή παθητικού αορίστου του ρ. **δαμάζω** (= νικώ, υποτάσσω, φονεύω), τι μπορεί να σημαίνει το όνομα **Άδμητος**;
2. Να συγκεντρώσετε όλες τις φράσεις από την Πάροδο, που δίνουν πληροφορίες για τα σκηνικά και την ατμόσφαιρα που επικρατεί στη σκηνή. Στη συνέχεια, ως θεατές, να αποδώσετε με δικά σας λόγια την εικόνα που παρουσιάζεται με αυτές τις φράσεις.
3. Να βρείτε τους χαρακτηρισμούς που αποδίδονται στην Άλκηστη από τον Χορό. Τι μαθαίνουμε από αυτούς για την ηρωίδα;
4. Πώς δικαιολογείτε τη σύνθεση του Χορού από Φεραίους πολίτες άνδρες; Θα μπορούσε, κατά τη γνώμη σας, να αποτελούσαν **και** γυναίκες τον Χορό ή **μόνον** γυναίκες; Στηρίξτε με επιχειρήματα τη γνώμη σας.
5. Με ποια από τα παρακάτω εκφραστικά μέσα αποδίδει ο Χορός στην Πάροδο τη συναισθηματική του φόρτιση;
 - α. αντίθεση
 - β. απλή υπόθεση
 - γ. επανάληψη
 - δ. άρνηση
 - ε. εις άτοπον απαγωγή (όταν η αλήθεια μιας πρότασης αποδεικνύεται με βάση το ότι η αντίθετή της είναι ψευδής ή λανθασμένη)
 - στ. ευχή
 Να εντοπίσετε τα σχετικά σημεία και να πείτε ποια συναισθήματα εκφράζουν.
6. “**χρὴ τῶν ἀγαθῶν διακναιομένων / πενθεῖν ὅστις / χρηστὸς ἀπ’ ἀρχῆς νενόμισται.**”

Αφού διαβάσετε τη μετάφραση που δίνει ο Θρ. Σταύρου για την παραπάνω φράση (στ. 133-135) και τις ακόλουθες μεταφράσεις:

 - α. “τους καλούς όταν βρει συμφορά, να πενθεί πρέπει αυτός που εξ αρχής έχει το όνομα του αγαθού” (Π. Λεκατσάς),
 - β. “όταν πεθαίνουν άνθρωποι με αξία, χρέος του να τους πενθεί /όποιος θεωρείται πάντα ενάρετος” (Ν. Χουρμουζιάδης),
 να αποδώσετε με δικά σας λόγια το νόημα και να εκφέρετε τη γνώμη σας για τη συγκεκριμένη άποψη.
7. Βρίσκετε ομοιότητες στο πώς εκφράζει ο Χορός την αγωνία του μπροστά στον θάνατο με ανάλογες εκδηλώσεις των σημερινών ανθρώπων;
8. Η Πάροδος στην αρχαία τραγωδία τοποθετείται αμέσως μετά τον Πρόλογο. Προωθεί η Πάροδος την εξέλιξη του μύθου του έργου; Τι περιμένετε να συμβεί στη συνέχεια;

↪ Δραστηριότητες

1. Στην Πάροδο αναφέρονται τρόποι έκφρασης του πένθους: **“στηθοδαρσίματα χειρών, θρήνοι κι αναστεναγμοί”**.
 - α. Να εντοπίσετε στον Πρόλογο και την Πάροδο τα έθιμα που εκφράζουν πένθος.
 - β. Να αναζητήσετε πληροφορίες σχετικά με τα έθιμα της ταφής και του πένθους στην εποχή μας, μέσα από την παράδοση του τόπου σας.
2. α. Δείτε τις παρακάτω φωτογραφίες από διαφορετικές παραστάσεις της Άλκηστις και διατυπώστε την προτίμησή σας. Αν ήσασταν ο/η ενδυματολόγος, πώς θα ντύνατε τα μέλη του Χορού; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
 - β. Σχεδιάστε στον υπολογιστή ή ζωγραφίστε τον Χορό, όπως τον φαντάζεστε.

Από το αρχείο του Εθνικού Θεάτρου.

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο. Σκηνοθεσία Κ. Ευαγγελάτου (2017).

Άλκηστις, Ανοικτή Θεατρική Σκηνή της Πόλης.
Σκηνοθεσία Γ. Μαυρόπουλου (2023).

3. Με την κατάλληλη εκφραστική ανάγνωση να αποδώσετε τη δραματική ατμόσφαιρα που δημιουργεί η παρέμβαση του Χορού στην Πάροδο. Στη συνέχεια, μπορείτε να ακούσετε τη μελοποιημένη εκδοχή της στον παρακείμενο σύνδεσμο.

➔ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Έμαθα βασικούς όρους σχετικά με τη σύνθεση του Χορού και τη δομή της Παρόδου.				
Κατανόησα τον ρόλο της Παρόδου στο έργο.				
Συμμερίστηκα την αγωνία του Χορού για τη μοίρα της Άλκηστης.				
Το πρόσθετο εκπαιδευτικό υλικό παρείχε ερεθίσματα για εμπάθυση.				
Διατύπωσα την άποψή μου στη συζήτηση με τους/ τις συμμαθητές/τριες μου.				
Οι εργασίες ήταν ενδιαφέρουσες.				

Τι καινούργιο έμαθα;

Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:

α.
β.

Θα μου άρεσε στην ενότητα αυτή να ασχοληθώ περισσότερο με τα παρακάτω:

α.
β.

Συνάντησα δυσκολίες:

α.
β.

Πώς κρίνεις τον εαυτό σου με βάση την επίδοσή σου;

Αυτό το οποίο μπορώ να κάνω καλύτερα ή αυτό για το οποίο μπορώ να προσπαθήσω περισσότερο είναι:

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

στ. 162-251 [136-212]

Η αφήγηση της Θεράπαινας

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ, ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ο Κορυφαίος του Χορού ερωτά με αγωνία μια Θεράπαινα, που βγαίνει από το παλάτι, αν ζει ακόμη η Άλκηστη. Εκείνη απαντά αιγιματικά και, στη συνέχεια, περιγράφει τις τελευταίες στιγμές της βασίλισσας και την ατμόσφαιρα που επικρατεί στο παλάτι.

«ἴστω νυν εὐκλεῆς γε κατθανουμένη
γυνή τ' ἀρίστη τῶν ὑφ' ἡλίῳ, μακροῶ»

«Πεθαίνει δοξασμένη· πάνω ἀπ' ὅλων
των γυναικῶν του κόσμου η ἀρετή της»

Ταφική στήλη της Μνησαρέτης, Αττική (περ.380 π.Χ.).
Γλυπτοθήκη του Μονάχου.

Μετά την ανάγνωση και την επεξεργασία της ενότητας θα είστε σε θέση:

- να διακρίνετε πτυχές του χαρακτήρα της Άλκηστης
- να διερευνήσετε τα κίνητρα και τις συνέπειες της δυσίας της
- να κατανοήσετε πώς αντιλαμβάνεται η κοινότητα την πράξη της Άλκηστης
- να αναγνωρίσετε την έννοια και τη λειτουργία της αγγελικής ρήσης στην τραγωδία.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

γλωσσική καλλιέργεια, ερμηνευτική ικανότητα, αφαιρετική και κριτική σκέψη, βιωματική συμμετοχή, πολιτική σκέψη, συνεργατικότητα.

1^η Υποενότητα

Η ηρωική στάση της Άλκηστης

*«το κακό που την πρόσμενε καθόλου δεν άλλαξε
την όμορφή της όψη»*

Λίγο πριν από το τέλος	ΚΟΡ.	Μα απ' το παλάτι βγαίνει δακρυσμένη μια βάρια· τί μου μέλλεται ν' ακούσω; <i>Στη γυναίκα που βγήκε.</i> Νιώθω τη θλίψη σου, αν στ' αφεντικά σου κάτι κακό έχει γίνει· δέλουμε όμως να ξέρουμε: Ζει ακόμα; Έχει τελειώσει;	162 [136]
	ΘΕΡ.	Ή το 'να ή τ' άλλο πεις, δε θα 'ναι λάθος.	
	ΚΟΡ.	Πώς; Ζωντανή μαζί και πεθαμένη;	
	ΘΕΡ.	Ψυχομαχά, γερμένη χάμω.	
Ποια πληροφορία δίνει η θεράπαινα στον Χορό;	ΚΟΡ.	Δόλιε! Σκληρός χαμός για τη γενναία καρδιά σου.	170
	ΘΕΡ.	Ο αφέντης θα το νιώσει, σαν το πάθει.	
	ΚΟΡ.	Και δεν υπάρχει ελπίδα να γλιτώσει;	
	ΘΕΡ.	Η μοιρόγραφτη μέρα τη θαραίνει.	
	ΚΟΡ.	Κι αυτά που πρέπει δεν της τα ετοιμάζουν;	
	ΘΕΡ.	Όλα έτοιμα, όσα θα θαφτούν μαζί της.	175
	ΚΟΡ.	Πεθαίνει δοξασμένη· πάνω απ' όλων των γυναικών του κόσμου η αρετή της.	
Πώς κρίνουν ο Κορυφαίος και η θεράπαινα την Άλκηστη;	ΘΕΡ.	Πώς όχι; Ποιός μπορεί να τ' αρνηθεί; Τέλεια γυναίκα ποιά θα πεις πως είναι; Πώς μια θα δείξει πως τιμά τον άντρα πιο φανερά παρά έτσι; Τη ζωή της θυσιάζει για να σώσει τη δική του. Σ' όλους γνωστά είν' αυτά, μα θα θαυμάσεις, αν ακούσεις όσα έκαμε στο σπίτι. Σαν ένιωσε πως έχει φτάσει η μέρα που 'χε οριστεί, με ποταμίσιο πλένει νερό τ' άσπρο κορμί της· παίρνει ρούχα και στολίδια απ' τις κέδρινες κασέλες και ντύνεται σεμνά· και πάει και στέκει μπρος στην <i>Εστία</i> και τέτοια δέηση κάνει:	180
Οι τελευταίες προετοιμασίες και οι προσευχές			185
			190

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

- 162-163 Ο Κορυφαίος του Χορού αναγγέλλει την εμφάνιση μιας “δακρυρροούσας” υπηρέτριας. Αυτή θα παίξει τον ρόλο του **εξάγγελου**, ο οποίος στην αρχαία ελληνική τραγωδία αφηγείται στους ήρωες (και στους θεατές) όσα δεν μπορούν να δουν, αυτά, δηλαδή, που έχουν συμβεί πίσω από τη σκηνή, μέσα στο παλάτι ή στον ναό.
- 167 “**Ἦ το ἴνα ἢ τ’ ἄλλο πεις δεν θα ἴναι λάθος**”: Η αμφισημία (σοφιστικό παιχνίδι με τις λέξεις, κάτι είναι Χ και δεν είναι Χ) είναι χαρακτηριστικό στοιχείο του έργου του Ευριπίδη. Θα τη συναντήσουμε στη συνέχεια του έργου να παίζει καθοριστικό ρόλο.
- 173 “**Ἡ μοιρόγραφη μέρα τη βαραίνει**”: Η παρουσία της Μοίρας στη ζωή των ανθρώπων τονίζεται για πολλοστή φορά στο κείμενο (*πεπρωμένη γὰρ ἡμέρα βιάζεται*).
- 175 “**Ὅλα ἔτοιμα, ὅσα θα θαφτοῦν μαζί της**”: Κατά την αρχαιότητα υπήρχε το έθιμο της κτέρισης των νεκρών. Τοποθετούσαν, δηλαδή, στον τάφο μαζί με τον νεκρό, αντικείμενα αξίας, καθημερινής χρήσης ή αγαπητά σ’ αυτόν, δηλωτικά της ιδιότητας ή του επαγγέλματός του.
— *Συμβαίνει αυτό σήμερα;*
- 183 “**Σ’ ὅλους γνωστά εἶν’ αὐτά**”. Η γνώμη της κοινωνίας είχε πολύ μεγάλη βαρύτητα στην αρχαία ελληνική αντίληψη για τη ζωή του ανθρώπου.
- 185 Από αυτόν τον στίχο αρχίζει η εξιστόρηση της Θεράπεινας (**ρήση αγγελική**, βλ. Λεξικό θεατρικών όρων), για τη στάση της Άλκηστις στις τελευταίες στιγμές της.
- 189 “**καὶ ντύνεται σεμνά**”: Βασικό στοιχείο της γυναικείας αρετής ήταν η σεμνότητα, η κοσμιότητα.
- 190 **Εστία**. Βωμός της θεάς Εστίας, της προστάτιδας του οίκου, υπήρχε σε κάθε σπίτι.
— *Υπάρχει κάτι αντίστοιχο σήμερα;*

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Τ. Μουζενίδη (1968).

Τι εύχεται για τα παιδιά της;

Πώς φέρεται στην προσευχή της;

«Θεά μου, εγώ στον Άδη κατεβαίνω·
στερνή φορά προσπέφτοντας σ' εσένα
να γνοιαστείς σε ικετεύω τα ορφανά μου·
στο γιο μου μια συντρόφισσα να δώσεις
που να τον αγαπά, και τίμιον άντρα 195
δώσε στη θυγατέρα μου· η ζωή τους
πρόωρα να μην κοπεί σαν τη δική μου,
της μάνας που τα γέννησε· ως το τέρμα
καλότυχα να ζήσουν τη ζωή τους
και με χαρά στην πατρική τους χώρα.» 200
Και σ' όλους τους βωμούς μες στο παλάτι
πήγε και προσευχήθηκε· κλωνάρια
χωρίζοντας μυρτιάς, τους στόλισε όλους,
χωρίς ν' αναστενάξει ή να θρηνήσει·
το κακό που την πρόσμενε καθόλου 205
δεν άλλαξε την όμορφή της όψη. 206 [174]

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
202-203	“κλωνάρια μυρτιάς” : Η μυρτιά ήταν το ιερό φυτό της Αφροδίτης, σύμβολο της ομορφιάς και της νεότητας. Επιπλέον, λογιζόταν και ως δέντρο του θανάτου.
203-206	“χωρίς ν' αναστενάξει ...δεν άλλαξε την όμορφή της όψη” : Η γυναίκα που βαδίζει προς τον θάνατο “ <i>ἄκλαντος, ἀστένακτος</i> ”, της οποίας η ομορφιά δεν αλλοιώνεται από “ <i>τούπιὸν κακὸν</i> ”, μπορεί να παραβληθεί με τους ομηρικούς ήρωες, όπως ο Έκτορας, του οποίου το κάλλος και η μεγαλοπρέπεια παραμένουν αναλλοίωτα μπροστά στον θάνατο (Ιλιάδα X 369-370).

Άλκηστις, Ανοικτή Θεατρική Σκηνή της Πόλης. Σκηνοθεσία Γ. Μαυρόπουλου (2023).

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Σε μία παράγραφο 60-70 λέξεων να παρουσιάσετε τις αντιδράσεις της Άλκηστις στο εσωτερικό του παλατιού, με βάση την αφήγηση της Θεράπαινας.
2. Η Άλκηστι, στο αρχαίο κείμενο, χαρακτηρίζεται από τον Χορό και τη Θεράπαινα με τρία επίθετα: **“εὐκλής, ἀρίστη (υπερδ. του ἀγαθός), ὑπερβεβλημένη”**. Στον σύνδεσμο που βλέπετε να διαβάσετε τη σημασία των επιθέτων. Ποια πτυχή του χαρακτήρα της ηρώιδας αναδεικνύουν αυτά τα επίθετα;
3. **«Τέλεια γυναίκα ποια θα πεις πως είναι»**: Ποια θεωρείται ιδανική-τέλεια γυναίκα με βάση τη γνώμη της Θεράπαινας; Γίνεται αποδεκτή η άποψη αυτή από τον σημερινό θεατή; Δικαιολογήστε την απάντησή σας, αφού διαβάσετε τον σύνδεσμο που σας δίνεται.
4. Να παρατηρήσετε την αντίθεση στην αντιμετώπιση του Άδμητου και της Άλκηστις, με βάση τα αντίστοιχα επίθετα και τις εκφράσεις που χρησιμοποιούν γι' αυτούς ο Κορυφαίος του Χορού και η Θεράπαινα (στ. 170, 176-177, 179). Τι διαπιστώνετε;
5. Η Άλκηστι προσεύχεται στην Εστία για το μέλλον και την ευτυχία των παιδιών της.
 - α. Ποια στοιχεία ορίζουν την ευτυχία ενός ανθρώπου, κατά την Άλκηστι; Μια μάνα, σήμερα, θα ευχόταν τα ίδια για τα παιδιά της;
 - β. Πώς, κατά τη γνώμη σας, συνδέεται η ευχή της **“καλότυχα να ζήσουν τη ζωή τους ως το τέρμα”** με το γνωμικό **“μηδένα πρό του τέλους μακάριζε”**;

↪ Δραστηριότητες

1. Συνεργαστείτε σε ομάδες και δημιουργήστε μια δική σας σκηνή με διάλογο ανάμεσα στην Άλκηστι και τη Θεράπαινα. Παρουσιάστε αυτήν τη σκηνή στην τάξη.
2. Σχεδιάστε σε ένα μεγάλο χαρτί τα “περιγράμματα χαρακτήρα” των βασικών ηρώων, της Άλκηστις και του Άδμητου, και αναρτήστε τα στον τοίχο. Στο εσωτερικό του περιγράμματος γράψτε διάφορα γνωρίσματα του χαρακτήρα με βάση το κείμενο (όνομα, εξωτερικά χαρακτηριστικά, προσωπικά στοιχεία, σκέψεις ή συναισθήματα) και έξω από το περίγραμμα σκέψεις και συναισθήματα δικά σας.

είπε «έχε γεια» κι όλοι της είπαν «στο καλό»

**Ο θρήνος της Άλκπστης
στη συζυγική κάμαρα**

**Τι κάνει την Άλκπστη να
λυγίσει:**

Πώς φέρεται:

**Ο θρήνος των
αγαπημένων**

ΘΕΡ.	<p>Στο δάλαμο σα γύρισε μονάχα κι έπεσε στο κρεβάτι της, τα δάκρυα τότε την πήραν και είπε: «Κλίνη, ω κλίνη, όπου τη ζώνη μου έλυσα για κείνον που και τώρα για χάρη του πεθαίνω, σ' αφήνω γεια· δε σε μισώ· εγώ μόνο χάνομαι· δεν το βάσταξε η καρδιά μου τον άντρα μου κι εσένα να προδώσω, κι έτσι πεθαίνω. Εσένα τώρα μια άλλη θα σε ορίζει· πιο ενάρετη από μένα βέβαια ποτέ, μα πιο καλότυχη ίσως.» Πέφτει, φιλεί το στρώμα, και η πλημμύρα από τα δυο της μάτια το 'βρεξε όλο. Σα χόρτασε τα δάκρυα, κατεβαίνει, σκυμμένη, απ' το κρεβάτι, τριγουρίζει το σπίτι, και στο δάλαμο γυρνώντας έπεσε πάλι πάνω στα στρωσίδια. Τα παιδιά της, πιασμένα από τους πέπλους της μάνας, έκλαιαν· μες στην αγκαλιά της τα 'σφιγγε εκείνη, και σα μελλοθάνατη φιλούσε πότε το ένα πότε το άλλο. Πονώντας την κυρά τους όλοι οι δούλοι έκλαιαν στο σπίτι μέσα. Και η καημένη τους έδινε το χέρι, σε έναν ένα· είπε «έχε γεια» κι ως στο μικρότερό τους, κι όλοι της είπαν «στο καλό». Να, ποιές οι συμφορές μες στου Άδμητου το σπίτι. Αν είχε αυτός πεθάνει, θα χανόταν· τώρα που ξέφυγε, έχει τέτοιον πόνο, που δε θα τον ξεχάσει όσο κι αν ζήσει.</p>	<p>207 [175]</p> <p>210</p> <p>215</p> <p>220</p> <p>225</p> <p>230</p> <p>235</p>
-------------	---	--

ΣΤΙΧΟΙ ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- 207 κ.ε. Από τον στίχο αυτόν γινόμαστε θεατές μιας εικόνας της Άλκηστις τελείως αντίθετης από την ψύχραιμη και “άκλαυτη” γυναίκα, που γνωρίσαμε πριν. Η συναισθηματική κατάρρευση της Άλκηστις, όταν βρίσκεται μπροστά στη συζυγική κλίνη, αναδεικνύει την ανθρώπινη πλευρά της ηρωίδας.
- 213-214 **«δεν το βάσταξε η καρδιά μου τον άντρα μου κι εσένα να προδώσω»:**
 Η Άλκηστι, ως ευγενικός και ενάρετος άνθρωπος, επέλεξε συνειδητά να θυσιαστεί, για να μην προδώσει τον άντρα της και τη συζυγική σχέση. Αυτό θα γινόταν γιατί, αν πέθαινε ο Άδμητος, σύμφωνα με τα αρχαιοελληνικά έθιμα, η ίδια θα έπρεπε να ξαναπαντρευτεί, για να μην μείνει ακέφαλος ο βασιλικός οίκος.
- 223-230 Η εικόνα της μάνας και των παιδιών που κλαίνει, όπως και των δούλων γύρω της, που την αποχαιρετούν κλαίγοντας, δίνει τον συγκινητικό και θρηνητικό τόνο που ταιριάζει στη σκηνή. Η περιγραφή αυτή φέρνει στον νου τις εικόνες των επιτύμβιων ανάγλυφων στηλών, με τον νεκρό να αποχαιρετά τους οικείους του.

Η επιτύμβια στήλη της Ευκολίνης (4ος αι. π.Χ.).
 Αρχαιολογικό Μουσείο Κεραμεικού.

↪ Δραστηριότητες

1. Στο έργο του Β. Κορνάρου, “Ερωτόκριτος”, ο ήρωας μεταμφιεσμένος, επισκέπτεται την Αρετή στη φυλακή και δοκιμάζει την αγάπη της με μια πλαστή ιστορία, που δεν αφήνει καμιά αμφιβολία ότι ο Ερωτόκριτος έχει πεθάνει. Εκείνη, αναγνωρίζοντας το δαχτυλίδι που της δείχνει, αυτό που είχε δώσει στον αγαπημένο της, τον θεωρεί νεκρό και δηλώνει ότι δεν θέλει πλέον τη ζωή της.

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

Δίχως σου πώς είν' μπορετό στον Κόσμον πλιό να ζήσω; [...]
Με τη ζωή σου είχα ζωήν, και με το φως σου εδώρου', [...]

.....
Και δέ' να πάρω Θάνατον, κι απείτις αποθάνω,
κάμε το πλιά χερότερον εις το κορμί μου απάνω.[...]
Να πάγει η ψη να τον-ε θρει, μ' όλον που με κατέχεις,
γιατί εις την ψη μας δύναμιν και μπόρεση δεν έχεις.
Ρωτόκριτε, εξεψύχησες, κ' επόθανες στα ξένα,
ίντ' άλλο πλιό μου 'πόμεινεν, ωσάν εχάσα εσένα;

Να καταγράψετε ομοιότητες και διαφορές με τη σκηνή του θρήνου της Άλκηστις, ως προς το περιεχόμενο και τα λεκτικά μέσα.

2. Στα έργα του Ευριπίδη συναντούμε κι άλλες περιπτώσεις αυτοθυσίας για χάρη των αγαπημένων (συζύγου, αδελφών) και, ευρύτερα, της πατρίδας.
 - Στις *Φοίνισσες* (στ. 995-996), ο Μενοικέας θυσιάζεται για την πατρίδα: “Ασυγχώρητος εγώ της πατρίδας που με γέννησε να γίνω προδότης. Φεύγω να σώσω την πόλη, την ψυχή μου να δώσω, να πεθάνω γι' αυτήν”.
 - Στους *Ηρακλείδες* (στ. 531-534), η Μακαρία θυσιάζεται για να σωθούν τα αδέλφια της: “Εγώ τη δίνω τη ζωή μου μόνη μου, το θέλω. Για τ' αδέλφια μου πεθαίνω, και για μένα. Ένδοξα να αφήσω αυτόν τον κόσμο - “*εὐκλεῶς λιπεῖν βίον*” - παρά να λιποψυχήσω”.
 - Στις *Ικέτιδες* (στ. 1061-1063), η Ευάδνη πεθαίνει από αφοσίωση στον νεκρό άντρα της: “Εδώ θα κερδίσω τη δόξα μου! Θα νικήσω όλες τις γυναίκες στην αφοσίωση. Θα πεθάνω! Με τον άντρα μου θα κείτομαι!”. Ποιες ομοιότητες ή διαφορές παρατηρείτε με το πώς παρουσιάζεται η Άλκηστι στη σκηνή που παρακολουθήσατε;
3. Να αποδώσετε με εκφραστική ανάγνωση τη σκηνή του θρήνου και των αποχαιρετισμών, αναλαμβάνοντας τους αντίστοιχους ρόλους.

➔ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Με εντυπωσίασε η ψύχραιμη στάση της Άλκηστης κατά τις τελευταίες προετοιμασίες.				
Με συγκίνησε η περιγραφή του θρήνου.				
Αντιλήφθηκα ότι οι επιλογές μας ακολουθούνται από τις αντίστοιχες συνέπειες.				
Συμφωνώ με τον θαυμασμό της κοινότητας για την Άλκηστη, όπως εκφράζεται από τη Θεράπαινα και τον Κορυφαίο.				
Κατανόησα τη λειτουργία της αγγελικής ρήσης.				
Διατύπωσα την άποψή μου στη συζήτηση με τους /τις συμμαθητές/τριές μου.				
Είμαι ικανοποιημένος/-η από τον τρόπο που συνεργαστήκαμε στην τάξη.				

Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:

α.
β.

Ποια ήταν τα σημεία της ενότητας που σε δυσκόλεψαν και γιατί;

α.
β.

Οι εργασίες-δραστηριότητες σε βοήθησαν στην κατανόηση της ενότητας;

Να γράψεις τις ικανότητες-δεξιότητες που καλλιέργησες περισσότερο σε αυτήν την ενότητα.

Πώς έκρινες τον εαυτό σου με βάση την επίδοσή σου;

Αυτό το οποίο μπορώ να κάνω καλύτερα ή αυτό για το οποίο μπορώ να προσπαθήσω περισσότερο είναι:

Α΄ ΣΤΑΣΙΜΟ

στ. 252-285 [213-243]

Η επίκληση στον Απόλλωνα και ο θρήνος του Χορού

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ, ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ο Κορυφαίος και τα μέλη του Χορού δρηνούν για τη συμφορά που έπληξε το σπίτι του Άδμητου. Εναποθέτοντας τις ελπίδες τους στην παντοδυναμία των θεών, ζητούν εναγώνια από τον Απόλλωνα να σώσει απ' τη συμφορά τον βασιλιά. Ο θρήνος τους διακόπτεται από την εμφάνιση της Άλκηστης, που βγαίνει από το παλάτι περιστοιχισμένη από τον Άδμητο, τα παιδιά και τους υπηρέτες.

Η συγκίνηση κορυφώνεται με την έκκληση του Άδμητου για παλλαϊκό θρήνο.

«βόασον ὦ, στέναξον, ὦ Φεραία χθών,
τὰν ἀρίσταν γυναῖκα»

«Κλάψε, θρήνησε ἐσὺ χώρα των Φερῶν
για τὴν ἔξοχη γυναῖκα»

Άλκηστις. Σκηνοθεσία Γ. Μαυρόπουλου (2023).

Μετά την ανάγνωση και την επεξεργασία της ενότητας θα είστε σε θέση:

- να κατανοήσετε τη δομή του Α΄ Στάσιμου και τη συμβολή του στην ατμόσφαιρα του έργου
- να κρίνετε τη διάθεση και τη στάση του Χορού για το πένθος του παλατιού
- να αναγνωρίσετε τα μέσα με τα οποία η τραγωδία αποδίδει έντονες συναισθηματικές καταστάσεις.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

γλωσσική καλλιέργεια, συνεργατικότητα, αισθητική καλλιέργεια, βιωματική συμμετοχή, καλλιέργεια ψηφιακών γραμματισμών.

		<i>σε λυρικό διάλογο</i>	
στρ.	ΧΟΡ.	- Δία, ω Δία, πού θα βρεθεί ένας λυτρωμός, μια φυγή μέσ' απ' τη μοίρα τη βαριά που χτυπά τους βασιλιάδες;	252
Ικεσίες του Χορού στους θεούς		- Συφορά! Θα 'ρδει κανείς, ή τα μαλλιά μου πια να κόψω κι από τώρα εγώ στα μαύρα να ντυθώ; - Φανερό, καλοί μου φίλοι, φανερό, πάλι ωστόσο στους θεούς μας ας δεηθούμε· ω, μεγάλη η δύναμη είναι των θεών.	255
	ΚΟΡ.	Παιάνα λυτρωτή, έναν τρόπο σκέψου, απ' το κακό τον Άδμητο να σώσεις.	260
Σε ποιον απευθύνεται ο Χορός και τι ικετεύει;	ΧΟΡ.	Δώσε εσύ τη σωτηρία· κι άλλη φορά βρήκες λύση· έτσι και τώρα απ' το θάνατο εσύ γίνε λυτρωτής, το φονιά τον Άδη εσύ σταμάτησέ τον.	265
		<i>σε λυρικό διάλογο</i>	
αντιστρ.	ΧΟΡ.	- Άδμητέ μας, γιε του Φέρη, βασιλιά μας, τη γυναίκα σου να χάνεις! Συφορά φοβερή σ' έχει χτυπήσει. - Συφορά, που λες καλύτερ' ας πεθάνω· θα 'ναι λίγο το λαιμό μου να περάσω σε δηλεία. - Τη γυναίκα, τη γυναίκα π' αγαπάς - π' αγαπάς; που τη λατρεύεις— ήρθε η μέρα που τα μάτια σου νεκρή πια θα τη δουν.	270
Θρήνος του Χορού	ΚΟΡ.	Κοιτάζτε, γιά κοιτάζτε, απ' το παλάτι εκείνη βγαίνει, κι ο Άδμητος μαζί της.	275
Για ποιους θρηνεί ο Χορός και γιατί;	ΧΟΡ.	Κλάψε· θρήνησε, εσύ χώρα των Φερών, για την έξοχη γυναίκα που τη σέρνει μαραμένη το κακό προς τον Άδη, μες στις μαύρης γης τον κόρφο.	
	ΚΟΡ.	Α, ποτέ δε θα πω πως του γάμου οι χαρές ξεπερνούν τα φαρμάκια που αυτός μας ποτίζει· το 'δα κι άλλες φορές, βλέπω τώρα κι αυτή του καλού βασιλιά τη βαριά συμφορά, που την έξοχη χάνει γυναίκα, και πια μιαν αβάσταχτη τώρα ζωή θα περνάει.	280 285

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

- Ο Χορός σε λυρικό διάλογο: Όπως συμβαίνει και στην Πάροδο, έτσι και το Α΄ Στάσιμο εκφέρεται με μορφή διαλόγου μεταξύ των ημιχορίων και του Κορυφαίου.
- 260 Ως προσηγορικό όνομα η λέξη *Παιάν* σήμαινε τον σωτήρα και λυτρωτή και αποδιδόταν κυρίως στον Απόλλωνα.
- 266-273 Να προσεχθεί η έντονη δραματικότητα του θρήνου και τα εκφραστικά μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται.
- 276-279 Ο Χορός των Φεραίων πολιτών καλεί σε παλλαϊκό πένθος τη χώρα, για να τιμήσουν την πράξη της έξοχης (*ἀρίστης*) γυναίκας. Αυτό είναι το χρέος όλων των ενάρετων πολιτών (δες στην Πάροδο: “χρέος το πένθος για όλους όσοι είναι ενάρετοι”). Παλλαϊκό πένθος θα ζητήσει στη συνέχεια και ο Άδμητος.

Άλκιστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Τ. Μουζενίδη (1963).

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Η επίκληση του Χορού στον Απόλλωνα έχει σχέση με τον Πρόλογο του έργου. Ποια είναι αυτή η σχέση και με ποιους στίχους δηλώνεται;
2. Το κλείσιμο του Α΄ Στάσιμου (280-285) δεν είναι λυρικό αλλά γνωμικό, διδακτικό. Πώς συνδέεται με την όλη ατμόσφαιρα του χορικού;
3. «**Κοιτάξτε, γιά κοιτάξτε, απ' το παλάτι εκείνη βγαίνει, κι ο Άδμητος μαζί της**»: Συνεργαστείτε σε ζεύγη ή σε ομάδες και προτείνετε τη δική σας εκδοχή για την "όψιν" (βλ. Εισαγωγή) της σκηνής της εξόδου της Άλκηστης από το παλάτι (π.χ. από ποιους θα συνοδεύεται, πώς θα είναι ντυμένοι, ποια η έκφραση και οι κινήσεις κ.ά.)
4. Σας δίνονται οι λέξεις: *πόρος, λύσις, μηχανήν, λυτήριος*, που παρουσιάζονται στο αρχαίο κείμενο. Με ποια λέξη της νεοελληνικής μετάφρασης αντιστοιχεί η καθεμία από αυτές;

αρχαίο κείμενο	νεοελληνική απόδοση
ΗΜΙΧ. ἰὼ Ζεῦ, τίς ἂν [πῶς] πᾶ πόρος κακῶν [στρ.] γένοιτο καὶ λύσις τύχας ἅ πάρεστι κοιράνοις;	ΧΟΡ. Δία, ω Δία, πού θα βρεθεί ένας λυτρωμός, μια φυγή μέσ' απ' τη μοίρα τη βαριά που χτυπά τους βασιλιάδες;
ΧΟ. ὦναξ Παιάν, ἔξευρε μηχανήν τιν' Ἄδμητῳ κακῶν. πόριζε δὴ πόριζε· καὶ πάρος γὰρ καὶ νῦν λυτήριος ἐκ θανάτου γενοῦ	ΚΟΡ. Παιάνα λυτρωτή, έναν τρόπο σκέψου, απ' το κακό τον Άδμητο να σώσεις. ΧΟΡ. Δώσε εσύ τη σωτηρία· κι άλλη φορά βρήκες λύση· έτσι και τώρα απ' το θάνατο εσύ γίνε λυτρωτής.

5. Ο Χορός έρχεται, για να θρηνήσει τον χαμό της Άλκηστης και να τελέσει όλα τα έθιμα του θανάτου, προκειμένου να τιμήσει τη νεκρή. Έχει υποστηριχθεί ότι με όσα λέγει ο Χορός στην αντιστροφή φαίνεται άδικος, αφού τον θλίβει, κυρίως, η δυστυχία του Άδμητου. Συμφωνείτε με την άποψη αυτή; Δικαιολογήστε τη γνώμη σας με στοιχεία του κειμένου.
6. Στους στ. 280-281, με μορφή γνωμικού, ο Χορός εκφράζει την άποψή του για τον γάμο. Πώς κρίνετε εσείς την άποψη του Χορού; Να δικαιολογήσετε τη γνώμη σας.

↪ Δραστηριότητες

1. Εργαστείτε σε ομάδες των πέντε ή έξι μαθητών/τριών, για να αποδώσετε φωναχτά τον λόγο του κειμένου, φροντίζοντας να εκφραστούν τα διάφορα συναισθήματα και η ατμόσφαιρα του χορικού. Προσέξτε τον τόνο της φωνής, τη χροιά, την ένταση, την όλη έκφραση του προσώπου, τις κινήσεις. Στη συνέχεια, αξιολογήστε το αποτέλεσμα της δικής σας και των άλλων ομάδων.
2. Χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η μία θα συγκεντρώσει λέξεις και φράσεις του κειμένου που σχετίζονται με θετικές έννοιες (π.χ. ελπίδα) και η άλλη ομάδα λέξεις και φράσεις σχετικές με αρνητικές έννοιες (π.χ. δυστυχία). Στη συνέχεια, ανακοινώστε τις παρατηρήσεις σας στην τάξη.

↪ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Με συγκίνησαν οι ικεσίες του Χορού.				
Αντιλήφθηκα πώς συμβάλλει το Α΄ Στάσιμο στην τραγική ατμόσφαιρα.				
Μου έκανε εντύπωση η υποστήριξη του Χορού στον Άδμητο.				
Διατύπωσα την άποψή μου στη συζήτηση με τους /τις συμμαθητές/τριές μου.				
Είμαι ικανοποιημένος/-η από τον τρόπο που συνεργαστήκαμε στην τάξη.				

Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:
α.
β.
Ποια ήταν τα σημεία της ενότητας που σε δυσκόλεψαν και γιατί;
α.
β.
Από τις ασκήσεις της ενότητας μου προκάλεσε ιδιαίτερο ενδιαφέρον η...
Πώς έκρινες τον εαυτό σου σήμερα με βάση την επίδοσή σου;
Αυτό το οποίο μπορώ να κάνω καλύτερα ή αυτό για το οποίο μπορώ να προσπαθήσω περισσότερο είναι:

↪ Ερωτήσεις - Δραστηριότητες

1. Με βάση όσα διδαχθήκατε έως τώρα, να γράψετε στον παρακάτω πίνακα τέσσερις λέξεις ή φράσεις χαρακτηριστικές για καθένα από τα βασικά πρόσωπα του έργου, δικαιολογώντας τις με παραπομπή σε στίχους του κειμένου.

Απόλλων	
Άδμητος	
Άλκηστη	
Θεράπαινα	
Τα μέλη του Χορού	
Θάνατος	

2. Να παρακολουθήσετε το αντίστοιχο με το κείμενο που διδαχθήκατε μέρος της παράστασης (0' - 18' 27''), σε σκηνοθεσία Λυδίας Κονιόρδου (2000). Να σχολιάσετε τι σας άρεσε, τι δεν σας άρεσε, τι θα αλλάζατε.

3. Διαλέξτε ένα πρόσωπο από το έργο και δημιουργήστε με την ομάδα σας ένα δικό σας κείμενο (π.χ. ημερολόγιο, αφήγηση, ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης, εικαστικό έργο, θεατρικό κείμενο- μονόλογο ή διάλογο) σχετικά με αυτό.
4. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο, που είναι μια διαφορετική ματιά του σκηνοθέτη Θωμά Μοσχόπουλου για τον Πρόλογο της Άλκηστης. Συγκρίνετέ την με τον Πρόλογο του Ευριπίδη. Ποια από τις δύο εκδοχές σας εκφράζει περισσότερο και γιατί;

“Στο κέντρο της έπαυλης που βρίσκεται υπερυψωμένη χάρη στη διαγώνια σκάλα, η Άλκηστις. Φορώντας λευκό φόρεμα και κάνοντας μαύρες σκέψεις. Βρίσκεται ανάμεσα στη συρόμενη πόρτα που έχει ανοίξει ίσα ίσα για να χωρέσει τη λεπτή, ασθενική φιγούρα της. «Ο άντρας μου... ο Άδμητος...» ξεστομίζουν τα χείλη της... Σαν ιατρικό ανακοινωθέν, σαν χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου. Να σου λοιπόν και ο ίδιος, αυτοπροσώπως: ένας τρομακτικός, μαυροντυμένος τύπος, που δεν απέχει πολύ από την εικόνα του δολοφόνου στο θρίλερ «Scream». Η Άλκηστις αποφασίζει να πεθάνει στη θέση του άντρα της. Να θυσιαστεί. «Όταν πεθαίνουν οι νέοι, κερδίζω πιο πολλά» είναι το ανατριχιαστικό επιχείρημα του Χάρου. Και η γυναίκα αρχίζει να τρεμοπαίζει μέσα σε αυτή τη γρίλια που θυμίζει τάφο. Μνήμες από το σκοτάδι της μήτρας και προεπισκόπηση από εκείνο του θανάτου. Και ακόμη δεν έχουμε δει τίποτε.” Η παράσταση έχει μόλις αρχίσει.

5. Μετά το Α΄ Στάσιμο, τι φαντάζεστε ως συνέχεια στην υπόθεση του έργου; Γράψτε τη δική σας εκδοχή σε ένα σύντομο κείμενο.

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

στ. 286-503 [244-434]

Το τμήμα

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΑΛΚΗΣΤΗ, ΑΔΜΗΤΟΣ, ΚΟΥΡΦΑΙΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ, ΕΥΜΗΛΟΣ

Πεθαίνοντας η Άλκηστη, ζητάει από τον Άδμητο ως αντίχαρη για τη δυσία της ζωής της να μην παντρευτεί άλλη γυναίκα, για να μην έχουν τα παιδιά τους μητριά. Εκείνος ορκίζεται ότι θα μείνει χωρίς σύζυγο. Όταν η Άλκηστη σβήνει, ο Άδμητος καλεί τους πολίτες να συμμετέχουν στην κηδεία και διατάζει δημόσιο πένθος για έναν χρόνο.

«σὺ δ' ἀντιδοῦσα τῆς ἐμῆς τὰ φίλτατα
ψυχῆς ἔσωσας»

«συ ἔδωσες για με για να με σώσεις,
το πιο ακριβό στον κόσμο, τη ζωή σου»

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Λυδία Κονιόρδου (2000).

Μετά την ανάγνωση και επεξεργασία της ενότητας θα είστε σε θέση:

- να αναγνωρίζετε το είδος του διαλόγου που ονομάζεται *αμοιβαίον*
- να διερευνάτε τα μέσα για τη δημιουργία δραματικής έντασης και συγκίνησης
- να διακρίνετε την οργάνωση του λόγου των ηρώων ως χαρακτηριστικό στοιχείο της ευριπίδειας τέχνης
- να αξιολογείτε τα επιχειρήματα των ηρώων.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

δραματική ανάγνωση, καλλιέργεια γραπτού λόγου, κριτική σκέψη, ενσυναίσθηση, αισθητική απόλαυση.

«Δυστυχισμένη, τι κακό μας βρήκε!»

Θρήνος Άλκπστης και Άδμπτου (Αμοιβαίον)	ΑΛΚ.	Ω φως της ημέρας, ω ήλιε εσύ, κι ω στροβιλίσματα νεφών που τρέχουνε στα ουράνια!	286 [244]
	ΑΔΜ.	Μας βλέπει, τους δυο δύστυχους· πεθαίνεις χωρίς ποτέ στους θεούς να 'χουμε φταίξει.	
Το επιθανάτιο όραμα της Άλκπστης	ΑΛΚ.	Ω γη, και του σπιτιού σκεπή, και της πατρίδας, της Ιωλκού, ω νυφικό κρεβάτι!	290
	ΑΔΜ.	Ανασηκώσου, μη μ' αφήνεις· δεήσου στους δυνατούς θεούς να σπλαχνιστούνε.	
	ΑΛΚ.	Βλέπω ένα πλοίο με δυο κουπιά, και με το χέρι στο κοντάρι το Χάρωνα, νεκρών περαματάρη, που κράζει κιόλας: «Πώς αργείς; Πιο γρήγορα, έλα! Μη με κάνεις εσύ την ώρα μου να χάνω».	295
		Αυτά μου λέει, και να βιαστώ με πιέζει.	300
Πώς περιγράφεται ο Χάρως;	ΑΔΜ.	Ταξίδι, οϊμέ, πικρό, φαρμακωμένο. Δυστυχισμένη, τί κακό μας βρήκε!	
	ΑΛΚ.	Κάποιος με σέρνει, με τραβά – δε βλέπεις; – θέλει να με φέρει κάτω στων πεθαμένων το λημέρι· φλόγες τα μάτια του πετούν κάτω απ' τα μαύρα φρύδια· κι έχει φτερούγες. Ο Άδης! Τί θα κάμεις; Άσε με, μη! Τί στράτα παίρνω η δόλια!	305
	ΑΔΜ.	Πικρή στους φίλους, πιο πικρή σ' εμένα και στα παιδιά, της θλίψης μου συντρόφους.	310
	ΑΛΚ.	Αφήστε με πια, αφήστε με· δε με κρατούν τα πόδια μου· πλαγιάστε με, σιμώνει ο Άδης· στα δυο μου μάτια χύνεται νύχτας σκοτάδι.	315

ΣΤΙΧΟΙ

ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Αμοιβαίον: Διάλογος, λυρικός (με τραγούδι) ή επικός (με απαγγελία), είτε μεταξύ των ηθοποιών είτε μεταξύ ηθοποιών και Χορού. Η απαγγελία μπορεί να εναλλάσσεται με το τραγούδι.

286 **“Ὡ φως της ημέρας, ὦ ἥλιε εσὺ”:** Προτού επιβληθούν οι επίσημες ιστορικές θρησκείες, όπως εκείνη των Ολυμπίων, ο ἥλιος ήταν ο κυρίαρχος θεός. Γι’ αυτό οι άνθρωποι στις πιο δύσκολες στιγμές τους έκαναν επίκληση στη μαρτυρία του και ορκίζονταν στο όνομά του. Αναγνώριζαν τον ἥλιο ως σωτήρα της ανθρώπινης ζωής και ευτυχίας, ως επόπτη και ρυθμιστή της τάξης του βίου των ανθρώπων. Αυτός “βλέπει τους δυο δύστυχους”, μάρτυρας της αθωότητάς τους.

289 **“χωρίς ποτέ στους θεούς να ‘χουμε φταίξει”:** Ο Ἄδμητος παραπονιέται ότι “άδικα πάσχει”.

— Μπορεί να θεωρηθεί ο Ἄδμητος τραγικό πρόσωπο, με βάση τον ορισμό του τραγικού ήρωα;

296 Ο **Χάρων**, κατά την ελληνική μυθολογία, μετέφερε με τη βάρκα του τους πεθαμένους από τη μια όχθη του Αχέροντα στην άλλη, όπου βρισκόταν η είσοδος του Ἄδη. Σχετικό υλικό και εικόνες θα βρείτε στον παρακάτω σύνδεσμο.

Alexander D. Litonchenko, *Ο Χάρων μεταφέρει τις ψυχές στα Ὑδάτα της Στύγας* (1861). Ρωσικό Μουσείο, Αγία Πετρούπολη.

306-308 Το τρομακτικό πλάσμα που περιγράφει η Ἄλκηστι δεν είναι παρά ο Θάνατος, που έχει ήδη εμφανιστεί στη σκηνή και που η μελλοθάνατη τον ταυτίζει με τον Ἄδη. Όπως και στον Πρόλογο, ο Θάνατος έχει φτερούγες. Τα μάτια του πετούν φλόγες (*ὑπ’ ὀφρύσι κυναναυγέσι βλέπων*).

— Να δείτε στον σύνδεσμο το ὄραμα της Ἄλκηστις.

Η ύστατη ικεσία του
Άδμπτου

ΑΔΜ. Παιδάκια μου, παιδάκια μου, δεν έχετε πια μάνα·
τελειώνω. Εσείς, παιδιά μου,
να ζήσετε, να χαίρεστε το φως της μέρας.
Τί πικρός, πιο βαρύς
κι από θάνατο ο λόγος σου αυτός. 320
Στ' όνομα, αχ, των θεών, μη μ' αφήσεις, ω, μη,
στ' όνομα, αχ, των παιδιών, που ορφανά
δ' απομείνουνε· σήκω, έχε θάρρος·
αν πεθάνεις, κι εγώ θα χαθώ·
τη δική μας ζωή και το θάνατο εσύ 325
μες στα δυο σου τα χέρια κρατάς.
Είν' η αγάπη σου πράγμα ιερό για μας όλους. 327 [279]

Άλκηστις, Δη.Πε.Θε Ιωαννίνων. Απόδοση: Λαϊκή Σκηνή - Θέατρο Τέχνης «Κάρολος Κουν». Σκηνοθεσία Π. Παπαδόπουλου (2002/03). Στίχοι χορικών: Λευτέρης Παπαδόπουλος.

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Αφού διαβάσετε τους στ. 294- 309 του κειμένου και τα παρακάτω αποσπάσματα από ποιήματα του Κ. Παλαμά, να συγκρίνετε την εικόνα και τις εκφράσεις με τις οποίες αποδίδεται ο Χάρος. Τι παρατηρείτε;
 “Στο ταξίδι που σε πάει / ο μαύρος καβαλλάρης / κοίταξε απ’ το χέρι του / τίποτε να μην πάρεις” (Ο Τάφος)
 “Καβάλα πάει ο Χάροντας / το Διγενή στον Άδη / κι άλλους μαζί... Κλαίει, δέρνεται / τ’ ανθρώπινο κοπάδι!” (Ίαμβοι και Ανάπαιστοι).
2. Παρατηρήστε την αναφορά του Άδημου στους θεούς (στ. 292-293) και συγκρίνετέ την με τα λόγια του Χορού στο Α΄ Στάσιμο (στ. 258-259). Τι κοινό έχουν και τι εκφράζουν; Σύμφωνα με την πλοκή του έργου, δικαιολογείται η συνεχής αναφορά στους θεούς;
3. Να διαβάσετε προσεκτικά τους στίχους 286-287, 290-291, 301, 306, 309-310. Να αναγνωρίσετε τα σχήματα λόγου με τα οποία δημιουργούνται έντονα συναισθήματα.
4. Σχολιάστε τα παρακάλια και τον θρήνο του Άδημου. Παρατηρείτε κάποια αντίφαση σε ό,τι ζητάει από την Άλκηστη (στ. 321-324); Πού την αποδίδετε;

↪ Δραστηριότητες

1. Να αποδώσετε εικαστικά τη μορφή του θανάτου, σύμφωνα με τους στ. 306-308.
2. Φανταστείτε ότι είστε σκηνοθέτες του έργου. Με βάση τις πληροφορίες του κειμένου, πώς θα διαμορφώνατε με σύγχρονα μέσα τη σκηνή του οράματος της Άλκηστις, για να δημιουργήσετε την ανάλογη ατμόσφαιρα;
3. Ας υποθέσουμε ότι την τελευταία στιγμή ο Άδημος μετανιώνει και αποφασίζει να πεθάνει εκείνος. Συνεργαζόμενοι/ες σε ομάδες, να γράψετε έναν διάλογο μεταξύ των δύο συζύγων, που θα έδινε άλλη κατεύθυνση στην εξέλιξη του μύθου.
4. Αναρτήστε στην ηλεκτρονική τάξη του τμήματός σας φωτογραφίες και εικαστικές δημιουργίες σχετικά με τον Αχέρωντα και ψηφίστε εκείνη που θεωρείτε ωραιότερη. Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

Η Άλκηστι αποχαιρετά τα παιδιά της.
 Ερυθρόμορφη λουτροφόρος από την
 Απουλία (350-325 π.Χ.). Βασιλεία,
 Μουσείο Αρχαιοτήτων.

«Θα σου ζητήσω κάτι που είναι δίκιο»

Η Άλκηστη συνέρχεται λίγο και μιλεί τώρα πιο ήρεμα.

**Υπενθύμιση του
μεγέθους της θυσίας**

ΑΛΚ.

Άδμητε, βλέπεις πια πώς είμαι· θέλω
γι' αυτό ν' ακούσεις τί έχω στην καρδιά μου.

328 [280]

Τιμώντας σε, έχω δώσει τη ζωή μου,
για να βλέπεις εσύ τη λάμψη του ήλιου,

330

κι έτσι πεθαίνω· θα μπορούσα αυτό
να μην το κάμω· για άντρα μου να πάρω
όποιον ήθελα μες στη Θεσσαλία
και σαν πλούσια βασίλισσα να ζήσω.

335

Δε βάσταξε η καρδιά μου ν' απομείνω
χωρίς εσένα, με τα δυο ορφανά μου,
της νιότης δε λυπήθηκα ν' αφήσω
τα δώρα, όσο γλυκά για με κι αν ήταν.

**Ποιο είναι το βασικό
κίνητρο της Άλκηστης;**

Σε πρόδωσαν ωστόσο κι ο πατέρας
κι η μάνα που σ' εγέννα, ενώ μπορούσαν,
σε στιγμή ταιριαστή στα χρόνια που έχουν,
και το γιο τους να σώσουν κι απ' τον κόσμο
να φύγουν δοξασμένοι. Είσαι το μόνο
παιδί τους, κι άλλα τέκνα ν' αποχτήσουν
καμιά πια ελπίδα βέβαια δεν τους μένει.

340

345

Θα ζούσα εγώ, μαζί κι εσύ, κι έτσι έρμος
δε θα 'κλαιες τη χαμένη σου γυναίκα,
κι ορφανά δε θ' ανάδρεφες. Μα αυτά
κάποιος θεός θα τα 'φερε έτσι. Ας είναι.

350

Η αντίφαση

Τώρα να ευγνωμονείς· θα σου ζητήσω
—όχι τ' αντίτιμο, όχι· αντιζυγιάζει

τίποτα τη ζωή;— μονάχα κάτι,
θα ομολογήσεις κι ο ίδιος, που είναι δίκιο.

**Με ποια επιχειρήματα
υποστηρίζει το αίτημά της;**

Τα δυο παιδιά μας τ' αγαπάς —αν έχεις
το νου σου— όχι λιγότερο από μένα·

355

ανάστησέ τα αφέντες του σπιτιού μας·
μηριά να μην τους δώσεις, που, από μένα
κατώτερη, θ' απλώσει φθόνου χέρι

πάνω στα δυο παιδιά σου και παιδιά μου.

360

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
344	“να φύγουν δοξασμένοι” (<i>εὐκλεῶς θανεῖν</i>): Ο ένδοξος θάνατος συνδέεται με την εκτέλεση του χρέους, του καθήκοντος. Κατά την Άλκηστη, οι γονεῖς του Άδμητου είχαν καθήκον να θυσιαστούν για το παιδί τους, αφού είχαν ολοκληρώσει τον κύκλο της ζωής τους.
349-350	“Μα αυτά κάποιος θεός θα τα ‘φερε έτσι” : Εμφανίζεται πολύ συχνά στην τραγωδία η πεποίθηση ότι όλες οι ενέργειες και τα συμβάντα στη ζωή του ανθρώπου απορρέουν από τη θεία θέληση.
355-360	“Τα δυο παιδιά μας...μητριά να μην τους δώσεις” : Ο Δ. Ιακώβ, στη σχετική μελέτη του για την τραγωδία <i>Άλκηστις</i> , επισημαίνει ότι για την κοινωνία του 5ου π. Χ. αιώνα δεν είναι παράξενη η απαίτηση της ηρωίδας να μην παντρευτεί ο Άδμητος μέχρι να ενηλικιωθούν τα παιδιά του. Δικαιολογεί την κρίση του, υπενθυμίζοντας αντίστοιχες απαιτήσεις, όπως αυτή του Οδυσσέα στην Πηνελόπη να μην παντρευτεί - αν αυτός δεν γυρίσει από τον πόλεμο- πριν από την ενηλικίωση του Τηλέμαχου (<i>Οδύσσεια</i> σ 269-270), και του Πλάτωνα, που συμβουλεύει όσους έχουν παιδιά να τα μεγαλώσουν χωρίς να ξαναπαντρευτούν (<i>Νόμοι</i> , 930 b-c). Ο Μ. Hose, από την άλλη, υπενθυμίζει ότι “σύμφωνα με τις αρχαίες συνήθειες ήταν απόλυτα αποδεκτό να ξαναπαντρευτεί ο βασιλιάς. Αν, όμως, έκανε άλλα παιδιά, τα παιδιά του από τον πρώτο γάμο θα περνούσαν στην αφάνεια και θα έχαναν την πατρική κληρονομιά”.

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Θ. Μοσχόπουλου (2009).

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ποιες αντιθέσεις διακρίνει η Άλκηστη ανάμεσα σε εκείνην και τους γονείς του Άδμητου (στ. 330-346); Να τις καταγράψετε, όπως σας ζητάει η άσκηση στον παρακείμενο σύνδεσμο.
2. Πώς κρίνετε τη μορφή της Άλκηστης για τους γονείς του Άδμητου;
3. Το πρώτο μέρος του λόγου της Άλκηστης κλείνει με την αποδοχή της θείας θέλησης (στ. 349-350). Πώς εξηγείτε αυτή τη φράση;

Τα τελευταία λόγια

Αυτό να μην το κάμεις, σε ικετεύω.
Πάντα η μητριά μισεί τους πρόγονούς της,
είναι γι' αυτούς μια οχιά. Βέβαια τ' αγόρι
πύργο έχει τον πατέρα του, μα εσύ,
κόρη μου, πώς της παρθενιάς τα χρόνια
χωρίς ψεγάδι θα περάσεις; Πώς
θα σου φερθεί η γυναίκα του γονιού σου;
Να μη σου βγάλει, πάνω στον ανθό σου,
κακό όνομα, κι ο γάμος σου χαλάσει.
Δε θα 'χεις τη μανούλα στη χαρά σου
κι ούτε στη γέννα θα βρεθεί κοντά σου,
για να σου δίνει θάρρος· τέτοιες ώρες
ποιός άλλος θα πονέσει σαν τη μάνα;
Γιατί πεθαίνω εγώ· κι όχι αύριο, κι ούτε
μεθαύριο· τώρα δα, σε λίγη ώρα,
θα λένε: είναι μ' αυτούς που δεν υπάρχουν.
Έχετε γεια· να 'ναι η χαρά μαζί σας.
Άντρα μου, εσύ μπορείς να το παινιέσαι
πως είχες την καλύτερη γυναίκα,
κι εσείς, παιδιά, την πιο καλή μητέρα.

365
370
375
380 [325]

Αλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Θ. Μοσχόπουλου (2009).
[Αλκηστις: Μαρία Σκουλά - Αδμητος:
Χρήστος Λούλης]

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
362-363	<p>“Πάντα η μητριά μισεί τους προγονούς της, είναι γι’ αυτούς μια οχιά”: Ο χαρακτηρισμός “οχιά” χρησιμοποιείται με την ίδια σημασία και σήμερα.</p> <p>— <i>Τι πετυχαίνει η Άλκηστη χρησιμοποιώντας για τη μητριά αυτόν τον χαρακτηρισμό;</i></p>
365-366	<p>“πώς της παρθενιάς τα χρόνια χωρίς ψεγάδι θα περάσεις”: δηλαδή με αψεγάδιαστη φήμη ως κόρη (<i>πῶς κορευθήσῃ καλῶς</i>).</p>
377	<p>“Έχετε γεια· να ‘ναι η χαρά μαζί σας”: Με την ευχή αυτή της Άλκηστης παρατηρούμε την υπέρβαση, με την οποία δείχνει τη μεγαλοψυχία και την αγάπη της.</p>

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ο λόγος της Άλκηστης προς τον Άδμητο διακρίνεται σε δύο μέρη. Να προσέξετε τη δομή του β' μέρους του λόγου της Άλκηστης (στ. 351-377). Είναι καλά οργανωμένο και γιατί;
2. Ενώ στο Α' επεισόδιο η Άλκηστη φαίνεται να έχει αποδεχθεί το γεγονός ότι θα αντικατασταθεί από μια άλλη γυναίκα (στ. 212-213), στο Β' επεισόδιο (στ. 358-360) ζητά από τον Άδμητο να μην ξαναπαντρευτεί. Πώς κρίνετε την απαίτησή της; Ποιοι λόγοι θεωρείτε ότι την υπαγορεύουν (ψυχολογικοί, ηθικοί, κοινωνικοί, οικονομία/ πλοκή του δράματος);
3. Σχολιάστε τη διαφορετική αναφορά της Άλκηστης στον γιο (μιλάει γι' αυτόν σε τρίτο πρόσωπο) από την κόρη (απευθύνεται σε δεύτερο πρόσωπο). Ποιες ήταν οι έγνοιες μιας μάνας για την κόρη της τότε και ποιες σήμερα; Πώς φαντάζεστε ότι θα μιλούσε για το μέλλον των παιδιών του ο Άδμητος αν ήταν αυτός στη θέση της Άλκηστης;
4. Η Άλκηστη τελειώνει τον λόγο της διακηρύσσοντας ότι ήταν η καλύτερη γυναίκα για τον Άδμητο και η καλύτερη μητέρα για τα παιδιά τους. Τι επιδιώκει μιλώντας έτσι;

➔ Δραστηριότητες

1. Να χωριστείτε σε πέντε ομάδες. Οι δύο ομάδες (1 και 2) να γράψετε από ένα κείμενο επιχειρηματολογώντας υπέρ της άποψης «Η Άλκηστη έχει σε όλα δίκιο». Οι άλλες δύο ομάδες (3 και 4) να διαφοροποιηθείτε από την άποψη αυτή με επιχειρήματα. Στη συνέχεια, να οργανώσετε debate μεταξύ των ομάδων 1 και 2 και των ομάδων 3 και 4. Η ομάδα 5 να παρακολουθεί προσεκτικά την εκατέρωθεν επιχειρηματολογία και να αναδείξει τον νικητή.
2. Σε ένα δράμα γραμμένο σήμερα, τι θα μπορούσε να είναι διαφορετικό στα λόγια της ηρωίδας προς τον αγαπημένο της σύζυγο, στη σκηνή που παρακολουθήσαμε;

3^η Υποενότητα

Όρκοι του Άδμητου για αιώνια πίστη

«η μόνη μου γυναίκα εσύ, όσο ζούσες· η μόνη, κι όταν πια μακριά μου θα είσαι»

Ο όρκος του Άδμητου για αιώνιο πένθος

Ποιες δεσμεύσεις αναλαμβάνει ο Άδμητος, για να αναδείξει το μέγεθος του πένθους του;

Πώς θα ελαφρύνει τον πόνο της απώλειας;

ΚΟΡ.	Στ' όνομά του το λέω· μην έχεις φόβο· αν είναι με το νου του, αυτό θα κάμει.	381 [326]
ΑΔΜ.	Μην έχεις τέτοιαν έγνοια, έτσι θα γίνει· η μόνη μου γυναίκα εσύ, όσο ζούσες· η μόνη, κι όταν πια μακριά μου θα είσαι· σ' όλη τη Θεσσαλία, στη θέση σου, άλλη δε θα μου πει ποτέ ένα χαίρε· ας είναι κι η πιο μεγάλη αρχοντοπούλα, ας είναι κι η πιο όμορφη. Και για παιδιά, μου αρκούνε· ας χαρώ τούτα δω· οι θεοί ας μου δώσουν μια χάρη που δε μου 'δωσαν για σένα. Θα σε πενθώ, κι όχι ένα χρόνο μόνο· θα σε πενθώ όσο ζω· για τους γονιούς μου, για μάνα και πατέρα, θα έχω μίσος· με λόγια μ' αγαπούσαν, όχι με έργα· εσύ έδωσες για με, για να με σώσεις, το πιο ακριβό στον κόσμο, τη ζωή σου. Να μη θρηνώ, που τέτοιο ταίρι χάνω; Για με πια πάνε συντροφιάς, στεφάνια, χαροκόπια, τραγούδια, που αντηχούσαν στο σπίτι μου· ποτέ πια δε θ' αγγίξω τη λύρα, ούτε ποτέ θα τραγουδήσω πάνω στον ήχο λιβυκής φλογέρας· τη χαρά της ζωής μαζί σου παίρνεις. Ομοίωμα του κορμιού σου, από το χέρι τεχνιτών καμωμένο, θα το βάλω στο στρώμα μέσα, κι αγκαλιάζοντάς το και τ' όνομά σου κρίζοντας θα λέω πως αγκαλιάζω εσέ τη λατρευτή μου· κρύα ηδονή, μα της ψυχής το βάρος έτσι, θαρρώ, θα το αλαφρώνω λίγο.	385 390 395 400 405 410

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
382	<p>“αν είναι με το νου του”: Ο Κορυφαίος του Χορού παρεμβαίνει, για να εκφράσει την άποψη της κοινωνίας, που θεωρεί δεδομένο και αναμενόμενο τον σεβασμό της μνήμης της Άλκηστης από τον Άδμητο.</p> <p>— <i>Τι δείχνει, κατά τη γνώμη σας, η επανάληψη της φράσης - την είχε αναφέρει και η Άλκηστη στον λόγο της προς τον Άδμητο (στ. 355-356) - από τον Χορό;</i></p>
392-393	<p>“θα σε πενθώ κι όχι για ένα χρόνο μόνο, θα σε πενθώ όσο ζω”: Στην υπόσχεση του Άδμητου, όπως και στην απαίτηση της Άλκηστης, πολλοί μελετητές έχουν επισημάνει την αντιστροφή των παραδοσιακών ρόλων των φύλων: η ηρωική και γενναία Άλκηστη “αποκτά τη δύναμη να καθορίσει ολόκληρη τη μετέπειτα ζωή του συζύγου της” - πράγμα που ήταν αδιανόητο για μια γυναίκα της εποχής- ενώ ο Άδμητος δεσμεύεται “να παίξει τον ρόλο της μητέρας των παιδιών του” και να παραιτηθεί από κάθε χαρά της ζωής - πράγμα επίσης αδιανόητο για τον κόσμο της πατριαρχίας.</p>
395	<p>“με λόγια μ’ αγαπούσαν, όχι με έργα”: Όπως επισημαίνει ο Δ. Ιακώβ, ο στίχος που ο Άδμητος διαπιστώνει ότι οι γονείς του, <i>λόγω γάρ ἦσαν οὐκ ἔργω φίλοι</i>, είναι πολύ σημαντικός για την κατανόηση του δράματος. Τη μομφή για τη στάση των γονέων του Άδμητου την ακούμε από τον Απόλλωνα (στ. 16), από την Άλκηστη (στ. 289-291) και τώρα από τον Άδμητο (στ. 339).</p>
403	<p>Λιβυκή φλογέρα (Λίθυν αὐλόν): Είδος αυλού που ονομαζόταν πλαγίαυλος. Κατασκευαζόταν από ξύλο λωτού. Με τον αυλό παίζονταν ζωηρές μουσικές μελωδίες, τα λεγόμενα <i>φρύγια μέλη</i>, κατάλληλα για χαρμόσυνες τελετές.</p>
405-411	<p>“Ομοίωμα του κορμιού σου...” Η εικόνα του ομοιώματος ίσως είναι δάνειο από άλλη θεσσαλική ιστορία, που αποτέλεσε το θέμα της χαμένης τραγωδίας του Ευριπίδη, με τίτλο <i>Πρωτεσίλαος</i>. Στην ιστορία αυτή, η Λαοδάμεια, από θλίψη για τον θάνατο του άντρα της, του Πρωτεσίλαου, του πρώτου νεκρού των Αχαιών στην Τροία, έφτιαξε ομοίωμά του και το τοποθέτησε στο κρεβάτι της. Δείτε τον σύνδεσμο στη σελ. 63.</p>
415-416	<p>“Του Ορφέα...που να μπορώ απ’τον Άδη να σε πάρω”: Ο Ορφέας ήταν κύριος εκπρόσωπος της τραγουδιστικής τέχνης, της λύρας και της φόρμιγγας (τετράχορδου οργάνου που αργότερα αντικαταστάθηκε από την κιθάρα και τη λύρα).</p> <p>— <i>Γιατί ο Άδμητος παρακαλεί να ήταν σαν τον Ορφέα;</i></p> <p>Για να απαντήσετε, διαβάστε την ιστορία του Ορφέα και της Ευρυδίκης στον παρακείμενο σύνδεσμο.</p>
418	<p>“της Δήμητρας την κόρη”: εννοεί την Περσεφόνη. βλ. Παράρτημα ονομάτων.</p>

Τι εύχεται να μπορούσε να κάνει;

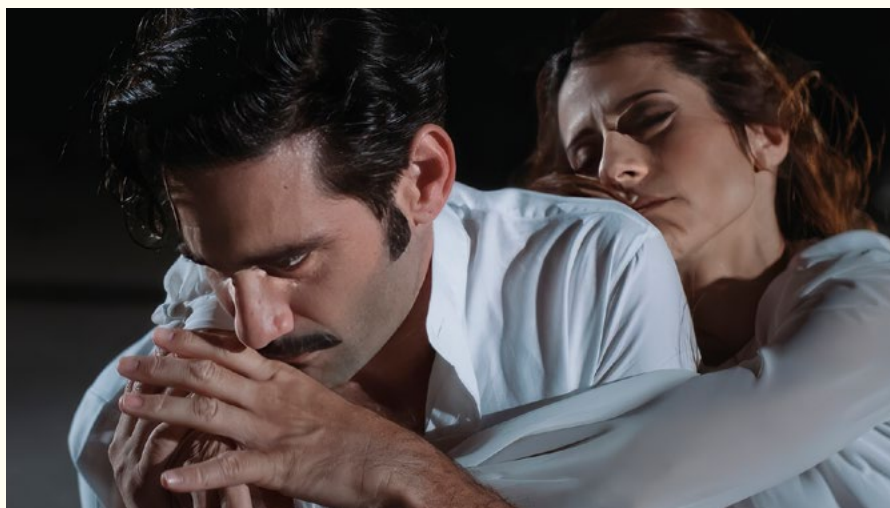
Και στα όνειρά μου αν θά 'ρχεσαι, η χαρά μου
θα 'ναι μεγάλη· είναι γλυκό να βλέπεις,
τη νύχτα, εκείνους που αγαπάς, ας είναι
και για λίγο. Του *Ορφέα* τη γλώσσα αν είχα,
φωνή μελωδική σαν τη δική του,
που να μπορώ απ' τον Άδη να σε πάρω
μαγεύοντας της Δήμητρας την κόρη
και τον άντρα της με ύμνους, ούτε ο σκύλος
του *Πλούτωνα*, ούτε ο Χάρωνας, ο γέρος
περαματάρης των ψυχών, δε θα ήταν
μπόδιο για μένα· θα 'τρεχα εκεί κάτω,
εδώ στο φως και πάλι να σε φέρω.
Καρτέρα με όμως όταν θα πεθάνω
κι ετοίμασε έναν τόπο εκεί, να μείνω
μαζί σου. Εγώ δ' αφήσω στα παιδιά μας
παραγγελιά μες στο ίδιο να με βάλουν
κέδρινο νεκροκρέβατο που θα είσαι,
πλάι πλάι τους δυο· χωρίς εσέ, τη μόνη
πιστή μου, ούτε νεκρός δε θέλω να είμαι.

415

420

425

430 [368]

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο. Σκηνοθεσία Κ. Ευαγγελιάτου (2017).

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ποια ατμόσφαιρα δημιουργεί ο λόγος του Άδμητου; Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα προκαλεί στους θεατές;
2. Η Άλκηστη πεθαίνει, για να κρατήσει τον Άδμητο ζωντανό κι εκείνος ως αντίκαρη προβαίνει σε μια σειρά υποσχέσεων σχετικά με τη μελλοντική του ζωή. Αν εφαρμόσει ο Άδμητος τις δεσμεύσεις που έδωσε, τι κέρδισε τελικά με τον θάνατο της Άλκηστις;
3. Στον λόγο του Άδμητου συναντούμε πολλά εκφραστικά μέσα και σχήματα λόγου, με τα οποία αποδίδεται με ένταση η συναισθηματική του κατάσταση. Στον ακόλουθο πίνακα να γράψετε τους στίχους που αντιστοιχούν σε κάθε εκφραστικό μέσο:

επαναλήψεις στην αρχή διαδοχικών προτάσεων (σχήμα επαναφοράς)

●

αντιθέσεις

●

ρητορικό ερώτημα

●

μεταφορές

●

σχήμα άρσης και θέσης

●

↪ Δραστηριότητες

1. Να συνεργαστείτε σε ομάδες, για να βρείτε παραδείγματα από την παγκόσμια τέχνη (λογοτεχνία, κινηματογράφος, ζωγραφική, γλυπτική, μουσική) με θέμα τους όρκους για αιώνια αγάπη και αφοσίωση. Να αναρτήσετε το αποτέλεσμα της συνεργασίας σας στον ιστότοπο του σχολείου σας.
2. «**τη χαρά της ζωής μαζί σου παίρνεις**»: Στο σημείο αυτό συγκινημένη η Άλκηστη ανασηκώνεται, διακόπτει τον Άδμητο και του λέει: "" Συμπληρώστε ό,τι φαντάζεστε.

Μαζί και στον Άδη

Πρωτεσίλαος και Λαοδάμεια

«Είμαι κι εγώ χαμένος...»

Η διαβεβαίωση
του Άδημου για τη
φροντίδα των παιδιών

Τα τελευταία λόγια
πριν από τον θάνατο

ΚΟΡ.	Κι εγώ το βαρύ πένθος σου, σα φίλος, για την κυρά θα μοιραστώ· το αξίζει.	431 [369]
ΑΛΚ.	Τα λόγια του πατέρα σας, παιδιά μου, τ' ακούσατε· πως δε θα μ' αφηγήσει και πως ποτέ μητριά δε θα σας δώσει.	435
ΑΔΜ	Το ξαναλέω, κι έτσι θα γίνει.	
ΑΛΚ.	Τότε, απ' το χέρι μου δέξου τα. <i>Σπρώχνει τα παιδιά προς τον Άδημο και αυτός τα παίρνει στην αγκαλιά του.</i>	
ΑΔΜ	Τα παίρνω, δώρο ακριβό από χέρι που αγαπάω.	
ΑΛΚ.	Γίνε γι' αυτά και μάνα, αντίς για μένα.	440
ΑΔΜ.	Η ανάγκη, αφού θα 'ναι ορφανά από μάνα.	
ΑΛΚ.	Φεύγω, παιδιά μου, σε ώρα που δεν πρέπει.	
ΑΔΜ.	Έρημος από σένα, αχ, τί θα κάμω;	
ΑΛΚ.	Μια σκιά οι νεκροί· ο καιρός θα σε ηρεμήσει.	
ΑΔΜ.	Αχ, σε ικετεύω, πάρε με μαζί σου.	445
ΑΛΚ.	Πεθαίνω εγώ για σένα, κι αυτό φτάνει.	
ΑΔΜ.	Τί γυναίκα μού παίρνεις, Μοίρα, Μοίρα!	
ΑΛΚ.	Τα μάτια μου βαραίνουν, σκοτεινιάζουν.	
ΑΔΜ.	Είμαι κι εγώ χαμένος, αν μ' αφήσεις.	
ΑΛΚ.	Ξέρε το, δεν υπάρχω πια.	450
ΑΔΜ.	Μη γέρνεις το κεφάλι· πού αφήνεις τα παιδιά σου;	
ΑΛΚ.	Παιδιά μου, δεν το θέλω· χαίρετε όμως.	
ΑΔΜ.	Γιά ρίξ' τους μια ματιά.	
ΑΛΚ.	Η ζωή μου σβήνει.	
ΑΔΜ.	Μ' αφήνεις;	455
ΑΛΚ.	Χαίρε.	
ΑΔΜ.	Είμαι κι εγώ χαμένος.	
ΚΟΡ.	Πάει του Άδημου η γυναίκα· έχει τελειώσει.	458 [392]

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
--------	----------------------

456 κ. ε.	Ο θάνατος της Άλκηστις είναι ο μοναδικός θάνατος επί σκηνής στην αρχαία ελληνική τραγωδία. Ο κανόνας ήταν ο θάνατος να συμβαίνει πάντοτε εκτός σκηνής και να αναγγέλλεται από έναν αγγελιοφόρο (Άγγελον). Αυτό θα πρέπει να είχε μια έντονη συναισθηματική επίδραση στο ακροατήριο.
-----------	---

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Πώς κρίνετε την επιμονή της Άλκηστις να επαναλάβει ο Άδμητος την υπόσχεσή του να μην ξαναπαντρευτεί και να αναλάβει τον ρόλο της μητέρας; Δικαιολογήστε τη γνώμη σας.
2. Ορισμένοι μελετητές έχουν διατυπώσει την άποψη ότι "η εξωτερίκευση της λύπης του Άδμητου για τον θάνατο της Άλκηστις, για τον οποίο ευθύνεται ο ίδιος, είναι υπερβολική και δείχνει έλλειψη μέτρου...". Υπάρχουν στη σκηνή αυτή στοιχεία που επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη; Ποια είναι αυτά;
3. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη στο έργο του Περί Ποιητικῆς, οι πράξεις και τα πάθη των ηρώων πρέπει να παρουσιάζονται με τρόπο αληθοφανή και δικαιολογημένο από ψυχολογική και δραματική άποψη (*κατὰ τὸ εἶκός καὶ τὸ ἀναγκαῖον*). Ανταποκρίνεται σε αυτή την αρχή η σκηνή του αποχωρισμού του Άδμητου και της Άλκηστις; Δικαιολογήστε την άποψή σας.

↪ Δραστηριότητες

Υποθέστε ότι είστε ο καλλιτεχνικός διευθυντής της παράστασης. Επιλέξτε με τη βοήθεια του μουσικού του σχολείου σας για τη συγκεκριμένη σκηνή του αποχωρισμού το κατάλληλο μουσικό μοτίβο.

Jean-François Pierre Peyron, Ο θάνατος της Άλκηστις (1785).
Παρίσι, Μουσείο του Λούβρου.

Ο θρήνος του Εύμηλου

«της αξίζει κάθε τιμή, αφού πέθανε για μένα»

ΕΥΜ.	Τί κακό! Τη μάνα μας, αχ, την πήρε η μαύρη γη και ήλιος δεν τη βλέπει πια. Πάει, πατέρα, κι άφησε τη ζωή μας ορφανή. Νά, τα βλέφαρα νεκρά και τα χέρια ασάλευτα. Μάνα μου, άκουσε, άκουσε, σ' εξορκίζω· μάνα, εγώ, τ' ακριβό σου το παιδί, σε φιλώ και σου μιλώ.	459 [393]
ΑΔΜ.	Δε βλέπει, δεν ακούει· κι εσάς τους δυο κι εμένα συμφορά βαριά μας βρήκε.	465
ΕΥΜ.	Αχ, πατέρα, η μάνα μου μ' άφησε έρμο κι ορφανό ν' αρμενίζω στη ζωή· με χτυπούν οι συμφορές, μα κι εσέ, μικρή αδερφή· τί πικρή για σε παντρεία, πατερούλη μου· γραφτό δε σας ήτανε, μαζί να σας βρουν τα γερατειά· έφυγες, μανούλα μου, και το σπίτι ρήμαξε.	475
ΚΟΡ.	Άδμητε, ανάγκη υπομονή να δείξεις· χάνεις καλή γυναίκα, μα ούτε ο πρώτος δεν είσαι, ούτ' ο στερνός, κι όλοι μας, όλοι μια μέρα θα πεθάνουμε· το ξέρεις.	480
		485

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
--------	----------------------

459-482	Ο Γ. Μ. Σηφάκης θεωρεί ότι θα πρέπει να υπήρχαν αγόρια με μουσική εκπαίδευση για την εκτέλεση μιας μονωδίας. Σ' αυτή την περίπτωση, η παιδική φωνή θα τόνιζε την ισχυρή συναισθηματική εντύπωση της εικόνας με τον γιο, την κόρη - σε μια σπάνια για κορίτσι εμφάνιση στη σκηνή στο αρχαίο ελληνικό θέατρο - και τον σύζυγο, όλους μαζί, γύρω από τη νεκρή Άλκηστι.
---------	---

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Μετά τον επί σκηνής θάνατο της Άλκηστις, παρακολουθούμε τον θρήνο του γιού της, ενώ η κόρη της μένει άφωνη (βουβό πρόσωπο). Τι προσφέρει στην ατμόσφαιρα του έργου ο θρήνος του παιδιού; Επισημάνετε λέξεις και εκφράσεις που δείχνουν ότι ο λόγος του Εύμηλου είναι λόγος ταραγμένου, έντονα συγκινημένου παιδιού.
2. Σχολιάστε σε μια παράγραφο τα λόγια του Κορυφαίου (484-487) για τον θάνατο. Τι δείχνουν αυτά τα λόγια για τον χαρακτήρα και τον ρόλο του Χορού στην αρχαιοελληνική τραγωδία;
3. **“της αξίζει κάθε τιμή, αφού πέθανε για μένα”**. Ο Άδμητος θρηνεί για τη γυναίκα του όπως κανείς άλλος άντρας ως τότε και την τιμά με εκδηλώσεις που προορίζονταν μόνο για άνδρες ήρωες και πολεμιστές (δες π.χ. το πένθος για τον νεκρό Πάτροκλο, *Ιλιάδα* Ψ, 133-137, μτφρ. Δ. Μαρωνίτης: Μπροστά το ιππικό, πίσω τους σύννεφο πήγαιναν οι πεζοί, / χιλιάδες. Στη μέση οι σύντροφοι σήκωναν τον νεκρό / στα χέρια, αποσκεπάζοντας το σώμα του με το μαλλί τους / το κόψαν, να το ρίξουν πάνω του. / Πιο πίσω ο θεός Αχιλλέας ανακρατούσε βουρκωμένος / το κεφάλι του Πατρόκλου, ξεπροβοδίζοντας στον Άδη / τον ακριβό του φίλο).
 Να αναζητήσετε τη βαθύτερη σκοπιμότητα αυτών των τιμών. Συνδέστε τις ενέργειες αυτές με όσα παρακολουθήσαμε ως τώρα στο έργο.
4. Βρείτε και συγκεντρώστε τα σημεία από την αρχή του έργου ως το τέλος αυτού του επεισοδίου, στα οποία γίνεται αναφορά στη συμμετοχή των πολιτών στο πένθος. Τι δείχνει, κατά τη γνώμη σας, η εντολή για υποχρεωτική συμμετοχή στο πένθος;

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Τ. Μουζενίδη (1963).

**Ο Άδμητος κηρύσσει
γενικό πένθος**

**Ποια τα βασικά έθιμα και
οι τρόποι του πένθους;**

ΑΔΜ. Το ξέρω· και το πρόσμενα· κι η σκέψη
αυτή πολύν καιρό με τυραννούσε.
Μη φύγετε· θα κάμω την κηδεία·
μείνετε και τονίστε έναν παιάνα 490
στον αλύγιστο θεό του κάτω κόσμου.
Και ορίζω: Οι Θεσσαλοί, που είμ' αρχηγός τους,
στο πένθος μου να λάβουν όλοι μέρος,
με στολές μαύρες και μαλλιά κομμένα·
κι όσοι έχουν άτια της καβάλας, κι όσοι 495
άλογα ζεύουν σε άρματα, όλοι πρέπει
τις χαίτες τους με σίδερο να κόψουν.
Όσπου να κλείσουν δώδεκα φεγγάρια,
να μην ηχήσει αυλός στην πόλη ή λύρα·
θάβω νεκρό που άλλος κανείς δε μου είναι 500
τόσο ακριβός· κανείς που να 'χει δείξει
τόση σ' εμέ αφοσίωση· της αξίζει
κάθε τιμή, αφού πέθανε για μένα. 503 [434]

*Παίρνουν τη νεκρή και μπαίνουν όλοι στο
παλάτι· στην ορχήστρα μόνος ο Χορός.*

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Τ. Μουζενίδη (1968).
Ελένη Χατζηαργύρη (Άλκηστις).

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
490	Παιάνας: Άσμα που τραγουδούσαν είτε πριν από την έναρξη μιας μάχης (πολεμικοί παιάνες), είτε σε γάμους, σε συμπόσια, όχι σπάνια και σε θανάτους (πένθιμα εμβατήρια).
494-497	“...και μαλλιά κομμένα...κι άλογα...τις χαίτες τους με σίδερο να κόψουν”: Ήταν έθιμο στις περιοχές της Βόρειας Ελλάδας να κόβουν σε ένδειξη πένθους για έναν διάσημο νεκρό και τις χαίτες των αλόγων.
498-499	“Ωσπου να κλείσουν δώδεκα φεγγάρια, να μην ηχήσει αυλός στην πόλη ή λύρα”: Κατά την επιθυμία του Άδημου ολόκληρη η πόλη θα βυθιστεί για έναν χρόνο στο πένθος, και δεν θα ακούγεται μουσική ούτε θα γίνονται εορταστικές εκδηλώσεις.

↪ Δραστηριότητες

1. Με αφορμή τον θρήνο του Εύμηλου να δημιουργήσετε, συνεργαζόμενοι σε ομάδες, ποικίλα “κείμενα” (γραπτά, μουσικά, εικαστικά...) με θέμα τη σχέση μάνας-παιδιού.
2. Εφαρμόζοντας τη θεατρική τεχνική «καρέκλα των αποκαλύψεων», αναλαμβάνει ο/η διδάσκων/ουσα να υποδυθεί τον ρόλο του Ευριπίδη και να δικαιολογήσει, απαντώντας σε ερωτήματα και επισημάνσεις των μαθητών/τριών, με θέμα: «Γιατί δεν έδωσε τη δυνατότητα στην κόρη του Άδημου να μιλήσει, ενώ ο Εύμηλος παρουσιάζεται ευνοημένος ως προς αυτό;»
3. Στο Στάσιμο, ο Χορός συνήθως εκφράζει τη γνώμη ή τα συναισθήματα της πόλης. Μετά τα όσα διαδραματίστηκαν στο Β΄ Επεισόδιο, τι περιμένετε να πει ο Χορός στο Β΄ Στάσιμο που ακολουθεί; Μπειτέ στη θέση του Κορυφαίου και διατυπώστε το κείμενό σας (μέχρι 15 γραμμές).

Ο Άδημος κηρύσσει παλαικό πένθος.
Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο.
Σκηνοθεσία Κ. Ευαγγελάτου (2017).

↪ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Συμφωνώ με το αίτημα της Άλκηστης.				
Με έπεισαν τα επιχειρήματα της Άλκηστης.				
Συμμερίστηκα τον πόνο του Άδμητου.				
Θεωρώ σκληρή για τον Άδμητο τη δέσμευσή του.				
Διατύπωσα την άποψή μου στη συζήτηση με τους /τις συμμαθητές/τριές μου.				
Είμαι ικανοποιημένος/-η από τον τρόπο που συνεργαστήκαμε στην τάξη.				

Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:

- α.
- β.

Ποια σημεία της ενότητας σε δυσκόλεψαν;

- α.
- β.

Γράψε τέσσερα συναισθήματα που σου προκάλεσε η παρακολούθηση του Β΄ Επεισοδίου και δικαιολόγησέ τα.

Ποια φωτογραφία-εικόνα από την ενότητα σε βοήθησε στην κατανόηση του κειμένου;

Πώς αξιολογείς τον εαυτό σου συνολικά (συμμετοχή, ενδιαφέρον κ.α.) στο Β΄ Επεισόδιο;

Αυτό το οποίο μπορώ να κάνω καλύτερα ή αυτό για το οποίο μπορώ να προσπαθήσω περισσότερο είναι:

Β΄ ΣΤΑΣΙΜΟ

στ. 504- 545 [435-476]

Ύμνος του Χορού στη θυσία της Άλκηστης

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΧΟΡΟΣ

Το Β΄ Στάσιμο είναι ένας Ύμνος του Χορού στην Άλκηστη, την “άριστην γυναίκα”, η οποία με τη θυσία της ζωής της έγινε το ανυπέροβλο παράδειγμα της τρυφερής συζυγικής αγάπης.

«πολλά σε μουσοπόλοι
μέλψουσι»

«Ο θάνατός σου αστέρευτη πηγή
για τους λυράρηδες θα γίνει»

Άλκηστις, Θέατρο Χώρος.
Σκηνοθεσία Έλενας Μαυρίδου (2022).

Μετά την ανάγνωση και επεξεργασία της ενότητας θα είστε σε θέση:

- να κατανοήσετε πώς συνδέεται το Β΄ Επεισόδιο με το Στάσιμο που ακολουθεί
- να δικαιολογήσετε τη στάση του Χορού απέναντι στη θυσία της Άλκηστης
- να διακρίνετε στοιχεία μορφής και περιεχομένου του Ύμνου.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

διερευνητική ανάγνωση, διαλεκτική ικανότητα, κριτική σκέψη, ενσυναίσθηση, δημιουργική γραφή, καλλιέργεια ψηφιακού γραμματισμού.

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΟΛΙΑ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
509	δοιάκι: Τμήμα του τιμονιού με το οποίο γίνεται ο χειρισμός του πηδαλίου σε βάρκες και σε μικρά ιστιοφόρα, λαγουδέρα (Οΐαξ στα αρχαία ελληνικά).
512	Αχερόντια (Αχερουσία) λίμνη: Οι νεκροί εισέρχονταν στον Κάτω κόσμο διασχίζοντας τον ποταμό Αχέροντα (έναν από τους πέντε ποταμούς του Άδη) και έφταναν στην Αχερουσία λίμνη, όπου έμπαιναν στη βάρκα του γερο-Χάροντα. Μπορείτε να δείτε περισσότερες πληροφορίες στον παρακείμενο σύνδεσμο.
514	“δίωξ λύρας συνοδιά (άλυροι ύμνοι)”: Τα ποιήματα που απαγγέλλονταν και δεν τραγουδιούνταν.
515-516	“ύμνους για σένα θα ταιριάζουν μες στην Αθήνα τη λαμπρή”: Η πρόρρηση του Χορού επαληθεύεται στα δράματα που ανέβαζαν με θέμα τη θυσία της Άλκηστις οι Αθηναίοι δραματικοί ποιητές, όπως ο Φρύνιχος, από το έργο του οποίου φαίνεται ότι επηρεάστηκε ο Ευριπίδης. Γνωστό είναι, επίσης, και ένα συμποσιακό τραγούδι, που ονομαζόταν “Αδμήτου μέλος”, και είχε σαν θέμα του τον μύθο της Άλκηστις. Δύο στίχοι αυτού του τραγουδιού έχουν φτάσει ως εμάς και αποδίδονται στην ποιήτρια Πράξιλλα. ...έχοντας μάθει την ιστορία του Άδμητου, φίλε,/ να αγαπάς τους καλούς αλλά να αποφεύγεις τους δειλούς/ γνωρίζοντας ότι οι δειλοί δεν κάνουν χάρες.
517	Τα Κάρνεια ή Καρνεία ήταν γιορτές προς τιμήν του Απόλλωνα στη Σπάρτη και σε όλες τις δωρικές πόλεις, τον μήνα Καρνείο (Αύγουστος- Σεπτέμβριος). Διαρκούσαν εννέα μέρες. Η ιστορία της Άλκηστις περιλαμβάνονταν στους ύμνους για τον Απόλλωνα.
524	Κωκυτός: ο ποταμός του θρήνου, ένας από τους πέντε ποταμούς του Άδη. Οι άλλοι τέσσερις ήταν ο Αχέρων (ο ποταμός της θλίψης), ο Φλεγέθων (με τις πύρινες φλόγες), η Λήθη (ο ποταμός της λησμονιάς) και η Στύξ (ο ποταμός του μίσους).

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Πώς συνδέεται το Β΄ Στάσιμο με το τέλος του Β΄ Επεισοδίου ως προς το θέμα και την ψυχική διάθεση;
2. Το Β΄ Στάσιμο είναι ένας Ύμνος στην Άλκηστι, την “*ἀρίστην γυναῖκα*”. Αναζητήστε στο περιεχόμενο και στη μορφή του λόγου πώς ο ποιητής προβάλλει την υπεροχή της.
3. Διατυπώστε με δικά σας λόγια την ευχή που κάνει ο Χορός στη β΄ αντιστροφή (στ. 542-546). Ποια είναι η δική σας γνώμη για την άποψη αυτή;
4. “*Ἡ Μοῖρα τέτοια ἀγάπη τρυφερή, τέτοιο να δίνει στον καθένα ταίρι*”: Ορισμένοι σχολιαστές έχουν δει στους στίχους αυτούς την άποψη της ανδροκρατούμενης εποχής που κρίνει την ευτυχία στον γάμο από την πλευρά της ωφέλειας του συζύγου. Εάν αποτελούσαν τον Χορό γυναίκες, ποιες σκέψεις - ευχή θα εξέφραζαν;

αντιστρ. β΄

Γιατί υπερέχει η Άλκηστη;

Άλλος δεν τόλμησε·

η μάνα του κι ο γέρος του πατέρας,
ενώ χορτάσαν τη ζωή και μ' όλα τ' άσπρα τους μαλλιά,
δε δέχτηκαν, για να σωθεί ο ακριβογιάς που γέννησαν,
να στερηθούν αυτοί το φως της μέρας.

Κι εσύ, πάνω στις νιότης τον ανδρό,
για κείνον τη ζωή σου έχεις προσφέρει.

Ευχές και απόψεις για τον γάμο

Τι εξασφαλίζει την ευτυχία στον γάμο;

Η Μοίρα τέτοια αγάπη τρυφερή,
τέτοιο να δίνει στον καθέναν ταίρι·
βέβαια, το ξέρω, είναι πολύ σπάνια μια τέτοια τύχη·
αλλ' αν δοθεί, σε τέτοιας γυναικός το πλάι
όλη η ζωή χωρίς καημούς και βάσανα κυλάει.

535

540

545 [476]

↪ Δραστηριότητες

1. Να δώσετε ένα διαφορετικό τέλος στο Στάσιμο, γράφοντας δικούς σας στίχους, που θα μπορούσαν να ενταχθούν στην ατμόσφαιρα του έργου.
2. Το Β΄ Στάσιμο είναι ολοκληρωτικά αφιερωμένο στην Άλκηστη.
 - α. Ακούστε μελοποιημένο το Β΄ Στάσιμο.
 - β. Αφού ερευνήσετε στο διαδίκτυο και συγκεντρώσετε εικόνες σχετικές με τον μύθο και τις θεατρικές παραστάσεις του έργου, να δημιουργήσετε μια αφίσα-κολάζ (ψηφιακά ή με το χέρι). Να την εκτυπώσετε και να την αναρτήσετε στην τάξη σας.
3. Με τις τιμές και τα εγκώμια για τον θάνατο της Άλκηστης έχει ολοκληρωθεί το πρώτο μέρος του έργου. Θα μπορούσε να τελειώνει εδώ; Τι συνέχεια θα δίνετε εσείς, αν ήσασταν οι συγγραφείς του έργου;

Αξιολόγηση της Ενότητας

Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

στ. 546-639 [477-567]

Ο Ηρακλής στο παλάτι του Άδμητου

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΗΡΑΚΛΗΣ, ΧΟΡΟΣ, ΑΔΜΗΤΟΣ

Κι ενώ όλη η πόλη έχει κηρυχθεί σε κατάσταση πένθους, εμφανίζεται ξαφνικά στο παλάτι ο Ηρακλής. Είναι, όπως λέει στον Κορυφαίο του Χορού, περαστικός από τη χώρα των Φερών. Πηγαίνει στη Θράκη, για να αρπάξει τα φονικά άλογα του Διομήδη και να τα φέρει στον Ευρυσθέα. Ο Άδμητος του κρύβει την αλήθεια για το πένθος του, γιατί, φιλόξενος αυτός, ντρέπεται να διώξει έναν τέτοιον φίλο απ' το παλάτι. Αν, όμως, ο Ηρακλής δεν μάθει ότι πέθανε η Άλκηστη, πώς θα μπορέσει να βοηθήσει;

«τάμα δ' οὐκ ἐπίσταται μέλαθρ' ἀπωδεῖν
οὐδ' ἀτιμάζειν ξένους»

«το σπίτι μου δεν ξέρει τους ξένους
να προσβάλλει και να διώχνει»

Ο Ηρακλής δαμάζοντας άλογο του Διομήδη. Μελανόμορφη κύλικα του 520 π.Χ.
Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη.

Μετά την ανάγνωση και την επεξεργασία της ενότητας θα είστε σε θέση:

- να κατανοήσετε πώς συμβάλλει το Γ΄ Επεισόδιο στην πλοκή και στην εξέλιξη του έργου
- να εμβαδύνετε στη σημασία της φιλοξενίας ακόμα και υπό αντίξοες συνθήκες
- να διερευνήσετε την τεχνική της απόκρυψης της αλήθειας
- να εκτιμήσετε την παρουσία του Ηρακλή στην προώθηση της υπόθεσης του έργου.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

γλωσσική καλλιέργεια, ενσυναίσθηση, δημιουργική γραφή, συνεργατικότητα, ρητορική ικανότητα, κοινωνική ευαισθησία.

ΣΤΙΧΟΙ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Ηρακλής: Η λεοντή και το ρόπαλο σχετίζονται με τον πρώτο άθλο του Ηρακλή, την εξόντωση του λιονταριού της Νεμέας.

— *Γιατί ο Ηρακλής είχε μπει στην υπηρεσία του Ευρυσθέα σύμφωνα με τις πληροφορίες του συνδέσμου;*

563-566

Τα άλογα του Διομήδη: Ζωντανή περιγραφή των αλόγων του Διομήδη που παραπέμπει σε ρεαλιστική απεικόνιση και διεγείρει τη φαντασία των θεατών. Σχετικές πληροφορίες και αντίστοιχη εικόνα, στον παρακείμενο σύνδεσμο.

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

- α.** Σε μια παράγραφο 100-120 λέξεων να παρουσιάσετε τον Ηρακλή, λαμβάνοντας υπόψη σας τους στίχους 551-576.

β. Ποια λόγια του Ηρακλή μπορούν να συνδεθούν με την προφητεία του Απόλλωνα στον Πρόλογο;
- Υποθέστε ότι, μετά τον διάλογο του Ηρακλή με τον Κορυφαίο, αυτός μεταφέρει στα μέλη του Χορού τη συζήτησή τους. Να αποδώσετε περιληπτικά τα λεγόμενά του. Σε τι, κατά τη γνώμη σας, διαφέρει η τεχνική της στιχομυθίας από την περιληπτική παρουσίαση;
- Η μετάφραση του Θρ. Σταύρου αποδίδει με τρεις διαφορετικές λέξεις τη λέξη *πόνος* που υπάρχει στο αρχαίο ελληνικό κείμενο: *πόνον τινα* = **μια εντολή** (στ. 482/551), *πόνους* = **τον μόχθο** (στ. 488/557), *πόνον* = **αγώνες** (στ. 500/569). Βρείτε παράγωγες ή σύνθετες λέξεις της νεοελληνικής διαβάζοντας τις σημασίες της λέξης *πόνος* στον παρακάτω σύνδεσμο.

Βάζο του Ηρακλή (περίπου 1878).
Ο Ηρακλής και τα άλογα του Διομήδη.
Εργοστάσιο Πορσελάνης Σεβρών.
Μουσείο Ορσέ, Παρίσι.

«**ΗΡΑ.** Όταν πενθείς, ενόχληση είν' ο ξένος.
ΑΔΜ. Δε γίνεται να πας αλλού να μείνεις.»

**Ο Άδμητος αποκρύπτει
τον θάνατο της
Άλκπστης**

**Πώς δικαιολογεί ο
Άδμητος το πένθος του
στον Ηρακλή;**

ΚΟΡ.	Έρχεται ο ίδιος ο Άδμητος, της χώρας ο βασιλιάς· νά, βγαίνει απ' το παλάτι.	577 [507]
ΑΔΜ.	Χαίρε, αίμα του Περσέα και γιε του Δία.	
ΗΡΑ.	Των Θεσσαλών ρηγάρχη, Άδμητε, χαίρε.	580
ΑΔΜ.	Θα το 'θελα· το ξέρω ότι είσαι φίλος.	
ΗΡΑ.	Βλέπω μαλλιά κομμένα. Τί; Έχεις πένθος;	
ΑΔΜ.	Ναι, σήμερα έχω μια κηδεία να κάμω.	
ΗΡΑ.	Μακριά τέτοιο κακό απ' τα παιδιά σου.	
ΑΔΜ.	Ζουν τα παιδιά μου· μες στο σπίτι τα έχω.	585
ΗΡΑ.	Αν πέθανε ο πατέρας σου, ώρα του ήταν.	
ΑΔΜ.	Ζουν, Ηρακλή, κι η μάνα μου κι εκείνος.	
ΗΡΑ.	Δε χάθηκε, πιστεύω, η Άλκηστη σου.	
ΑΔΜ.	Κι όχι και να μπορώ να πω για κείνη.	
ΗΡΑ.	Δηλαδή; Ζωντανή 'ναι ή πεδαμένη;	590
ΑΔΜ.	Και υπάρχει και όχι, και με τρώει ο πόνος.	
ΗΡΑ.	Δε μιλείς καθαρά, και δε σε νιώθω.	
ΑΔΜ.	Δεν το ξέρεις ποιά μοίρα την προσμένει;	
ΗΡΑ.	Πως δέχτηκε για σένα να πεθάνει.	
ΑΔΜ.	Αφού έχει τάξει αυτό, τί ζωντανή 'ναι;	595
ΗΡΑ.	Α, μην την κλαις, πριν το κακό να γίνει.	
ΑΔΜ.	Έγινε πες, αφού είναι για να γίνει.	
ΗΡΑ.	Να ζεις και να μη ζεις δεν είναι το ίδιο.	
ΑΔΜ.	Αλλιώς εσύ, κι αλλιώς εγώ το κρίνω.	
ΗΡΑ.	Μα ποιόν θρηνείς; Ποιός πέθανε δικός σου;	600
ΑΔΜ.	Γυναίκα· για γυναίκα είπα και πρώτα.	
ΗΡΑ.	Ήταν απ' τη γενιά σου ή ήταν ξένη;	
ΑΔΜ.	Ξένη, μα είχε δεσμούς μ' αυτό το σπίτι.	
ΗΡΑ.	Πώς πέθανε εδώ μέσα;	
ΑΔΜ.	Είχε ορφανέψει από πατέρα κι έμενε μαζί μας.	605
ΗΡΑ.	Κακό. Άμποτε να μη σ' έβρισκα σε πένθος.	
	<i>Ετοιμάζεται να φύγει.</i>	

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
	<i>Ο Άδμητος εμφανίζεται με ξυρισμένο κεφάλι. Αυτό δείχνεται με αλλαγή της μάσκας του ηθοποιού.</i>
579-580	Οι μεγαλόστομες προσφωνήσεις τονίζουν στην περίπτωση του Ηρακλή τη θεϊκή καταγωγή και στην περίπτωση του Άδμητου τη βασιλική εξουσία. Τέτοιες προσφωνήσεις αποτελούσαν αναπόσπαστο μέρος του τυπικού των χαιρετισμών μεταξύ επιφανών προσώπων.
586	“... ώρα του ήταν / πατήρ γε μὴν ώραϊος” : Η φράση του Ηρακλή εκφράζει την άποψη ότι ο θάνατος σε προχωρημένη ηλικία είναι αναμενόμενος. — <i>Πώς ερμηνεύετε το σημείο αυτό;</i>
588	“... η Άλκηστή σου” : Η όχι συνηθισμένη αυτή έκφραση ανδρικής τρυφερότητας φωτίζει ακόμα περισσότερο το μέγεθος της απώλειας για τον Άδμητο και αναδεικνύει, παράλληλα, την ευαισθησία του Ηρακλή.
591	“Και υπάρχει και όχι” : Η σοφιστική αμφισημία του λόγου θυμίζει την απάντηση της Θεράπαινας στον Χορό « <i>Ζωντανή μαζί και πεθαμένη</i> » (Α΄ Επεισόδιο, στ. 141). Πρόκειται για τα συχνά σοφιστικά παιχνίδια του Ευριπίδη με τις λέξεις (βλ. σχόλιο και πιο πάνω), τα οποία σατίριζε στις κωμωδίες του ο Αριστοφάνης. Στην κωμωδία, π.χ., <i>Αχαρνείς</i> , στ. 397, ο υπηρέτης του Ευριπίδη λέει σε κάποιον που χτυπάει την πόρτα ότι ο αφέντης του “είναι και δεν είναι μέσα”. Η αμφισημία σχετικά με τη ζωή και τον θάνατο εμφανίζεται και σε άλλα έργα του Ευριπίδη. Στις <i>Τρωάδες</i> , στ. 1223, υπάρχει η φράση “ <i>θα πεθάνεις, χωρίς να πεθάνεις</i> ”, στον <i>Ίωνα</i> , στ. 1444 “ <i>αυτός που πέθανε και είναι ζωντανός</i> ”, στην <i>Ελένη</i> , στ. 138, ο Τεύκρος λέει για τα αδέλφια της Ελένης “ <i>Πέθαναν και δεν πέθαναν. Δυο φήμες</i> ”.
599	“Αλλιώς εσύ, κι αλλιώς εγώ το κρίνω” : Η στάση των ανθρώπων απέναντι στον θάνατο περιέχει και υποκειμενικά στοιχεία. Την αξία της υποκειμενικότητας (<i>Πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος</i>) είχαν τονίσει οι σοφιστές, από τη σκέψη των οποίων επηρεάστηκε ο Ευριπίδης.
602	“Ήταν απ’ τη γενιά σου ή ήταν ξένη” :: Σοφιστικές καταβολές έχει και το παιχνίδι με τις λέξεις, που σημαίνουν το είδος της συγγένειας (<i>ὄθνεϊος ἢ σοὶ συγγενῆς γεγῶσά τις; ὄθνεϊος, ἄλλως δ’ ἦν ἀναγκαία δόμοις</i>). <i>Ὀθνεϊος</i> και <i>θυραῖος</i> , δηλαδή ξένος/ξένη είναι ο/η σύζυγος, επειδή έρχεται από άλλο σπίτι και άλλο σόι. Είναι <i>ἀναγκαῖος/α δόμοις</i> = έχει δεσμούς με το σπίτι, δεν είναι, όμως, <i>συγγενής</i> , όπως λέγονταν οι εξ αίματος συγγενείς.
605	“Είχε ορφανέψει από πατέρα κι έμενε μαζί μας” : Κατ’ οικονομίαν ψεύδος εκ μέρους του Άδμητου, για να μην αποκαλύψει την αλήθεια στον Ηρακλή.
609	“Αυτό ποτέ. Πολύ θα με πειράξει” : Η μη αποδοχή της φιλοξενίας εκλαμβάνεται ως προσωπική προσβολή.

Ο φιλόξενος Άδμητος

Πώς αντιδρά ο Ηρακλής στην πρόταση του Άδμητου;

- ΑΔΜ.** Γιατί το λες; Τί σκέφτεσαι να κάμεις;
ΗΡΑ. Θα πάω να βρω άλλον φίλο εδώ στην πόλη.
ΑΔΜ. Αυτό ποτέ· πολύ θα με πειράξει.
ΗΡΑ. Όταν πενθείς, ενόχληση είν' ο ξένος.
ΑΔΜ. Νεκροί οι νεκροί· εσύ πέρασε στο σπίτι.
ΗΡΑ. Ο άλλος να κλαίει, κι εγώ να τρωγοπίνω;
ΑΔΜ. Έχω δωμάτια ξέχωρα για ξένους.
ΗΡΑ. Χάρη πολλή θα σου χρωστώ αν μ' αφήσεις.
ΑΔΜ. Δε γίνεται να πας αλλού να μείνεις.

610

615

Σ' έναν από τους ακολούθους του.

Ποιες οδηγίες φιλοξενίας δίνει ο Άδμητος;

Πήγαινε μπρος, ν' ανοίξεις το δωμάτιο των ξένων που 'ναι απέξω απ' το παλάτι. Και στους αρμόδιους πες να στρώσουν πλούσιο τραπέζι· η πόρτα ανάμεσα να κλείσει· δεν πρέπει οι ξένοι, όταν δειπνούν, ν' ακούνε θρήνους και να λυπούνται.

621 [550]

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ο Άδμητος αποσιωπά το γεγονός του θανάτου της Άλκηστης. Για ποιο λόγο γίνεται αυτό; Πώς μπορεί να συνεχιστεί, κατά τη γνώμη σας, η υπόθεση του έργου;
2. Ποια κρίσιμη ερώτηση θα ανάγκαζε τον Άδμητο να αποκαλύψει την αλήθεια;
3. Ο Άδμητος, στη βεβαιότητα του Ηρακλή ("Να ζεις και να μη ζεις δεν είναι το ίδιο") απαντά με μια υποκειμενική ερμηνεία της ζωής και του θανάτου ("Αλλιώς εσύ κι αλλιώς εγώ το κρίνω"). Πώς εξηγείτε την οπτική του Άδμητου από ψυχολογική και δραματική άποψη;
4. Η φράση "είχε δεσμούς μ' αυτό το σπίτι" (στ. 603) μεταφράζει τις λέξεις του πρωτοτύπου «ἀναγκαῖα δόμοις». Δείτε τη σημασία της λέξης ἀναγκαῖος στον σύνδεσμο που σας δίνεται. Θα δίνετε μια διαφορετική μετάφραση ή όχι και γιατί;
5. Να βρείτε την ετυμολογία της λέξης ωραίος καθώς και παράγωγες και σύνθετες λέξεις. Αφού ενεργοποιήσετε τον σύνδεσμο, να απαντήσετε σε ό,τι ζητάει η άσκηση.

Ο Ηρακλής του 20ού αιώνα

Στηλώνεται μ' ασάλευτα ολόβολα πέλματα
οι μυώνες του ένα κουβάρι φίδια
τεντωμένοι φουσκωμένοι ως το μελάνιασμα
οι αρτηρίες του τανυσμένα ελατήρια ως το σπάσιμο.
Κρατάει μ' ύστατες δυνάμεις το βαρύ φορτίο.

Τον κόσμο με τον πόλεμο, την πείνα, τον όλεθρο
με ναρκοδετημένες θάλασσες κάτω απ' τον πάγο,
με πόλεις κατεστραμμένες απ' τις βόμβες...
πνιγμένες κραυγές κάτω απ' τα συντρίμια
γυναίκες πολτοποιημένες απ' τα τανκς
παιδιά που κλαίνε πίσω από τους τοίχους
σπίτια καδηλωμένα μες το κρύο και το σκοτάδι...
Άδικα με τα μάτια τον καταβροχθίζουμε
πτοημένοι από τη μυική του ρώμη
και περιμένουμε να δούμε τη μορφή του
ν' ακούσουμε λόγο ζεστό, έναν ήχο ή ψίδυρο
να πιάσουμε μονάχα μια ματιά του, ένα σημάδι
για να ριχτούμε μπρος στα πόδια του, να κλάψουμε,
να ικετέψουμε, να παρακαλεθούμε
ακόμη πρόθυμοι και να πεδάνουμε.

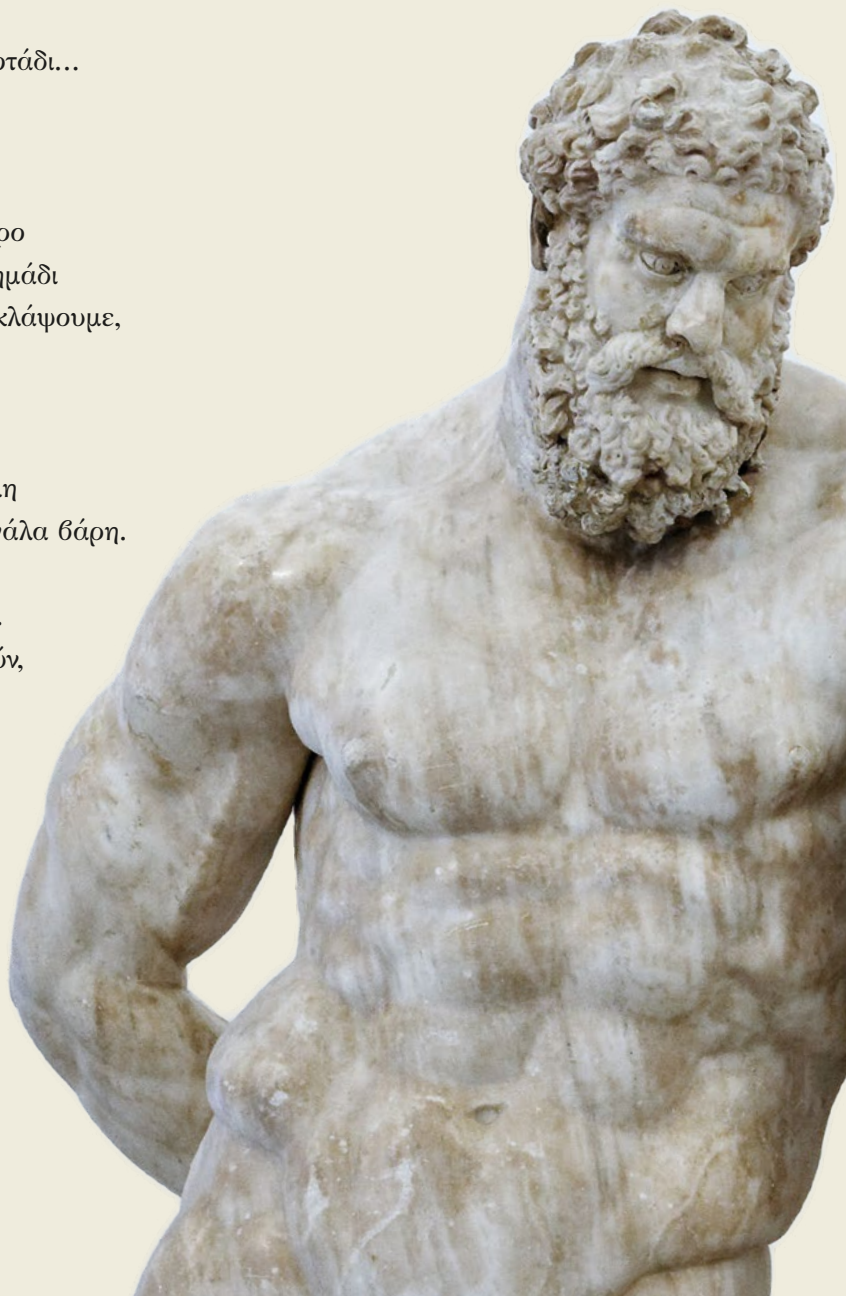
Μάταια. Τούτη τη στιγμή, μοναδική, μεγάλη
μπροστά μας στέκει ο άνθρωπος με τα μεγάλα βάρη.
Τούτος ο Ηρακλής του 20ού αιώνα
ο άνθρωπος του σήμερα ο δίχως πρόσωπο.
Γιατί, πώς γίνεται να τραγουδούν, να γελούν,
ν' αναστενάζουν
να μιλάνε γι' αγάπη και χαρά
φορώντας αντιασφυξιογόνες μάσκες.

Elisaveta Bagryana. 1978.

«Ο Ηρακλής του 20ού αιώνα».

Μετ. Μελισσάνθη. Νέα Εστία 1212:25.

*Αγαλμα του Ηρακλή, ρωμαϊκό αντίγραφο (3ος αι. μ.Χ.).
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Νάπολι.*

«Θα 'τανε, λες, καλύτερο να διώξω ένα φίλο
απ' το σπίτι κι απ' την πόλη;»

*Ο Ηρακλής ακολουθώντας το δούλο
μπαίνει στο παλάτι.*

**Οι αντιρρήσεις
του Χορού και οι
δικαιολογίες του
Άδμητου**

**Πώς εξηγεί ο Άδμητος
την απόφασή του να
φιλοξενήσει τον Ηρακλή;**

ΧΟΡ.	Βασιλιά μου, τέτοιο κακό να σ' έχει βρει, και ξένους να δέχεσαι στο σπίτι! Αυτό είναι τρέλα.	622 [551]
ΑΔΜ.	Θα 'τανε, λες, καλύτερο να διώξω ένα φίλο απ' το σπίτι κι απ' την πόλη; Θα 'μουν πολύ φιλόξενος, νομίζω, κι η συμφορά δε θα λιγόστευε έτσι. Στ' άλλα δεινά θα πρόσθετα και τούτο, να πουν το σπίτι αυτό εχθρικό στους ξένους. Την πιο θερμή υποδοχή μου κάνει εκείνος, σαν πηγαίνω στο άνδρo Άργος.	625 630
ΧΟΡ.	Γιατί όμως, αφού λες πως είναι φίλος, του κράτησες κρυφή τη συμφορά σου;	
ΑΔΜ.	Αν μάθαινε το τί έπαθα, ποτέ στο σπίτι μου να μπει δε θα δεχόταν. Το φέρσιμό μου κάποιo ίσως το κρίνουν για ανόητο· μα το σπίτι μου δεν ξέρει τους ξένους να προσβάλλει και να διώχνει.	635 639 [567]

Ξαναμπαίνει στο παλάτι.

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
625-627	“Θα ‘τανε, λες... Θα ‘μουν πολύ αφιλόξενος, νομίζω” : Η επιμονή του Άδμητου στην απόφασή του να φιλοξενήσει τον Ηρακλή υπογραμμίζει emphaticά την προσήλωση της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας στον ιερό θεσμό της «ξενίας», που όποιος τον παραβαίνει διαπράττει μεγάλο ηθικό ατόπημα.
631-632	“Την πιο θερμήν υποδοχή... σαν πηγαίνω στο άνυδρο Άργος” : Η ανταπόδοση της φιλοξενίας αποτελεί βασική ηθική υποχρέωση στο πλαίσιο του σχετικού θεσμού και, παράλληλα, εκφράζει την αξία της ανταπόδοσης της ευεργεσίας, η οποία είχε κατοχυρωθεί και με νόμο (Αριστοτέλης <i>Ηθικά Νικομάχεια</i> , 5.5. 1132 b- 1133a, Ξενοφών <i>Απομνημονεύματα</i> 4.4. 19-24).
638-639	“Μα το σπίτι μου δεν ξέρει ξένους να προσβάλλει και να διώχνει” : Η φράση συμπυκνώνει την αρετή του Άδμητου, που αποτελεί το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του. Συγχρόως, το σπίτι προσωποποιείται και αποκτά γνώση και βούληση.

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

- Καταγράψτε τα λογικά και ηθικά επιχειρήματα του Άδμητου σχετικά με τη στάση που κράτησε απέναντι στον Ηρακλή. Πώς τα κρίνετε;
- Ποιες διαφορετικές απόψεις για τη συμπεριφορά απέναντι στους φίλους διακρίνετε στον διάλογο μεταξύ Άδμητου και Χορού; Ποια θεωρείτε πιο σωστή;
- Θεωρείτε ότι η επιμονή του Άδμητου στη φιλοξενία του Ηρακλή θα αποβεί προς όφελός του; Πώς φαντάζεστε την εξέλιξη; Σε ποιο άλλο μέρος του έργου έγινε αναφορά στην αρετή αυτή;
- Στα αποσπάσματα που σας δίνονται να αντιστοιχίσετε τις λέξεις του αρχαιοελληνικού κειμένου *ξενῶνες*, *ξενοδοκεῖν*, *ἀξενώτερος*, *ἐχθροξένους* *δόμους*, με τη μετάφρασή τους. Τι παρατηρείτε;

α. χωρίς ξενῶνές εἰσιν	1. να πουν το σπίτι αυτό εχθρικό στους ξένους
β. τολμᾷς ξενοδοκεῖν	2. το δωμάτιο των ξένων που' ναι απέξω απ' το παλάτι
γ. ἐξωπίους ξενῶνας	3. Θα 'μουν πολύ αφιλόξενος
δ. δόμους καλεῖσθαι τοὺς ἐμοὺς ἐχθροξένους	4. Έχω δωμάτια ξέχωρα για ξένους.
ε. ἀξενώτερος δ' ἐγώ	5. Ξένους να δέχεσαι στο σπίτι

↪ Δραστηριότητες

1. Να εργαστείτε ομαδικά και, με πρότυπο τον διάλογο Άδημου-Ηρακλή, να συνθέσετε και να παρουσιάσετε στην τάξη έναν διάλογο για οποιοδήποτε θέμα προτιμάτε, με μορφή στιχομυθίας. Θα πρέπει, όμως, ο ένας να φροντίσει να κρύψει την αλήθεια ή μια κρίσιμη πληροφορία από τον συνομιλητή του, για να μην τον στενοχωρήσει, ακόμη κι αν εκείνος επιμένει να μάθει τι συμβαίνει.
2. Να διαβάσετε το ποίημα "Ο Ηρακλής του 20ου αιώνα" της Elisaveta Bagryana, σελ.81. Να διατυπώσετε την εικόνα που έχετε σχηματίσει για τον Ηρακλή του αρχαίου μύθου και την εικόνα που σχηματίσατε για τον Ηρακλή του ποιήματος. Προαιρετικά, θα μπορούσατε να απεικονίσετε καλλιτεχνικά τις δύο μορφές και να αναρτήσετε στον ιστότοπο του σχολείου τους δύο πίνακες.
3. Να παρατηρήσετε την παρακάτω φωτογραφία από την παράσταση της Άλκηστης, σε σκηνοθεσία Λυδίας Κονιόρδου (Εθνικό Θέατρο, 2000). Σε ομάδες 4-5 μαθητών/τριών διατυπώστε την κρίση σας για την επιλογή της σκηνοθέτιδας στην παρουσίαση του Ηρακλή. Πώς φαντάζεστε εσείς, ως ενδυματολόγοι, τον Ηρακλή; Να παρουσιάσετε στην τάξη τις απόψεις σας και να βαθμολογήσετε τις προτάσεις των άλλων ομάδων.

4. Να συγκρίνετε το κείμενο της φιλοξενίας του Ηρακλή από τον Άδημο, με το παρακάτω απόσπασμα από το έργο του Ν. Καζαντζάκη, "Αναφορά στον Γκρέκο" (βλέπε τον σύνδεσμο), και να εντοπίσετε τις ομοιότητες. Τι χρειάζεται κάποιος, για να έχει τη δύναμη να ενεργεί όπως ο παπάς, σε ανάλογες στιγμές; Τι απαντάτε σε κάποιον που υποστηρίζει ότι η στάση του παπά ως πατέρα ήταν σκληρή;

Αξιολόγηση της Ενότητας

Γ΄ ΣΤΑΣΙΜΟ

στ. 640-679 [568-605]

Ύμνος στη χαρά της φύσης και στην αρετή του Άδμητου

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΧΟΡΟΣ

Ο Χορός με το άσμα του ψάλλει ένα εγκώμιο με το οποίο φαιδρύνεται η ατμόσφαιρα. Εξυμνεί τη φιλόξενη παράδοση του βασιλικού οίκου, που ευλογήθηκε από την προστασία του θεού Απόλλωνα και απολαμβάνει τα αγαθά της απέραντης και εύφορης γης. Έτσι, ανοίγει ένα παράθυρο στην ελπίδα.

«ὦ πολύξεινος ...
άνδρὸς αἰεὶ ποτ' οἶκος»

«Ἀρχοντόσπιτο ανοιχτό
στους ξένους πάντα»

*N.-A. Taunay, Ο Απόλλωνας επισκέπτεται τον Άδμητο.
Εθνικό Μουσείο Καλών Τεχνών, Ρίο ντε Τζανέιρο.*

Μετά την ανάγνωση και επεξεργασία του Γ΄ Στάσιμου θα είστε σε θέση:

- να διακρίνετε τον λυρισμό που διαπνέει το Γ΄ Στάσιμο
- να κατανοήσετε τη σύνδεσή του με τα προηγούμενα και τη λειτουργία του στην εξέλιξη του έργου
- να επισημάνετε τη διαφορά του από το Β΄ Στάσιμο
- να διερευνήσετε τη σημασία που αποδίδεται στην όλη παρουσία του Άδμητου.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

γλωσσική καλλιέργεια, αισθητική απόλαυση, διαθεματική προσέγγιση.

στρ. α΄

**Ο Απόλλωνας στα
βοσκοτόπια του
Άδμπτου**

Αρχοντόσπιτο ανοιχτό στους ξένους πάντα,
σπίτι ανθρώπου ανοιχτοχέρη,
ως κι ο Απόλλωνας, ο Πύθιος, ο λυράρης,
δέχτηκε σ' εσέ να μείνει
και να γίνει στα δικά σου βοσκοτόπια
προβατάρης· κι η φλογέρα του σκοπούς
έπαιζε ποιμενικούς
στις μακριές βουνοπλαγιές,
τα δικά σου όταν ζευγάρωναν κοπάδια.

640 [568]

645

αντιστρ. α΄

**Ποια επίδραση έχει η
μουσική του θεού πάνω
στα ζώα;**

Μαγεμένες απ' τη γλύκα τους κι οι λύγκες
πλουμιστές μαζί βοσκούσαν·
κι απ' της Όθρης τα φαράγγια κατεβήκαν
τα μαυρόξανθα λιοντάρια·
και πιο πέρ' απ' τα ψηλά, τα φουντωμένα
έλατα, ένα γοργοκίνητο, ελαφρό
ελαφάκι παρδαλό
βγήκε κι έστησε χορό,
Φοίβε, Φοίβε, στις κιθάρας σου τον ήχο.

650

655

στρ. β΄

Η χώρα του Άδμπτου

Και γι' αυτό κοντά στη λίμνη εκεί της Βοίβης
με τα καθαρά νερά
έχει ο Άδμητος αμέτρητα κοπάδια·
τα οργωμένα του χωράφια
κι οι πλατιοί ανοιχτοί του κάμποι
σύνορο έχουν
κατά κει που ο Ήλιος λύνει τ' άλογά του,
δυτικά, τον ουρανό των Μολοσσών·
και το Πήλιο από την άλλη
κυβερνάει, όπου τ' αλίμενα του Αιγαίου
ακρογιάλια.

660

665

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

- Ο αυστηρός τόνος αλλάζει στο Γ΄ Στάσιμο, καθώς ο Χορός εγκωμιάζει τη φιλοξενία του **“οίκου”** του Άδμητου και μας μεταφέρει σε μια παραδείσια εικόνα, όπου τα άγρια ζώα μονοιασμένα με τα ήμερα μαγεύονται από τη λύρα του Απόλλωνα.
- 640 Με μια προσφώνηση και μια προσωποποίηση ξεκινά ο Χορός το εγκώμιό του για το παλάτι του Άδμητου.
- 642 **“ο Απόλλωνας, ο Πύθιος, ο λυράρης”**. Ενώ στον Πρόλογο γνωρίσαμε τον Απόλλωνα ως τοξοβόλο, εδώ προβάλλεται η ιδιότητά του ως προστάτη της μουσικής. Το σχετικό επίθετο είναι *ευλύρης (λυράρης)* και εμφανίζεται να παίζει λύρα, κιθάρα και φλογέρα.
— *Με βάση τις πληροφορίες του συνδέσμου, γιατί ονομάστηκε Πύθιος;*
- 645-646 **“σκοπούς ποιμενικούς όταν ζευγάρωναν κοπάδια” (ποιμνίτας ύμεναίους)**: Ο **υμέναιος** (ύμνος) ήταν τραγούδι του γάμου. Εδώ χρησιμοποιείται με τη σημασία της μελωδίας που συνόδευε το ζευγάρι των ζώων.
- 649 **“οι λύγκες” (ο λύγκας)**: Αιλουροειδές, τσαγκανόλυκος.
- 652 **“λιοντάρια”**: Πέρα από ενδείξεις στις τέχνες και τους θρύλους η ύπαρξη των λιονταριών στον ελληνικό χώρο επιβεβαιώνεται από τους ίδιους τους αρχαίους συγγραφείς (Ηρόδοτος, Ιστορίαι, 7.124.1-7.127.1), όπως μπορείτε να διαβάσετε στον παρακείμενο σύνδεσμο.
- 649-657 Η εικόνα του Απόλλωνα, που παρουσιάζεται σ’ αυτούς τους στίχους, σχετίζεται με την αντίστοιχη εικόνα του Ορφέα, ο οποίος με τη λύρα του μπορούσε να γοητεύσει τα άγρια ζώα.
- 658 **“λίμνη Βοΐβη”**: Πρόκειται για τη σημερινή λίμνη Κάρλα.
— *Δείτε τον χάρτη και βρείτε τη θέση της στον σύνδεσμο.*
- 664 **“τα άλογα του Ήλιου”**: Ο Ήλιος εμφανίζεται συχνά στην αρχαία τέχνη ως ένας νεαρός άνδρας με ηλιακό στέμμα, που οδηγεί ένα τέθριππο στον ουρανό. Εικόνες και σχετικό υλικό στον πλαϊνό σύνδεσμο.
- 668 **“τ’ αλίμενα του Αιγαίου ακρογιάλια”**: Η πλευρά του Πηλίου προς το Αιγαίο έχει απόκρημνες ακτές, χωρίς λιμάνια.

αντιστρ. β΄
**Η ευγένεια του
 Άδμητου**

**Ποιες οι σκέψεις του
 Χορού για τον ενάρετο
 άνθρωπο;**

Ως και σήμερα, με μάτια δακρυσμένα,
 κι ενώ κλαίει την ακριβή,
 την ασύγκριτη γυναίκα που έχει χάσει,
 διάπλατ' άνοιξε τις θύρες
 του σπιτιού του για τον ξένο.

Ω, η ευγένεια
 φέρνει πάντα την ευλάβεια προς τους άλλους.
 Έχει ο ενάρετος και φρόνηση πολλή.
 Τον δαυμάζω εγώ κι ελπίζω
 πως καλό θα δει ένας άνθρωπος με τόση
 θεοσέβεια.

670

675

679 [605]

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

- 674 “**η ευγένεια**” (το **εὐγενές**): η επικρατέστερη σημασία της λέξης στην αρχαϊκή και κλασική περίοδο ήταν: *αριστοκρατική καταγωγή*.
 - 675 “**φέρνει πάντα την ευλάβεια...**”: Με τη λέξη **ευλάβεια** μεταφράζει ο Θρ. Σταύρου τη λέξη *αἰδῶ* (αιτιατική του *αἰδῶς*). Ο Πλάτων, μάλιστα, παρουσιάζει την *αἰδῶ* (αποφυγή αισχρών πράξεων, σεβασμός στους ηθικούς κανόνες) και τη *δίκη* (δικαιοσύνη) ως βάσεις της ευνομούμενης πολιτείας (*Πρωταγόρας* 322c).
 - 676 “**Έχει ο ενάρετος και φρόνηση πολλή**”: Η λέξη **ενάρετος** μεταφράζει τη λέξη «*ἀγαθός*» του αρχαιοελληνικού κειμένου.
 - 674-679 Το εγκώμιο του Χορού για την αρετή του Άδμητου καταλήγει στην παρήγορη ελπίδα - πρώτο σημάδι ψυχολογικής αλλαγής μετά την απόγνωση - ότι, ως ευσεβής, ο Άδμητος θα “**δει καλό**” («*κεδνά πράξειν*»).
- *Τι καλό προσδοκάτε να γίνει για τον ευσεβή Άδμητο;*

Άλκηστις, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Βόλου. Παράσταση με κούκλες (Χορός). Σκηνοθεσία Λ. Κονιόρδου (1993).

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

- Με βάση τις σημασίες των λέξεων “*εὐγενές, αἰδώς, ἀγαθός*”, ποια μετάφραση από τις ακόλουθες σας ικανοποιεί; Δικαιολογήστε την άποψή σας.
 - «τὸ γὰρ *εὐγενές* ἐκφέρεται πρὸς *αἰδῶ*»:
 - “η ευγένεια φέρνει πάντα την ευλάβεια” (μτφρ. Θρ. Σταύρου)
 - “σαν είσαι από καλή γενιά τους άλλους τους σέβεσαι” (μτφρ. Τ. Ρούσσο)
 - “Η αρχοντιά πάντα ξέρει να κάνει το δίκιο”(μτφρ. Κ. Τοπούζης).
 - «ἐν τοῖς *ἀγαθοῖσι* δὲ πάντ’ ἔνεστιν σοφίας»:
 - “έχει ο ενάρτεος φρόνηση πολλή” (μτφρ. Θρ. Σταύρου)
 - “στους καλούς σοφία υπάρχει” (μτφρ. Τ. Ρούσσο)
 - “Όλη η σοφία των αγαθών κήμα είναι”(μτφρ. Π. Λεκατσάς).
- Υπάρχει νοηματική σχέση ανάμεσα στο Γ΄ Επεισόδιο και στο Γ΄ Στάσιμο; Να τεκμηριώσετε τη γνώμη σας.
- Να βρείτε έξι (6) λέξεις που αποδίδουν την ατμόσφαιρα της εικόνας στην α΄ στροφή και αντιστροφή και να διατυπώσετε έναν τίτλο για την εικόνα αυτή.
- Παλαιότερα ο άνθρωπος συνέδεε τη φύση με το θείο. Αυτό πέρασε αργότερα και στη χριστιανική θρησκεία. Θα μιλούσαμε σήμερα για περιβαλλοντική κρίση, αν η σχέση αυτή εξακολουθούσε να ισχύει; Γιατί;

↪ Δραστηριότητες

- Σύμφωνα με τη β΄ στροφή, το κράτος του Άδημου (Φερές) περιλάμβανε και εκείνο του Πελία (Ιωλκός). Δείτε την έκτασή του στον σχετικό χάρτη, που υπάρχει στον παρακείμενο σύνδεσμο.
- Δείτε το Γ΄ Στάσιμο στην παράσταση του Εθνικού θεάτρου του 2000 (σκηνοθεσία Λυδίας Κονιόρδου). Σας αρέσει η μουσική επένδυση και η χορογραφία; Έχετε να κάνετε κάποια άλλη, πιο μοντέρνα πρόταση, για την παρουσίαση του Γ΄ Στάσιμου;

➔ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Μου άρεσε η λυρική αναφορά στη φύση				
Κατανόησα ότι στο Γ΄ Στάσιμο υπάρχουν στοιχεία που το συνδέουν με τα προηγούμενα μέρη του έργου				
Διαπίστωσα ότι έχει ιδιαίτερη σημασία για το έργο η εξύμνηση της αρετής του Άδμητου				
Διατύπωσα την άποψή μου/τις απόψεις μου στη συζήτηση με τους /τις συμμαθητές/τριές μου.				
Είμαι ικανοποιημένος/-η από τον τρόπο που συνεργαστήκαμε στην τάξη.				
Οι εργασίες με δυσκόλεψαν.				

• ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ •

➔ Ερωτήσεις - Δραστηριότητες

- Ξαναδείτε τη ροή της υπόθεσης από το Α΄ στο Β΄ Επεισόδιο και από το Β΄ στο Γ΄ και παρατηρήστε:
 - Αν στο Β΄ Επεισόδιο έχει επέλθει κάποια διαφοροποίηση όσων παρακολουθήσαμε στο Α΄ Επεισόδιο, ποια είναι αυτή; Πώς τη δικαιολογείτε; Ποιον σκοπό εξυπηρετεί;
 - Τι αλλάζει στο Γ΄ Επεισόδιο σε σχέση με το Β΄ ως προς την όλη ατμόσφαιρα του έργου;
 - Ποιο από αυτά τα δύο επεισόδια συνδέεται περισσότερο με τον Πρόλογο, ποιο με την Πάροδο και πώς;
- Αν οι αποφάσεις των θεών επηρεάζουν καθοριστικά τη ζωή των πρωταγωνιστών, οι αντιδράσεις των ανθρώπων φαίνεται να παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της πορείας των πραγμάτων. Σε ποιες συμπεριφορές των προσώπων του έργου διαπιστώνουμε τον σημαντικό ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα στην εξέλιξη του τραγικού μύθου;
- Το Β΄ Στάσιμο περιέχει θρήνο και ύμνο μαζί για την Άλκηστη, την *«ἀρίστην γυναῖκα»*, ενώ το Γ΄ Στάσιμο αποτελεί ύμνο για τον Άδμητο. Για ποιες αρετές υμνείται ο καθένας; Διακρίνετε ομοιότητες ή διαφορές μεταξύ του Β΄ και του Γ΄ Στάσιμου ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή; Να στηρίζετε την κρίση σας με αναφορές στα κείμενα.
- Ο Άδμητος έχει χαρακτηριστεί από πολλούς μελετητές ως αντήρωας, αφού δέχεται να πεθάνει η Άλκηστη στη θέση του. Στα επεισόδια που παρακολουθήσαμε καταφέρνει να κερδίσει τη συμπάθεια σας; Αν ναι, πώς συμβαίνει αυτό και πού οφείλεται;

Δ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

στ. 680-1081 [606-961]

Σύγκρουση πατέρα και γιού - Σχέδιο σωτηρίας από τον Ηρακλή

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΑΔΜΗΤΟΣ, ΦΕΡΗΣ, ΥΠΗΡΕΤΗΣ, ΗΡΑΚΛΗΣ, ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ, ΧΟΡΟΣ

Ο Άδμητος συγκρούεται με τον πατέρα του, τον Φέρη, που έρχεται να τιμήσει τη νεκρή. Πατέρας και γιος επιρρίπτουν ο ένας στον άλλον την ευθύνη για τον θάνατο της Άλκηστης και ανταλλάσσουν λόγια σκληρά. Ενώ γίνεται η εκφορά, ο Υπηρέτης, αγανακτισμένος με την ανάρμοστη για το πένθος ευθυμία του Ηρακλή, του αποκαλύπτει την ταυτότητα της νεκρής. Τότε ο Ηρακλής αποφασίζει να αρπάξει την Άλκηστη από τα χέρια του Θανάτου. Αμέσως μετά, ο Άδμητος επιστρέφει με τον Χορό από την ταφή και θρηνεί για τη δυστυχία του.

«*Ιώ. ... στυγναί δ' ὄψεις
χήρων μελάθρων*»

«*Αχ, ... φριχτή κι η όψη
αυτή του ορφανού παλατιού*»

Μάσκες Αρχαίου Δράματος

Μετά την ανάγνωση και την επεξεργασία του Δ΄ Επεισοδίου θα είστε σε θέση:

- να διερευνήσετε τη φιλονικία πατέρα και γιου ως προς την εξέλιξη του μύθου
- να γνωρίσετε την τεχνική της επιχειρηματολογίας στον «αγώνα λόγων» Άδμητου- Φέρη
- να παρακολουθήσετε συμβουλές από τον Ηρακλή για το εφήμερο της ζωής και για την ευτυχία
- να κατανοήσετε πώς λειτουργεί το μοτίβο “χάρη-αντίχαρη” στην πλοκή του έργου.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

γλωσσική καλλιέργεια, κριτική σκέψη, εκφραστικότητα στην ανάγνωση, ρητορική ικανότητα, δημιουργική γραφή, συνεργατικότητα, ψυχοκινητική δεξιότητα.

1^η Υποενότητα

Ο Άδμητος κατηγορεί τον πατέρα του

«Κι όμως θα 'ταν ωραίος για σένα αγώνας
στο γιο σου να προσφέρεις τη ζωή σου»

Η εκφορά της νεκρής

ΑΔΜ. Φεραίοι, εσείς που βρίσκεστε κοντά μου
με αγάπη, τη νεκρή, με όλα όσα πρέπει,
σηκώνουν οι υπηρέτες, να την πάνε
για ταφή και πυρά· και ως είναι η τάξη,
εσείς την πεδαμένη χαιρετίστε,
που παίρνει τώρα το στερνό της δρόμο.

680 [606]

ΚΟΡ. Μα με το γέρικό του βήμα, βλέπω,
έρχεται δω ο πατέρας σου· στολίδια
στα χέρια τους κρατούν οι ακόλουθοί του,
προσφορές νεκρικές για την κυρά μας.

685

Η συμμετοχή του
πατέρα στο πένθος

ΦΕΡ. Ο πόνος σου είναι, γιε μου, και δικός μου·
και φρόνιμη και ενάρετη γυναίκα
χάνεις· αυτό κανένας δεν τ' αρνιέται.
Μα όσο βαρύ και να 'ναι, υπομονή.
Πάρ' τα στολίδια τούτα κι ας θαφτούνε
μαζί μ' αυτήν· κάθε τιμή τής πρέπει,
που τη ζωή της πρόσφερε για σένα,
κι έτσι άκληρος δεν έμεινα, παιδί μου,
δε μ' άφησε χωρίς εσέ να λιώνω
σε μαύρα γερατειά· η γενναία της πράξη
δόξα μεγάλη για όλες τις γυναίκες.

690

695

700

Για ποιους λόγους
εγκωμιάζει την Άλκηστη;

Πλησιάζει στο φέρετρο.

Ω που έσωσες το γιο μου, που κι εμένα
μ' αναστύλωσες μες στο πέσιμό μου,
στο καλό· κι ευτυχία να βρεις στον Άδη.
Ναι, στους θνητούς, αλήθεια, τέτοιος γάμος
κάνει πολύ καλό· ειδεμή να λείπει.

705

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
	<p><i>Ο Άδμητος βγαίνει από το παλάτι. Τον ακολουθούν υπηρέτες, κρατώντας στους ώμους τους το κρεβάτι που πάνω του βρίσκεται η σορός της Άλκηστις. Ακολουθεί μακριά συνοδεία από δούλες και δούλους, ντυμένους πένθιμα και φορτωμένους με πλούσιες προσφορές για την πεθαμένη.</i></p>
683	<p>“να την πάνε για ταφή και πυρά”: Η αναφορά στην πυρά και την ταφή εδώ, όπως και πιο κάτω, στον στ. 832, εξηγείται από το έθιμο να καίνε πρώτα τη σορό και στη συνέχεια να θάβουν τη στάχτη σε μνήμα, τοποθετώντας την μέσα σε τεφροδόχο. Ωστόσο, παραμένει η απορία για το πώς μπορεί ο Ηρακλής να αρπάξει την Άλκηστι από τον θάνατο, αν καεί το σώμα της.</p>
687-689	<p>“στολίδια στα χέρια τους κρατούν...προσφορές νεκρικές”: κατά την αρχαιότητα, τοποθετούσαν στον τάφο μαζί με τον νεκρό αντικείμενα αξίας, καθημερινής χρήσης ή αγαπητά σ’ αυτόν κατά τη διάρκεια της ζωής του. Μπορείτε να αντλήσετε πληροφορίες για τα ταφικά έθιμα και τις νεκρικές προσφορές στον παρακείμενο σύνδεσμο.</p>
691	<p>“φρόνιμη (σώφρων) και ενάρετη (έσθλη) γυναίκα”: Ο πρώτος χαρακτηρισμός αφορά τη λογική διάσταση, ο δεύτερος την ηθική.</p>
697	<p>“κι έτσι άκληρος δεν έμεινα”: Μεγάλη σημασία είχε για έναν πατέρα και, πολύ περισσότερο, για έναν άρχοντα ή βασιλιά, να αφήσουν πίσω τους αρσενικό διάδοχο, συνεχιστή του ονόματος, της εξουσίας και της περιουσίας.</p>
699-700	<p>“η γενναία της πράξη δόξα μεγάλη για όλες τις γυναίκες”: Η άποψη του Φέρη, όπου αντανακλάται η ανδροκρατική νοοτροπία, είναι ότι με τέτοιες θυσίες δοξάζονται οι γυναίκες κι ότι ένας γάμος αξίζει, μόνον όταν η γυναίκα είναι πρόθυμη να θυσιάσει για τον άντρα.</p>
703	<p>“ευτυχία να βρεις στον Άδη”: Στο προαύλιο του παλατιού του Άδη-Πλούτωνα κάθονται οι τρεις κριτές των ψυχών (Μίνως, Ραδάμανθυς και Αιακός). Οι ενάρετες ψυχές οδηγούνται στα Ηλύσια πεδία μαζί με τις ηρωικές και ευλογημένες ψυχές. Πληροφορίες για τα Ηλύσια πεδία θα βρείτε στον σύνδεσμο που σας δίνεται.</p>

Η αντίδραση του Άδμπτου

**Ποιες κατηγορίες
προσάπτει στον πατέρα
του;**

ΑΔΜ. Στην κηδεία δε σε κάλεσα, κι ούτε είναι
συμπαράσταση φίλου ο ερχομός σου·
κι απάνω της, ποτέ δικό σου δώρο·
έχει αρκετά για να θαφτούν μαζί της.
Σαν πέθαινα χρειάζομαι τη συμπόνια σου. 710
Κι αφού τότε τραθήχτηκες, και γέρος,
άφησες να χαθεί ένας νέος, μας πιάνεις
τους θρήνους; Μη δεν είσαι εσύ ο γονιός μου,
ο γνήσιος; Δε με γέννησε η γυναίκα
που με γέννησε λέει και που μητέρα 715
την κράζω; Μήπως μ' έκαμε μια δούλη
και στις γριάς σου κλεφτά τον κόρφο μπήκα;
Στην κρίσιμη ώρα το 'δειξες ποιός είσαι·
δεν το πιστεύω πια πως είμαι γιος σου.
'Η τόσο είσαι δειλός, που, ενώ έχεις φτάσει 720
στα χρόνια που είσαι, στις ζωής το τέρμα,
τη θέληση δεν είχες και το θάρρος
για το παιδί σου να πεθάνεις, κι έτσι
πέθανε κείνη που αίμα μου δεν είναι·
αυτή, και μόνο αυτή είναι τώρα δίκιο 725
να λογαριάζω μάνα και πατέρα.
Κι όμως θα 'ταν ωραίος για σένα αγώνας
στο γιο σου να προσφέρεις τη ζωή σου,
αφού πια λίγο σου 'μενε να ζήσεις.
[Θα ζούσα εγώ, μαζί κι αυτή, κι έτσι έρμος 730
δε θα 'κλαια τώρα εγώ τη συμφορά μου].

Εκφορά: προπομπός, σορός
σε κάρο, άνδρες θρηνωδοί
(αρχές 5ου αι. π.Χ.).
Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη.

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

706 Από αυτόν τον στίχο, αρχίζει ο **αγώνας λόγων (η φιλονικία)** Άδμητου και Φέρης. Ο αγώνας λόγων αποτελεί ένα τυπικό γνώρισμα της τέχνης του Ευριπίδη, που δείχνει αφενός την επίδραση που δέχθηκε από τους Σοφιστές και αφετέρου την ακμή της ρητορικής στην αθηναϊκή δημοκρατία. Με αυτόν διεξάγεται η μετωπική λεκτική σύγκρουση δύο πρωταγωνιστών, μέσα από την οποία φωτίζεται το ήθος και η διάνοια των χαρακτήρων και διατυπώνονται ερωτήματα και απόψεις που προβάλλει το έργο. Αποτελείται συνήθως από δύο μακρούς μονολόγους που ακολουθούνται από στιχομυθία, ώστε να δοθεί με ένταση η αντιπαράθεση.

711-712 **“και γέρος, άφησες να χαθεί ένας νέος.”**: Η άποψη ότι μεγαλύτερο δικαίωμα στη ζωή έχουν οι νέοι παρά οι γέροι είναι εδραιωμένη στην κοινωνία από αρχαιοτάτων χρόνων. Διαβάστε το παράλληλο κείμενο στον παρακείμενο σύνδεσμο: Λουκιανού, Νεκρικοί Διάλογοι.

724 **“πέθανε κείνη που αίμα μου δεν είναι.”**: Συνεχώς γίνεται η αντιπαραβολή των συγγενών εξ αίματος (πατέρα - μητέρα) με την ξένη (όχι απ’ το ίδιο αίμα), την Άλκιστη, για να τονιστεί πόσο ανώτερη αποδείχθηκε η δεύτερη για τον Άδμητο, σε σχέση με τους πρώτους. Με ανάλογο σκεπτικό, ο Άδμητος αμφισβητεί τη βιολογική σχέση με τους γονείς του, δηλώνοντας ότι στο εξής θα έχει ως πατέρα και μητέρα του την Άλκιστη και ότι γι’ αυτήν μόνο θα νοιάζεται.

— Διαπιστώνετε κάποια παραδοξολογία στα λόγια του Άδμητου;

Ο Φέρης προσέρχεται με δώρα στη νεκρή Άλκιστη. Άλκιστις, Εθνικό Θέατρο. Σκηνοθεσία Κ. Ευαγγελάτου (2017).

Ποιες απειλές εκστομίζει στον πατέρα του;

Όσα μπορεί ένας άνθρωπος να ελπίσει
 τα 'χεις χαρεί· της νιότης σου τα χρόνια
 τα πέρασες στο θρόνο· διάδοχο είχες,
 για να κληρονομήσει αυτό το σπίτι,
 εμένα· δε θα μέναν τ' αγαθά σου,
 μετά το θάνατό σου, λεία των ξένων. 735
 Κι ούτε θα πεις πως μ' άφησες να σβήσω
 γιατί τα γερατειά σου εγώ αφηφούσα·
 όσο κανένας άλλος τα σεβόμουν· 740
 και νά η ευγνωμοσύνη για όλα τούτα,
 κι εκείνης που μ' εγέννα και η δική σου.
 Εμπρός λοιπόν, κάμε παιδιά, κι αμέσως,
 να σε γεροκομήσουν, να φροντίσουν
 για σάβανα και τάφο σαν πεθάνεις· 745
 αυτά από μένα πια να μην τα ελπίζεις·
 για σένα είμαι νεκρός· κι αν μ' έσωσε άλλος
 και βλέπω αυτό το φως, εκείνου λέω
 πως είμαι γιος, για κείνον η έγνοια μου όλη.
 Ψέματα λένε οι γέροι, σα γρινιάζουν 750
 για της ζωής το μάκρος και ποθούνε
 τάχατες να τελειώσουν· σα σιμώσει
 ο θάνατος, δε θέλουν να πεθάνουν,
 τα γερατειά πια δεν τους είναι βάρος.
 ΚΟΡ. Άδμητε, αρκεί τ' άλλο κακό· μη θέλεις 755
 το θυμό να ξανάβεις του γονιού σου. 756 [674]

Λογομαχία Άδμητου-Φέρη.
 Από την παράσταση της
 Κ. Ευαγγελιάτου (2017).

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ο Φέρης εκφράζει δημόσια την ευγνωμοσύνη του προς την Άλκηστη (695-700), παρόλο που ο ίδιος αρνήθηκε να προσφέρει τη ζωή του. Να χαρακτηρίσετε τον Φέρη από τα λόγια του.
2. Ποια αντίδραση θα προκαλούσε στο κοινό της αρχαίας Αθήνας, που παρακολουθούσε την παράσταση, η επίθεση του Άδμητου προς τον πατέρα του; Νομίζετε ότι η στάση των σύγχρονων θεατών μπορεί να είναι διαφορετική από αυτήν της εποχής του Ευριπίδη; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. Ο Πλάτωνας στο Συμπόσιο (179c), σχολιάζοντας τη θυσία της Άλκηστης, επισημαίνει ότι: "... είχε βέβαια ο Άδμητος και πατέρα και μητέρα, αλλά τα αισθήματα στοργής της Άλκηστης που τα ενέπνεε ο έρωτας, αποδείχτηκαν τόσο ανώτερα απ' εκείνων, ώστε εκείνοι να ξεσκεπαστούν ότι ήταν ξένοι για το γιο τους —το μόνο που τους συνέδεε μ' αυτόν ήταν το όνομα". Σας εκφράζει η άποψη του Πλάτωνα; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας λαμβάνοντας υπόψη και όσα καταλογίζει ο Άδμητος στον πατέρα του.
4. Ο Άδμητος κατηγορεί τον πατέρα του για *άψυχία*.
 - α. Να αναζητήσετε σε αρχαιοελληνικό λεξικό ή να δείτε στον σύνδεσμο που σας δίνεται τη σημασία της λέξης και, στη συνέχεια, να ολοκληρώσετε την άσκηση στον σύνδεσμο.
 - β. Να μεταφράσετε το ακόλουθο απόφθεγμα: *ἦν δ' ἐγγὺς ἔλθη θάνατος, οὐδείς βούλεται θνήσκειν, τὸ γῆρας δ' οὐκέτ' ἔστ' αὐτοῖς βαρύν.*
5. Στην αρχαιοελληνική κοινωνία η γηροκομία και η ταφή των γονιών ήταν υποχρέωση των παιδιών, βάσει νόμου. Πώς κρίνετε αυτήν την ηθική και κοινωνική υποχρέωση;
6. Τα λόγια του Φέρη για τον γάμο (704-705) έχουν σχέση με όσα υποστήριξε ο Χορός στο Β' Στάσιμο (στ. 541-545); Σχολιάστε κριτικά τη σχετική άποψη.

↪ Δραστηριότητες

1. Κατ' αντιστοιχία προς τα περιγράμματα του Άδμητου και της Άλκηστης, να σχεδιάσετε σε χαρτόνι το περίγραμμα του Φέρη και να το αναρτήσετε στην αίθουσα. Μέσα στο περίγραμμα θα γράψετε φράσεις ή επίθετα που αποδίδουν σκέψεις και συναισθήματα του Φέρη και έξω από το περίγραμμα τους χαρακτηρισμούς του Άδμητου για τον Φέρη. Τι εικόνα σχηματίζετε;
2. Γιατί ο Άδμητος στρέφεται και εναντίον της μητέρας του; Φανταστείτε ότι μαζί με τον Φέρη ήταν και η μητέρα του Άδμητου. Να γράψετε έναν μονόλογο του Άδμητου που να απευθύνεται προς τη μητέρα του.
3. Χωριστείτε σε τρεις ισάριθμες ομάδες. Οργανώστε έναν ρητορικό αγώνα στον οποίο η Α ομάδα υπερασπίζεται τον Άδμητο και η Β τον κατηγορεί για τον τρόπο που απευθύνεται στον πατέρα του. Η Γ ομάδα να παρακολουθήσει τον αγώνα λόγων, να κρατήσει σημειώσεις και να εκφέρει την ετυμηγορία της για το πρόσωπο του Άδμητου.

2^η Υποενότητα

Η απάντηση του Φέρη στον Άδμητο

*«αν τη ζωή σου εσύ αγαπάς, την αγαπούνε κι άλλοι»
«τὸ δὲ ζῆν μικρόν, ἀλλ' ὅμως γλυκύ»*

ΦΕΡΗΣ

Ε γιε μου, ποιόν θαρρείς πως βρίζεις;

Δούλο Φρύγα ή Λυδό που αγοραστό τον έχεις;

Γιος γνήσιου Θεσσαλού πατέρα εγώ 'μαι
και Θεσσαλός ελεύθερος, να ξέρεις.

Παραείσαι αυθάδης· μη θαρρείς πως έτσι
θ' αφήσω εγώ τ' ασύστολά σου λόγια.

Σ' έκαμα και σ' ανάδρεψα για αφέντη
του παλατιού, μα δε χρωστώ για σένα
και να πεθάνω· νόμο απ' τους προγόνους
ούτε απ' τους άλλους Έλληνες δε βρήκα
για τα παιδιά οι πατέρες να πεθαίνουν.

Με δική σου, καλή ή κακή, ήρθες τύχη
στον κόσμο εδώ. Από μένα τα 'χεις όλα
όσα έπρεπε· έχεις πλήθος υπηκόους,
και στρέμματα χωράφια θα σου αφήσω
πλήθος, απ' τον πατέρα μου όσα βρήκα.

Πού σ' αδίκησα; Τί δικό σου πήρα;

Μην πεθαίνεις για με, ούτ' εγώ για σένα.

Η ζωή σ' αρέσει· του πατέρα σου όχι;

**Οι ισχυρισμοί
του Φέρη**

**Πώς δικαιολογεί ο Φέρης
τη συμπεριφορά του;**

Ύβρεις για τον Άδμητο

757 [675]

760

765

770

775

Άδμητος-Φέρης. Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο (1963).

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

- 758 **“Δούλο Φρύγα ή Λυδό που αγοραστό τον έχεις”**: Οι δούλοι προέρχονταν σε μεγάλο βαθμό από τη Φρυγία και τη Λυδία της Μ. Ασίας. Ο Φρύγας δούλος απαντάται σε πολλά έργα της τραγωδίας και της κωμωδίας. Το ίδιο το επίθετο Φρύγας κατάντησε να σημαίνει τον δούλο. Το λιμάνι των Παγασών στον ομώνυμο κόλπο φαίνεται ότι αποτελούσε σημαντικό σταθμό για το δουλεμπόριο.
- *Βρείτε στον χάρτη (βλ. σύνδεσμο) τις περιοχές της Φρυγίας και της Λυδίας, καθώς και τη θέση των αρχαίων Παγασών. Ποιος κόλπος φέρει σήμερα το όνομα της πόλης αυτής;*
- 765-767 **“νόμο απ’ τους προγόνους...για τα παιδιά οι πατέρες να πεθαίνουν”**: Όταν ο Φέρης δικαιολογεί τη στάση του, αναφερόμενος στους νόμους τους πατροπαράδοτους και τους ελληνικούς, προβάλλει ένα νομικό κριτήριο για τη συμπεριφορά του. Δεν έχει παραβεί κανέναν νόμο. Αντίθετα, ο Άδμητος φαίνεται να παραβαίνει τους θεσπισμένους νόμους, όταν απειλεί με εγκατάλειψη τον πατέρα του.
- 781-783 **“Κι εμένα τολμάς να λες δειλό...άναντρε”**: Ο Φέρης στρέφει κατά του Άδμητου τις κατηγορίες που εκείνος εκτόξευσε εναντίον του. Πρόκειται για ρητορικό τέχνασμα, που έχει σκοπό να προσβάλει το ήθος του αντιπάλου, ώστε να τον καταστήσει αναξιόπιστο (Αριστοτέλους *Ρητορική*, 1398a 12-16). Μπορείτε να διαβάσετε πληροφορίες για τη Ρητορική τέχνη στον διπλανό σύνδεσμο.

«Κάθε άνθρωπος πρέπει να είναι έτοιμος
για τον δικό του θάνατο.»

Thornton Niven Wilder (1897-1975)
The Alcestiad (1939)

**Πώς χαρακτηρίζει ο
Φέρης τον γιο του;**

Πολύν καιρό θα 'ναι κανείς στον Άδη,
λίγο εδώ πάνω, μα η ζωή γλυκιά 'ναι.
Το θάνατο εσύ κοίταες ν' αποφύγεις,
καλά και σώνει, κι έτσι ζεις ακόμα
πέρ' απ' το μέτρο που 'χε ορίσει η μοίρα,
780
δυσιάζοντας ετούτη εδώ. Κι εμένα
τολμάς να λες δειλό, που μια γυναίκα,
άναντρε, σε ξεπέρασε στην τόλμη
και πάει για σένα, τον ωραίο λεβέντη;
785
Με την έξυπνη τέχνη αυτή που βρήκες
ποτέ δε θα πεθάνεις, αν εκείνη
που έχεις κάθε φορά γυναίκα πείθεις
το θάνατο στη δέση σου να παίρνει.
790
Κι έπειτα βρίζεις κείνους τους δικούς σου
που δεν κάνουν, δειλέ, το δέλημά σου.
Πάψε. Να ξέρεις ότι, αν τη ζωή σου
εσύ αγαπάς, την αγαπούνε κι οι άλλοι·
κι αν πεις κακό για μας, πολλά θ' ακούσεις
794 [705]
κακά από μας που ψέματα δε θα 'ναι.

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο. Σκηνοθεσία Τ. Μουζενίδη (1963).
[Λυκούργος Καλλέργης (Φέρης), Θάνος Κωτσόπουλος (Άδμητος)].

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να επισημάνετε τα επιχειρήματα του Φέρη που απαντούν στις κατηγορίες του Άδητου. Τα βρίσκετε παράλογα ή αδύναμα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
2. Ποιες μομφές επιρρίπτει ο Φέρης στον γιο του και ποιους χαρακτηρισμούς του αποδίδει; Τους θεωρείτε βάσιμους; Γιατί;
3. Στους στίχους του πρωτοτύπου (μτφρ. 761-762) ο Φέρης λέει: *ἄγαν ὑβρίζεις, καὶ νεανίας λόγους ῥίπτων ἐς ἡμᾶς οὐ θαλῶν οὕτως ἄπει.*
Ποια απο τις τρεις μεταφράσεις που σας δίνονται πιο κάτω αποδίδει καλύτερα το λεκτικό σύνολο **νεανίας λόγους**; (νεανίας [λεξικό Δ. Δημητράκου]: ο νέος στην ηλικία/ ο ορμητικός, ο γενναίος, ο δραστήριος/ ο προπετής, ο υβριστής, ο αυθάδης/ ο παράτολμος, ο αυθάδης [προκειμένου για λόγια])
 - α. με την αλαζονεία και τα επιπόλαια λόγια που εκτοξεύεις εναντίον μου δεν πρόκειται να φύγεις έτσι αλώβητος. (Ν. Χουρμουζιάδης)
 - β. με βρίζεις βαριά κι ανέμυαλα μου ρίχνεις λόγια. Μα δε θα φύγεις έτσι. (Τ. Ρούσσο)
 - γ. πολύ βαριά με πρόσβαλες και λόγια παιδικασία πετώντας δε θα φύγεις πληγώνοντας απλήρωτος. (Π. Λεκατσάς)
4. Η σύγκρουση μεταξύ του Άδητου και του Φέρη συμβαίνει τώρα για πρώτη φορά ή μπορεί να είχε γίνει και στο παρελθόν και πότε; Γιατί, κατα τη γνώμη σας, επέλεξε ο Ευριπίδης να τοποθετήσει την αντίστοιχη σκηνή στο Δ΄ Επεισόδιο και όχι στο Α΄;

↪ Δραστηριότητες

1. Στο περίγραμμα του Άδητου, που είχατε διαμορφώσει κατά την προσέγγιση του Β΄ Επεισοδίου και το έχετε αναρτήσει στην τάξη, να γράψετε τους χαρακτηρισμούς που του αποδίδει τώρα ο πατέρας του (στο εξωτερικό μέρος). Τι διαπιστώνετε;
2. Στον αγώνα λόγων Άδητου-Φέρη (706-794) διαπιστώνουμε τη χρήση τρόπων και μέσων της ρητορικής τέχνης. Αφού διαβάσετε τις πληροφορίες που σας δίνονται στον σύνδεσμο της σελ.99 (σχ.781-783) να βρείτε σχετικά παραδείγματα αυτών των μέσων στους παραπάνω στίχους.
3. Λέγεται ότι “μια εικόνα ισοδυναμεί με χίλιες λέξεις”. Τι σκέφτεστε και τι αισθάνεστε, παρατηρώντας την εικόνα με τη τη σορό της Άλκηστις εν μέσω του Άδητου και του Φέρη, οι οποίοι ανταλλάσσουν ανοίκειες κατηγορίες μεταξύ τους; Θεωρείτε την εικόνα κατάλληλη για να μιλήσουμε για την τραγικότητα του μύθου της τραγωδίας που μελετάμε; Διατυπώστε την άποψή σας.

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
795 κ.ε.	Στους στίχους αυτούς ο διάλογος γίνεται με την τεχνική της στιχομυθίας, με την οποία κορυφώνεται η ένταση της φιλονικίας.
796	“να ξομπλιάζεις” : ξομπλιάζω σημαίνει διακοσμών και μεταφορικά- ειρωνικά, κακο-λογώ . Αποδίδει το ρήμα του κειμένου του Ευριπίδη κακοροθώ = κακολογώ, υβρίζω.
814	“κακονοματισμένος” : με κακό όνομα, κακή φήμη (δυσκλεής), λόγω της δειλίας του. Αντίθετα, θυμόμαστε τον χαρακτηρισμό της Άλκηστις ως εὐκλεοῦς (δοξασμένης) , λόγω της γενναιότητάς της να προσφέρει τη ζωή της (βλ. στ. 150). Ο Φέρης δείχνει να αδιαφορεί τελείως για την αξία της υστεροφημίας, που αποτελούσε το κίνητρο κάθε ηρωικής πράξης. Παρουσιάζεται εδώ ως το παράδειγμα του αντιήρωα (βλ. λεξικό θεατρικών όρων).
816	“Τα γερατειά σταλιά ντροπή δεν έχουν” (τὸ γῆρας ὡς ἀναιδείας πλέων) : Η έλλειψη ντροπής (αἰδοῦς) είναι η ἀναιδεια . Εκτός από δειλία (ἀψυχία) ο Φέρης κατηγορείται και για ἀναιδεια , η οποία παρουσιάζεται ως χαρακτηριστικό των ηλικιωμένων.
817	“ Ετούτη ... μυαλό δεν είχε” (τήνδ’ ἐφηῦρες ἄφρονα) : Ο Φέρης χαρακτηρίζει τώρα ἀφρονα την Άλκηστι, αντίθετα προς την εγκωμιαστική αναφορά του (στ. 615) στην πρωτολογία του.
820	“θα δώσεις λόγο στη γενιά της” : Οι στενοί εξ αίματος συγγενείς θεωρούσαν υποχρέωσή τους να τιμωρήσουν τον φονιά συγγενούς πρώτου ή δεύτερου βαθμού (πατέρα, μάνας, αδελφού, αδελφής). Στα νεότερα χρόνια έχει επικρατήσει ο όρος βεντέτα (το δίκαιο της ανταπόδοσης), όπως θα διαβάσετε στον σύνδεσμο.
	— <i>Na αναφέρετε ένα παράδειγμα αυτοδικίας από την αρχαία ελληνική γραμματεία.</i>
824	Ο Άδμητος αντί για τη λέξη μητέρα χρησιμοποιεί τη φράση αυτή που σπίτι σου την έχεις (η συνοικήσασά σοι) . — <i>Τι δηλώνει η επιλογή αυτής της έκφρασης από τον Άδμητο;</i>

γιατί στη στέγη που είμαι δε θα μπειτε·
κι αν γινότανε κήρυκες να βάλω,
το πατρικό ν' αποκηρύξω σπίτι,
θα το 'κανα.

**Η πένθιμη πομπή
ξεκινά**

Προς τους συνοδούς της κηδείας.

Εμείς τώρα, φίλοι, πάμε
—πρώτο μου χρέος ετούτη η συμφορά μου—
την πεθαμένη στην πυρά να βάλουμε.

830

**Εγκώμια και ευχές του
Χορού για τη νεκρή**

ΚΟΡ.

Η νεκρική πομπή και ο Χορός ξεκινούν να φύγουν.
Γενναιόψυχη, ασύγκριτη εσύ,
που αποτόλμησες πράξη βαριά, φοβερή,
στο καλό, στο καλό!

835

**Τι εύχεται ο Χορός στην
Άλκπστη;**

Και καλόκαρδο δέξιμο εκεί που θα πας
απ' τον χθόνιον Ερμή κι απ' τον Άδη να βρεις.
Κι αν με κάποια αγαθά ξεχωρίζουν εκεί
τους ενάρετους, άμποτε εσύ
να τα λάβεις, και πλάι στην κυρά
του Άδη να 'χεις το θρόνο σου πάντα.

841 [746]

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Κατά τον Αριστοτέλη τα ήθη των ηρώων της τραγωδίας πρέπει να είναι **χρηστά** και **αρμόττονα** (δηλαδή, σύμφωνα με την ηθική, την ηλικία, το φύλο και την κοινωνική τάξη). Ανταποκρίνονται οι δύο ήρωες (Άδμητος και Φέρης) σ' αυτό το κριτήριο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
2. Στις αλληλοκατηγορίες μεταξύ πατέρα και γιου κυριαρχούν οι μομφές για δειλία και για αναίδεια (έλλειψη ντροπής) (στ. 806, 812, 816). Να εξηγήσετε, με βάση τη σημασία της λέξης *αἰδώς*, τι είδους συμπεριφορά και ποιος άνθρωπος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί *ἀναιδής*.
3. Η σύγκρουση Άδμητου και Φέρη προκάλεσε αλγεινή εντύπωση φόβου και ντροπής στους θεατές της παράστασης το 438 π. Χ. Η παρέμβαση του Χορού (στ. 833-841) αλλάζει την ατμόσφαιρα και πώς; Διατυπώστε την άποψή σας, αξιοποιώντας την λέξιν και το ήθος του Χορού.

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ	
827-829	“κι αν γινότανε κήρυκες να βάλω, το πατρικό ν’ αποκηρύξω σπίτι, θα το ‘κανα”: Οι απειλές του Άδμητου έρχονται σε αντίθεση με το συμφέρον του, γιατί, αν αποκήρυσσε το πατρικό του σπίτι, θα αποκήρυσσε και την περιουσία και τον θρόνο. Γι αυτό και ο υποθετικός λόγος που χρησιμοποιεί εκφράζει το μη πραγματικό.	
833	“Γενναιόψυχη, ασύγκριτη εσύ” (γενναία και μέγ’ άριστη): Ο χαρακτηρισμός <i>άριστη</i> για την Άλκηστη παρουσιάζεται στο έργο εννιά (9) φορές, ενώ, γενικά, είναι σπάνιος για τις γυναίκες, καθώς το επίθετο χρησιμοποιείται για τους άνδρες ήρωες (<i>άριστος</i> = ο γενναίος και <i>άριστεία</i> =το πολεμικό κατόρθωμα). — Ποιο είναι το αντώνυμο του επιθέτου <i>άριστος</i> ;	
837	“χθόνιος Ερμής”: μια από τις ιδιότητες του θεού Ερμή ήταν αυτή του ψυχοπομπού , δηλαδή να οδηγεί τις ψυχές των νεκρών στον Άδη. Δείτε το σχετικό υλικό.	
838-840	“Κι αν με κάποια αγαθά ξεχωρίζουν εκεί τους ενάρετους, άμποτε εσύ να τα λάβεις”: Η ευχή του Χορού εκφράζει τη διαδεδομένη πίστη ότι οι ενάρετοι ανταμείβονται στη μετά θάνατον ζωή, στον Άδη.	
840-841	“η κυρά του Άδη”: Η Περσεφόνη , κόρη του Δία και της Δήμητρας, που την απήγαγε ο Άδης με σκοπό να την κρατήσει στον Κάτω Κόσμο. Περσεφόνη και Δήμητρα λατρεύονταν στα Ελευσίνια μυστήρια και η λατρεία τους είχε τεράστια απήχηση στην αρχαιότητα. Διαβάστε τον μύθο της Δήμητρας και της Περσεφόνης στον σύνδεσμο.	

↪ Δραστηριότητες

1. Για να εμβαθύνετε στον τρόπο σκέψης και στη συμπεριφορά των δύο χαρακτήρων, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την τεχνική “καρέκλα των αποκαλύψεων”. Δύο μαθητές στους ρόλους του Άδμητου και του Φέρη, αντίστοιχα, κάθονται σε καρέκλα. Απέναντί τους, σε ημικύκλιο, κάθονται οι συμμαθητές τους ως φυσικά πρόσωπα (εκτός ρόλου). Αυτοί θέτουν ερωτήματα εναλλάξ στον κάθε ρόλο για τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Οι ερωτήσεις διατυπώνονται σε β’ ενικό πρόσωπο. Κάθε μαθητής/τρια έχει δικαίωμα να θέσει μόνο μία ή δύο ερωτήσεις. Οι μαθητές/τριες σε ρόλο έχουν δικαίωμα να μην απαντήσουν σε κάποια ερώτηση. Στο τέλος να εκφέρετε γραπτά τις εντυπώσεις σας από τη δραστηριότητα αυτή.
2. Να αναθέσετε σε τρεις συμμαθητές/τριες σας την εκφραστική ανάγνωση-ερμηνευτική απόδοση των στίχων 819-841. Ο α’ μαθητής θα διαβάσει τους στίχους του Φέρη, ο β’ μαθητής τους στίχους του Άδμητου, και ο γ’ μαθητής τους στίχους του Χορού. Πώς αισθανθήκατε ακούγοντας αυτούς τους στίχους;

4^η Υποενότητα

Ο Υπηρέτης κατακρίνει τον ξένο

«από τούτον, τον τωρινό, χειρότερο δεν είδα»

*Αφού έφυγαν όλοι και έμεινε άδεια η
ορχήστρα, έρχεται ο υπηρέτης που είχε
οδηγήσει τον Ηρακλή μέσα στο παλάτι.*

**Ο υπηρέτης αποδοκιμάζει
τη συμπεριφορά του Ηρακλή**

**Ποια είναι η γνώμη του
υπηρέτη για τον Ηρακλή και
πού οφείλεται;**

Το παράπονο του υπηρέτη

**Πώς νιώθει ο υπηρέτης για
την κυρά του;**

Ο ΥΠΗΡΕΤΗΣ

Σε πλήθος ξένους που από πλήθος χώρες
ήρθαν σε τούτο του Άδμητου το σπίτι
έστρωσα εγώ τραπέζι, μα από τούτον,
τον τωρινό, χειρότερο δεν είδα.

Ενώ είδε τον αφέντη μου σε πένθος,
δε δίστασε να μπει μες στο παλάτι.
Για συμφορά ενώ του 'πανε κατόπι,
δε δέχτηκε όσα βάζαμε μπροστά του
με διάκριση, παρά απαιτούσε κι άλλα.
Μια κούπα από κισσόξυλο κρατώντας
πίνει χυμό βοτρυδομάνας μαύρης,
ώσπου καλά τον τύλιξε και μπήκε
μέσα του η φλόγα του κρασιού· στεφάνι
βάζει μυρτιάς στην κεφαλή, και τώρα
παράφωνα αλυχτά· κι ακούονταν δύο
λογιών φωνές· εκείνος τραγουδούσε,
χωρίς καμιάν ευλάβεια για το πένθος,
κι εμείς οι δούλοι κλαίσαμε την κυρά μας,
μα τα δάκρυα τα κρύβαμε απ' τον ξένο·
ο βασιλιάς μας έτσι είχε προστάξει.

Κι ενώ τραπέζι έκανα εγώ στον ξένο,
κάποιον ληστή παλιάνθρωπο και κλέφτη,
έφυγε κείνη· στην κηδεία δεν πήγα,
το χέρι δεν της έδωσα· και μόνο
κλαίω μια κυρά που μάνα ήταν για μένα
και για όλους του σπιτιού μας· απ' του αφέντη
μας φύλαε το θυμό πραΰνοντάς τον.
Δεν έχω δίκιο να μισώ τον ξένο
που εδώ μας ήρδε μες στη συμφορά μας;

842 [747]

845

850

855

860

865

870 [772]

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

846 κ.ε. Όπως η Θεράπαινα στο Α΄ Επεισόδιο είχε αφηγηθεί τον θρήνο της Άλκηστις μέσα στο παλάτι (αγγελική ρήση), έτσι και εδώ ο Υπηρέτης (σε μια ακόμη αγγελική ρήση) αφηγείται το ξεδιάντροπο γλεντοκόπημα του Ηρακλή μέσα στους ξενώνες του παλατιού, που δεν είχαν δυνατότητα να δουν οι θεατές. Η αφήγηση του Υπηρέτη διανθίζει το έργο με στοιχεία που του δίνουν κωμικό τόνο.

— Ποια είναι αυτά;

851-852 **“Μια κούπα από κισσόξυλο κρατώντας πίνει χυμό βοτρυδομάνας μαύρης”**

Φαίνεται ότι εκτός από τα μεταλλικά και κεραμικά σκεύη χρησιμοποιούσαν και ξύλινα σκεύη από ξύλο κισσού ή ελιάς (εδώ *ποτήρα κίσσινον*). Άλλη εκδοχή είναι ότι το ποτήρι αυτό είχε σκαλισμένους βλαστούς κισσού, το ιερό φυτό του θεού Διόνυσου.

βότρυς είναι το σταφύλι. **Βοτρυδομάνα** είναι η κληματαριά.

χυμός βοτρυδομάνας μαύρης είναι το κρασί με βαθύ κόκκινο χρώμα.

854-855 **“στεφάνι βάζει μυρτιάς στην κεφαλή”**. Στα συμπόσια συνήθιζαν να φορούν και στεφάνια μυρτιάς, που ήταν το ιερό φυτό της Αφροδίτης και του Διόνυσου.

Σκηνή από συμπόσιο: Αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας (περίπου 420 π. Χ.).
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Μαδρίτης.

- 865 Η φράση “**το χέρι δεν της έδωσα**” παραπέμπει στην τυπική κίνηση της χειραψίας κατά τον αποχαιρετισμό του νεκρού, όπως παρουσιάζεται και στις παραστάσεις των αγγείων και των επιτύμβιων ανάγλυφων.

Επιτύμβιο ανάγλυφο του Θρασέα και της Ευανθρίας, (350 π. Χ.). Βερολίνο, Κρατικό Μουσείο Πρωσσικού πολιτισμού.

- Διαβάστε τις πληροφορίες του συνδέσμου. Πώς ονομάζεται αυτός ο χαιρετισμός και τι συμβολίζει; Το ενδιάμεσο πρόσωπο ποιον μπορεί να απεικονίζει;

- 865-867 Η καλοσύνη της Άλκηστης απέναντι στους υπηρέτες θυμίζει τον θρήνο της Βρησηίδας για τον Πάτροκλο, που ήταν πάντα καλός μαζί της, όπως και τον θρήνο της Ελένης για την ευγένεια του Έκτορα απέναντί της (*Ιλιάδα*, Τ 295-300 και Ω 767-775, αντίστοιχα).

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Μετά την αποχώρηση του Άδημου και του Χορού για τη νεκρώσιμη τελετή εμφανίζεται στη σκηνή ο Υπηρέτης. Με τον μονόλογό του κατακρίνει τον Ηρακλή για την απρεπή συμπεριφορά του. Οι θεατές, όμως, γνωρίζουν ότι αυτή η συμπεριφορά οφείλεται σε άγνοια του ήρωα. Να κάνετε υποθέσεις για το πώς θα μπορούσε να μάθει ο Ηρακλής, στη συνέχεια του έργου, την αλήθεια.
2. Ο Υπηρέτης, με τα σχόλια που κάνει για τον Ηρακλή, δίνει μια πολύ αρνητική εικόνα για τον ήρωα, παράλληλα, όμως, εκθέτει και το δικό του ήθος.
 - α. Πώς παρουσιάζεται ο Ηρακλής από τον Υπηρέτη; Να αναφέρετε τις συγκεκριμένες φράσεις και λέξεις και να προσέξετε γενικά το ύφος του λόγου του.
 - β. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, συχνά, οι λαϊκοί, μη αριστοκρατικής καταγωγής χαρακτήρες στα έργα του Ευριπίδη παρουσιάζονται ανώτεροι ως προς το ήθος από τους άρχοντες, θεωρείτε ότι ο Υπηρέτης ως χαρακτήρας εμπίπτει σε αυτή την περίπτωση και αν ναι, πώς φαίνεται αυτό; Τι εντύπωση αποκομίζετε, γενικά, γι' αυτόν από όσα λέει στον μονόλογό του;
3. Να επισημάνετε τους κανόνες της ευπρέπειας που έπρεπε να τηρεί ο φιλοξενούμενος, σύμφωνα με τα λεγόμενα του υπηρέτη. Μπορείτε, αν θέλετε, να συμπληρώσετε και δικούς σας κανόνες για τη συμπεριφορά οικοδεσπότη και φιλοξενούμενου.

➔ Δραστηριότητες

Να διαβάσετε φωναχτά στην τάξη τον μονόλογο του Υπηρέτη, τονίζοντας εκφραστικά τα συναισθήματά του. Στη συνέχεια, να διαβάσετε τον μονόλογο του Καρίωνα (του Υπηρέτη του Χρεμύλου) στην κωμωδία του Αριστοφάνη *Πλούτος*, στ. 1-21 (μτφρ. Τ. Ρούσσοσ, εκδ. Κάκτος). Να αντιπαραβάλετε τα δύο κείμενα ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο. Καταγράψτε ομοιότητες και διαφορές.

“Αχ! Δία και θεοί, μπελάς μεγάλος / να είσαι δούλος σε βλαμένο αφέντη. / Γιατί άμα λάχει και τον συμβουλέψεις / σωστά για κάτι και δεν το πράξει, τότες έχεις / κι εσύ μερίδα στις ζημιές. Η τύχη βλέπεις / δεν κάνει εμάς αφέντες του εαυτού μας, / μα εκείνους που μας έχουν αγοράσει. / Κι όσο για τούτα, εντάξει. Με τον Απόλλωνα, όμως, / που προφητεύει απ’ τον χρυσό του τρίποδα, / παράπονα έχω δίκαια. Είναι όπως λένε / σοφός, θεραπευτής και μάντης. Ωστόσο, / τ’ αφεντικό μου απ’ το μαντείο του έρχεται / με το μυαλό χαμένο, ακολουδάει κάποιον τυφλό, / φέρσιμο αντίδετο απ’ αυτό που πρέπει. Γιατί εμείς που βλέπουμε, οδηγούμε τους αόμματους. Αυτός όμως τραβάει / ξοπίσω απ’ τον στραβό και μ’ αναγκάζει / ν’ ακολουθάω κι εγώ, κι ενώ ρωτάω γιατί, / δε λέει κουβέντα. Λοιπόν αφεντικό, / με τίποτα δε θα σωπάσω, αν δε μου πεις / για ποιο λόγο πήραμε το κατόπι ετούτον. / Θα σου γίνω κακό τσιμπούρι. Και δεν μπορείς να με θαρέσεις, γιατί, δεσ, φοράω στεφάνι”.

(με το δάφνινο στεφάνι που φορούσαν όσοι πήγαιναν να ζητήσουν χρησμό απ’ τον Απόλλωνα, θεωρούνταν ιερά πρόσωπα και κανείς δεν είχε το δικαίωμα να τους πειράξει).

«Σκέψη θνητού ο θνητός ταιριάζει να έχει»

*Βγαίνει ο Ηρακλής με στεφάνι στο κεφάλι
και μεγάλο κρασοπότηρο στο χέρι.*

**Συμβουλές
συμπεριφοράς για
τους θνητούς**

**Ποια η άποψη του Ηρακλή
για τη ζωή;
Ποιες συμβουλές δίνει
στον υπηρέτη;**

ΗΡΑ.	Ε, τί όψη σοβαρή είν' αυτή κι όλο έγνοιες;	871	[773]
	Στους ξένους γλυκομίλητοι κι όχι έτσι κατσούφηδες οι δούλοι πρέπει να είναι.		
	Του αφέντη σου ένα φίλο εσύ ενώ βλέπεις, τον δέχεσαι βαρύς, συννεφιασμένος	875	
	κι ο νους σου είναι στο πένθος για μια ξένη. Κόπιασε εδώ, ένα μάθημα να πάρεις.		
	Ξέρεις τη δέση των θνητών στον κόσμο; Θα πεις, πού να την ξέρεις; Άκου εμένα.		
	Όλ' οι άνθρωποι μια μέρα θα πεθάνουν· κανείς θνητός δεν ξέρει αν αύριο θα 'ναι	880	
	ζωντανός· μες στα σκότη προχωρούνε τα βήματα της τύχης· δεν το βρίσκει καμιά σοφία, κανείς δεν το διδάσκει.		
	Μάθε τα αυτά από μένα, κι έτσι, ευφραίνου και πίνε· τη ζωή τής κάθε μέρας	885	
	πες τη δική σου· τ' άλλα είναι της τύχης. Τίμα την Αφροδίτη· η πιο γλυκιά 'ναι θεότητα και θέλει το καλό μας.		
	Τις άλλες έγνοιες άσ' τες κι ακολουθεί αυτά που λέω, σωστά αν τα κρίνεις. Όχι;	890	
	Οι υπερβολές λοιπόν του πόνου ας λείπουν, ό,τι κακό έχει γίνει δάμασέ το, βάλε στεφάνι κι έλα πιες μαζί μου·		
	κι απ' το κατσούφιασμά σου, βέβαιος είμαι, κι απ' τις σκοτούρες, του κρασιού το κύμα	895	
	σ' άλλο λιμάνι θα σε πάει ν' αράξεις. Σκέψη θνητού ο θνητός ταιριάζει να έχει· αν με ρωτάς εμένα, όλων εκείνων		
	των σοβαρών και των κατσουφιασμένων η ζωή είναι συμφορά, ζωή δεν είναι.	900	

ΣΤΙΧΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

877 **“ο νους σου είναι στο πένθος για μια ξένη”**: Στον στίχο αυτόν γίνεται emphaticκή διατύπωση της παρανόησης του Ηρακλή σχετικά με το πένθος του παλατιού. Καθώς, όμως, η απάντηση του δούλου έρχεται μετά από 24 στίχους, δίνει την ευκαιρία στον ποιητή να δώσει ένα μάθημα για τη χαρά της ζωής, δια στόματος του ‘λαϊκού’ τύπου, του Ηρακλή. Με την έκφραση γενικών απόψεων για ποικίλα θέματα, πάνω στα οποία φιλοσοφούν οι ήρωές του, χαρακτηρίστηκε ο Ευριπίδης **“από σκηνης φιλόσοφος”**.

878-879 Ο Ηρακλής, θέλοντας να δώσει ένα μάθημα στον Υπηρέτη για θέματα ζωής, υποστηρίζει την ηδονιστική θεωρία που συνοψίζεται στη γνωστή ρήση “φάγωμεν, πίωμεν, αύριον γάρ αποθνήσκομεν”. Οι απόψεις, βέβαια, αυτές (διάνοια του ήρωα) καθώς και η συμπεριφορά (ήθος), για την οποία τον κατέκρινε ο Υπηρέτης, δείχνουν έναν Ηρακλή με χαρακτηριστικά που δεν ταιριάζουν σε τραγικό ήρωα, αλλά παραπέμπουν περισσότερο στην κωμωδία (βλ. π.χ. τους *Όρνιθες* του Αριστοφάνη, όπου ο Ηρακλής παρουσιάζεται ως φαγάς και λαίμαργος).

— Διαβάστε τον μύθο της Αρετής και της Κακίας στον σύνδεσμο που σας δίνεται. Η άποψη του ήρωα για τη ζωή στους στίχους που παρακολουθήσατε έρχεται σε αντίθεση με τη στάση που κράτησε στον εν λόγω μύθο. Πώς εξηγείται, άραγε, αυτό;

880-884 **“Όλοι οι άνθρωποι μια μέρα... κανείς δεν το διδάσκει”**: Η επίγνωση της θνητότητας, η αβεβαιότητα για τα “ανθρώπινα και η πίστη στον παράγοντα “Τύχη” είναι απόψεις που κυριαρχούν στα έργα των αρχαίων τραγικών ποιητών.

888 **Αφροδίτη, η ‘πλειέστον ήδίστη θεῶν’** (η πιο γλυκιά θεότητα): Η Αφροδίτη, θεά του έρωτα και της ομορφιάς, αναφέρεται εδώ με την επωνυμία **Κύπρις**, αφού κατά τον ομηρικό μύθο γεννήθηκε σε μια ακτή της Πάφου, στην Κύπρο. Εδώ με τη λέξη Αφροδίτη ο ποιητής εννοεί τον έρωτα και τις σαρκικές απολαύσεις (σχήμα μετωνυμίας).

892 **“Οι υπερβολές του πόνου ας λείπουν”**: Η υπερβολή στις εκδηλώσεις του πένθους (με στηθοδαρσίματα και ξεφωνητά) θεωρούνταν απρέπεια για τους αρχαίους Έλληνες και έπρεπε να αποφεύγεται. Υπήρχε από την αρχαϊκή εποχή σχετικός νόμος του Σόλωνα.

894 **“βάλε στεφάνι κι έλα πιες μαζί μου”**: βλ. το σχόλιο για τον στίχο 854-855. Ήταν συνήθεια των αρχαίων Ελλήνων να πίνουν και να γλεντούν στα συμπόσια, φορώντας στεφάνια από δάφνη ή από κισσό (το φυτό-σύμβολο του θεού Διονύσου), όπως δείχνει και η εικόνα του συγκεκριμένου ερυθρόμορφου αγγείου.

Σκηνή συμπόσιου: Λεπτομέρεια από τοιχογραφία, που βρέθηκε σε τάφο στο Paestum της Ιταλίας (470 π.Χ.).

Η άγνοια του Ηρακλή

Τι αρχίζει να
αντιλαμβάνεται ο
Ηρακλής;

- ΥΠΗ. Τα ξέρω αυτά, μα στην περίστασή μας
χαρές και ξεφαντώματα δεν πάνε.
- ΗΡΑ. Μια ξένη έχει πεθάνει· τόσο πένθος!
Εδώ οι αφέντες του σπιτιού σας ζούνε. 905
- ΥΠΗ. Ζουν; Του σπιτιού τη συμφορά δεν ξέρεις;
- ΗΡΑ. Αν ψέματα δε μου 'πε ο βασιλιάς σας...
- ΥΠΗ. Α, στη φιλοξενία το παρακάνει.
- ΗΡΑ. Για μια ξένη νεκρή να μ' αφηφήσει;
- ΥΠΗ. Πολύ δική του μάλιστα· τί ξένη; 910
- ΗΡΑ. Πώς! Καμιά συμφορά και δε μου το 'πε;
- ΥΠΗ. Πήγαινε στο καλό· για μας η θλίψη.
- ΗΡΑ. Ο λόγος σου δε δείχνει ξένο πένθος.
- ΥΠΗ. Θα με πείραζε, αλλιώς, που διασκεδάζεις; 904 [914]

Ο Ηρακλής. Από την παράσταση *Άλκηστις* της Κ. Ευαγγελάτου (2017)

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις και φράσεις του μεταφρασμένου κειμένου που σας δίνονται με τις κατάλληλες λέξεις και φράσεις του αρχαίου κειμένου:

(όψη) σοβαρή κι όλο έγνοιες	εὐπροσηγόρῳ φρενί.
γλυκομίλητοι	σεμνὸν καὶ πεφροντικὸς
κατσούφηδες	στυγνῶ προσώπῳ καὶ συνωφρυνμένῳ
βαρὺς, συννεφιασμένος (στο πρόσωπο)	σκυθρωποί

Τι παρατηρείτε; Ποιες λέξεις παραμένουν έως σήμερα με την ίδια σημασία;

2. Αφού διαβάσετε προσεκτικά τους στίχους όπου ο Ηρακλής εκθέτει το νόημα της ζωής, να γράψετε ένα κείμενο 100-120 λέξεων, για να εξηγήσετε και να αναπτύξετε τη φράση: "Σκέψη θνητού ο θνητός ταιριάζει να έχει".
3. Από τις τρεις σκηνές με τον Ηρακλή που παρακολουθήσαμε έως τώρα (τον διάλογο με τον Χορό και με τον Άδμητο, στο Γ΄ Επεισόδιο, και τη συμπεριφορά του ως φιλοξενούμενου, στο Δ΄ Επεισόδιο), να σημειώσετε τις μεταβολές στο ήθος (συμπεριφορά και χαρακτήρα) του ήρωα από τη μία στην άλλη σκηνή. Ποιες αντιφάσεις διακρίνετε; Υπηρετούν αυτές οι αντιφάσεις την ενότητα και την πλοκή του έργου;
4. Με τη στιχομυθία μεταξύ Ηρακλή και υπηρέτη αρχίζει να καταλαβαίνει ο Ηρακλής ότι ο Άδμητος δεν του είχε πει την αλήθεια για το πένθος του σπιτιού. Ποιες λέξεις ή φράσεις των στίχων 904-914 συμβάλλουν ιδιαίτερα στο να αρχίσει ο Ηρακλής να προβληματίζεται; Πώς συνεισφέρει σε αυτό η τεχνική της στιχομυθίας;

➔ Δραστηριότητες

Να βρείτε σύγχρονα τραγούδια που εκφράζουν το πνεύμα και τη φιλοσοφία του Ηρακλή για τη ζωή, όπως παρουσιάζεται σε αυτό το Επεισόδιο. Να προχωρήσετε στη σύνθεση ενός ποιήματος ή τραγουδιού που εκφράζει την ανάγκη του ανθρώπου για άνεση και καλοπέραση / απόλαυση της ζωής. Στη συνέχεια να αναρτήσετε τις δημιουργίες σας στην ιστοσελίδα του σχολείου.

*«Την Άλκηστη εγώ πρέπει να σώσω
κι εδώ πίσω να τη φέρω»*

**Η αποκάλυψη της
ταυτότητας της νεκρής
στον Ηρακλή**

ΗΡΑ. Άπρεπα ο φίλος φέρθηκε σε μένα;
ΥΠΗ. Για υποδοχή δεν είναι τούτη η μέρα.
Έχουμε πένθος· βλέπεις μαύρα ρούχα,
μαλλιά κομμένα.

915 [816]

ΗΡΑ. Ποιός έχει πεθάνει;
Κανένα του παιδί; Ο πατέρας του ίσως;
ΥΠΗ. Ξένε, η γυναίκα του Άδμητου· ναι, εκείνη.

920

ΗΡΑ. Και με φιλοξενούσατε εδώ μέσα;
ΥΠΗ. Ντρεπόταν απ' το σπίτι να σε διώξει.
ΗΡΑ. Δύστυχε, τί συντρόφισσα έχεις χάσει!

ΥΠΗ. Χαθήκαμε όλοι, κι όχι μόνο εκείνη.

925

**Ο Ηρακλής σε
αμχανία**

ΗΡΑ. Την όψη του όταν είδα, τα κομμένα
μαλλιά του και τα μάτια του όλο δάκρυα,
σα να το 'νωσα, μ' έπεισε όμως όταν
μου 'πε πως ξένη πήγαινε να δάψει.
Ανόρεχτα αυτήν πέρασα την πόρτα
κι έπινα μες στο σπίτι ανθρώπου τόσο
φιλόξενου, που η μοίρα είχε χτυπήσει.
Και τρωγοπίνω! Και φορώ στεφάνι!

930

**Πώς νιώθει όταν μαθαίνει
την αλήθεια;**

Πετά το στεφάνι και το ποτήρι.

Μα φταις κι εσύ· να μη μου πεις μια λέξη
για τέτοια συμφορά! Και πού να τρέξω
να τον βρω; Πού τη δάβει;

935

ΥΠΗ. Έξω απ' την πόλη,
στης Λάρισας το δρόμο ολόισα πάνω,
πελεκητό ένα μνήμα δ' αντικρίσεις.

Ο υπηρέτης μπαίνει στο παλάτι.

ΗΡΑ Πολύπαθη καρδιά μου εσύ, κι ω χέρι,
τώρα δείξτε τί γιο η *Τιρύνθια Αλκμήνη*,
η κόρη του Ηλεκτρύονα, έχει κάμει
από το Δία. Την Άλκηστη εγώ πρέπει
να σώσω κι εδώ πίσω να τη φέρω,
τη χάρη αυτή στον Άδμητο να κάμω.

940

**Το σχέδιο σωτηρίας
της Άλκηστης**

945

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
915	“Άπρεπα ο φίλος φέρθηκε σε μένα;” Η στάση του Άδμητου θεωρείται άπρεπη από τον Ηρακλή, διότι δεν του φέρθηκε με ειλικρίνεια σαν σε φίλο. Ανάλογη παρατήρηση είχε κάνει και ο Χορός στο Γ΄ Επεισόδιο. Η δικαιολογία δίνεται από τον υπηρέτη: “Ντρεπόταν απ’ το σπίτι να σε διώξει” (στ. 946).
919	“Ποιος έχει πεθάνει; Κανένα του παιδί; Ο πατέρας του ίσως;” Οι ερωτήσεις του Ηρακλή προκαλούν απορία, αφού ο Άδμητος (στ. 585-587) τον είχε ήδη διαβεβαιώσει ότι οι γονείς και τα παιδιά του ζουν.
923	“Ντρεπόταν” : Η λέξη στο αρχαίο κείμενο είναι ἤδειτο (του ρήματος αἰδοῦμαι = σέβομαι τους ηθικούς κανόνες και ντρέπομαι την κοινή γνώμη όταν τους παραβιάζω). Από αυτή παράγεται το ουσιαστικό αἰδώς (σεβασμός στους ηθικούς κανόνες και ντροπή για την παραβίασή τους), που αποτελούσε θεμελιώδη αξία. Εδώ πρόκειται για σεβασμό στον ιερό θεσμό της φιλοξενίας. Το ίδιο ρήμα αἰδοῦμαι χρησιμοποιεί και ο Ηρακλής (στη μτφρ. από σέβας σε μένα στ. 961-962), όταν αναφέρεται στη γενναιοψυχία του Άδμητου.
939	“πελεκητό ένα μνήμα θ’ αντικρίσεις” : Το μνήμα (τύμβος) ήταν ξεστόν , κατασκευασμένο δηλαδή από κατεργασμένο μάρμαρο, όπως οι τάφοι του Κεραμεικού. Οι αρχαίοι συνήθιζαν να τοποθετούν τάφους σημαντικών προσώπων στους δρόμους που οδηγούσαν έξω από την πόλη.
961-962	Ο μονόλογος του Ηρακλή στους στίχους αυτούς λειτουργεί ως αγγελική ρήση , αφού περιγράφει τον αγώνα που θα διεξαγάγει ο ήρωας, εκτός σκηνής, τον οποίο δεν θα ήταν δυνατόν να δουν με τα μάτια τους οι θεατές.
940	Η φράση του Ηρακλή “πολύπαθη καρδιά μου...” μπορεί να παραλληλιστεί με τη φράση του Οδυσσέα στην Καλυψώ “κι αυτό θα το βαστάξω γιατί είναι μέσ’ στα στήθια μου καρτερικιά η καρδιά μου” (ραψ. ε 222-223). Χαρακτηριστική συμπεριφορά ήρωα.
941	Τίρυνθα : Η Τίρυνθα συνδέθηκε με τους μύθους γύρω από τον Ηρακλή, καθώς η πόλη ήταν η κατοικία του ήρωα κατά τη διάρκεια των άθλων του. Ορισμένες πηγές την αναφέρουν ως γενέτειρά του.
945	“τη χάρη αυτή στον Άδμητο να κάμω” : Να προσεχθεί ο κομβικός ρόλος της χάρης και της αντίχαρης στο έργο. Γίνεται, τώρα, ευκρινέστερη η λειτουργία της. — Σε ποια άλλα σημεία την έχουμε συναντήσει;

Ποιο είναι το κίνητρό του;

Καρτέρι πάω στο Θάνατο να στήσω,
το μαυροφόρο κύριο των νεκρών·
θαρρώ πως θα τον βρω κοντά στον τάφο,
αίμα απ' τα σφάγια να ρουφά. Αν χιμώντας
950 από κρυψώνα τον τσακώσω, κι έτσι
τον σφίξω μες στα χέρια μου, κανένας
δε μου τον παίρνει· απ' των πλευρών τον πόνο
θ' αναγκαστεί να μου τη δώσει πίσω.
Αν σ' αυτό δεν πετύχω, αν δε ζυγώσει
955 αίμα να πιει, στ' ανήλιαγα παλάτια
της Κόρης και του Πλούτωνα θα πάω
να τη ζητήσω· κι είμαι βέβαιος ότι
την Άλκηστη εδώ πάνω θα τη φέρω
να τη δώσω στα χέρια αυτού του φίλου,
960 που, ενώ τον είχε θρει κακό μεγάλο,
δε μ' έδιωξε, με δέχτηκε από σέβας
σ' εμένα, γενναιόψυχα σιωπώντας.
Στη Θεσσαλία και σ' όλη την Ελλάδα
είν' άλλος πιο φιλόξενος; Κανένας.
965 Ώστε ας μη λέει πως σ' έναν τιποτένιο
έκαμε το καλό η γενναία καρδιά του. 966 [860]

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
946	Η φράση “Καρτέρι πάω στο Θάνατο να στήσω” θυμίζει την έκφραση που χρησιμοποιείται και σήμερα ακόμη, για να δηλώσει τον θάνατο κάποιου, ιδίως, νέου. Τώρα, όμως, θα συμβεί το αντίστροφο: ο Ηρακλής θα στήσει ενέδρα στον Θάνατο, για να του αρπάξει την Άλκηστη. Μόνον ένας ημίθεος θα μπορούσε να επιχειρήσει τέτοιο άθλο.
949	“αίμα απ' τα σφάγια να ρουφά”: Ορισμένες φορές παρουσιάζεται ο Θάνατος να πίνει το αίμα των νεκρών. Πίστη που επιβιώνει στους θρύλους για τους βρυκόλακες;
956	Κόρη: ενν. η Περσεφόνη, κόρη της θεάς Δήμητρας και του Δία, σύζυγος του Πλούτωνα (Άδη). Ο Πλούτωνα την ερωτεύτηκε για την ομορφιά της και την ζήτησε από τον Δία. Γνωρίζοντας, όμως, πως η Περσεφόνη δεν θα επέλεγε μια ζωή στο σκοτάδι, την απήγαγε. Η Θεά Δήμητρα τη ζήτησε πίσω και ο Πλούτωνα συμφώνησε να ανεβαίνει η Περσεφόνη έξι μήνες στον Πάνω κόσμο και να κατεβαίνει τους επόμενους έξι στον Κάτω.

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Τι συμπεραίνετε για το ήθος του Ηρακλή από την αντίδρασή του α. όταν αντιλαμβάνεται την αλήθεια και συνειδητοποιεί την “απρέπιά” του (στ. 922-936) β. από το σχέδιο που καταστρώνει, για να φέρει πίσω στον Άδμητο την Άλκηστη, με κάθε τρόπο (στ. 946-957); Διακρίνετε στοιχεία ηρωικού χαρακτήρα; Δικαιολογήστε τη γνώμη σας.
2. Ποιες ηθικές αξίες λειτουργούν ως κίνητρο για την αντίδραση του Ηρακλή απέναντι στη συμπεριφορά του Άδμητου; Με ποιες λέξεις ή φράσεις του κειμένου αποδίδονται; Συνδέετε τη συμπεριφορά του Ηρακλή με το νεοελληνικό ‘φιλότιμο’; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
3. α. Γιατί αποχωρεί ο υπηρέτης, πριν ο Ηρακλής εκθέσει το σχέδιό του; Τι εξυπηρετεί αυτό;
β. Ο Ηρακλής επιστρέφει με την Άλκηστη, στο τέλος του έργου, αφού έχει μεσολαβήσει ένα μεγάλο διάστημα από την αναγγελία του σχεδίου. Τι φαντάζεστε ότι μπορεί να έχει συμβεί στο διάστημα αυτό;
4. “Ας μη λέει πως σ’ έναν **τιποτένιο** έκαμε το καλό η **γενναία** καρδιά του”: Πώς εννοεί ο Ηρακλής τον χαρακτηρισμό “τιποτένιος”; Δικαιολογείται αυτός ο χαρακτηρισμός που αποδίδει ο Ηρακλής στον εαυτό του; Δώστε συνώνυμα και αντώνυμα της λέξης “τιποτένιος”.

↪ Δραστηριότητες

1. Να σχεδιάσετε το περίγραμμα του Ηρακλή και να γράψετε μέσα σ’ αυτό τις κρίσεις του ίδιου του ήρωα για τον εαυτό του και έξω από αυτό τις δικές σας κρίσεις.
2. Να οργανώσετε έναν τρόπο παρουσίασης του μονολόγου του Ηρακλή. Μπορείτε να διαλέξετε τη φωναχτή εκφραστική απαγγελία ή τον εσωτερικό μονόλογο του ήρωα (*φωναχτές σκέψεις* που θα περιέχουν ερωτήσεις και απαντήσεις στον εαυτό του). Μετά την παρουσίαση στην τάξη, να επισημάνετε τις διαφορές που δημιουργούνται στην ατμόσφαιρα και το όλο ύφος του έργου από τους διαφορετικούς τρόπους ερμηνείας και σκηνοθεσίας του ρόλου.
3. Η εξαγγελία του Ηρακλή για τον σχεδιαζόμενο άθλο, που κινείται στη σφαίρα του υπερφυσικού, ποια εντύπωση σας προκαλεί ως θεατές του έργου; Να αναφέρετε παρόμοιες λύσεις στην υπόθεση ενός έργου (υπεράνθρωπες και απίθανες για τη λογική), που χρησιμοποιούνται από σύγχρονους δημιουργούς μυθοπλασίας είτε στη λογοτεχνία είτε στον κινηματογράφο.
4. Φανταστείτε και σχεδιάστε το κοστούμι της προτίμησής σας για τον Ηρακλή ή γράψτε ένα τραγούδι με δικούς σας στίχους, παίρνοντας αφορμή από τον μονόλογο του ήρωα.

*«Πικρός καημός, να ξέρεις πως ποτέ πια δε θα δεις
την όψη εκείνης που αγαπάς»*

*Αφού έφυγε ο Ηρακλής για να πάει
στον τάφο, επιστρέφουν, χωρίς να τον
συναντήσουν, ο Άδμητος και ο Χορός.*

Ο οδυρμός

ΑΔΜ. Αχ, τί στράτα ειν' αυτή προς το σπίτι! Φριχτή 967 [861]
κι η όψη αυτή του ορφανού παλατιού.

Πού να πάω, συφορά μου, και πού να σταδῶ;
Τί να πω και σε τί να κρατήσω σιγή; 970

Πώς να βρω ένα χαμό;
Αχ για μοίρα με γέννησε η μάνα βαριά.
Μες στα σπίτια ποδῶ να βρεθῶ των νεκρῶν,
όλοι οι πόδοι μου τώρα γι' αυτούς. 975

Καμιά γλύκα δεν έχει για μένα της μέρας το φως
κι ούτε θέλω το χῶμα της γης να πατώ·
τέτοιο ενέχυρο ο Θάνατος μου άρπαξε τῶρ' ακριβῶ
και στα χέρια παράδωσε του Άδη.

Η συμπάρσταση του
Χορού

ΧΟΡ. Προχώρει μέσα στου σπιτιού τα βάδη. 980

ΑΔΜ. Οϊμέ!

ΧΟΡ. Ναι, η συμφορά σου είναι για θρήνους.

ΑΔΜ. Αχ!

ΧΟΡ. Βαδιά πονείς, βαδιά, το ξέρω...

ΑΔΜ. Αλί!

ΧΟΡ. μα κείνη δεν τη σώξεις. 985

ΑΔΜ. Συφορά!

ΧΟΡ. Πικρός καημός, να ξέρεις πως ποτέ
πια δε θα δεις την όψη εκείνης που αγαπάς.

ΑΔΜ. Την πληγή της καρδιάς μου κεντάς· ω, καημός
πιο βαρύς δεν είν' άλλος στον άντρα απ' αυτόν, 990
την πιστή του να χάνει γυναίκα.

Κάλλιο οι δυο μας ζωές να μην είχανε σμίξει ποτέ,
να μην είχαμε ζήσει σε τούτο το σπίτι μαζί.

ΣΤΙΧΟΙ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Επιπάρδος: Το τραγούδι του Χορού κατά την επάνοδο του στην ορχήστρα (δεύτερη είσοδος του Χορού), από την οποία είχε προηγουμένως αποχωρήσει, για να ακολουθήσει τη νεκρική πομπή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η *Επιπάρδος* είναι θρηνητικός διάλογος του Χορού με τον πρωταγωνιστή και ονομάζεται **κομμός** (από το ρ. κόπτομαι = θρηνώ με στηθοδαρσίματα και βογγητά).

Ο Ηρακλής έφυγε από την ίδια είσοδο από την οποία επιστρέφουν ο Άδμητος και ο Χορός. Η σκηνή και η ορχήστρα θα πρέπει να μείνουν άδειες για τόσο χρόνο, όσος χρειάζεται, ώστε να μη συναντηθούν ο Ηρακλής με τους εισερχόμενους.

- 977 **“Τέτοιο ενέχυρο ο Θάνατος μου άρπαξε”:** Η λέξη **ενέχυρο** μεταφράζει τη λέξη **ὄμηρον** του αρχαίου κειμένου. Η σημασία είναι ότι η Άλκηστη δόθηκε στον Άδη ως ενέχυρο, ως όμηρος, για τη ζωή του Άδμητου. Αλλά και ο ίδιος ο Άδμητος είναι όμηρος, αφού πληρώνει το αντίτιμο μιας αβίωτης ζωής.
- 992-1000 **“Κάλλιο οι δυο μας ζωές... δίχως παιδιά να περάσεις”:** Ο προβληματισμός σχετικά με τον γάμο αποτελεί βασικό θέμα στα έργα του Ευριπίδη (π.χ. *Μήδεια*, *Ηλέκτρα*, *Ιφιγένεια εν Αυλίδι*, *Ανδρομάχη* κ.ά.).
- 992-1000 **“Μέσα στον τάφο κι εγώ να ριχτώ”:** Η επιθυμία να ακολουθήσει κανείς στον θάνατο τους αγαπημένους του είναι κοινό μοτίβο σε πολλά έργα της παγκόσμιας γραμματείας, όταν πεθαίνει ένα πολυαγαπημένο πρόσωπο.

Ο Άδμητος θρηνεί. Άλκηστις, Ανοιχτή Θεατρική Σκηνή της Πόλης. Σκηνοθεσία Γ. Μαυρόπουλου (2023).

**Οι καημοί του γάμου
και των παιδιών**

**Πώς προσπαθεί ο Χορός να
παρηγορήσει τον Άδμητο;**

**Βύθισμα στην
απέραντη θλίψη**

Κάλλιο ανύπαντρος κι άκληρος να 'ναι κανείς·
για μια μόνη ψυχή, τη δική σου, αν πονείς,
το βαστάς· αλλ' αρρώστιες να βλέπεις παιδιών,
και το θάνατο γάμου δεσμούς να συντρίβει, ω αυτό
είν' αβάσταχτος πόνος.

995

Και γιατί; Αφού μπορείς
δίχως γάμο και δίχως παιδιά να περάσεις.

1000

ΧΟΡ. Μια τέτοια συμφορά δεν πολεμιέται.

ΑΔΜ. Οϊμέ!

ΧΟΡ. Στον πόνο σου άκρη δε θα βάλεις.

ΑΔΜ. Αχ!

ΧΟΡ. Είναι βαρύ, το ξέρω· ωστόσο...

1005

ΑΔΜ. Αλί!

ΧΟΡ. θάρρος· δεν είσαι ο πρώτος...

ΑΔΜ. Συφορά!

ΧΟΡ. που μένει δίχως ταίρι· το κακό
πολύμορφο χτυπά, συντρίβει τους θνητούς.

1010

ΑΔΜ. Ω, τί απέραντο πένθος, τί θλίψη γι' αυτούς
που αγαπούσες κι η μαύρη τούς σκέπασε γη!
Τί με μπόδισες, μέσα στον τάφο κι εγώ
να ριχτώ, στην ασύγκριτη πλάι, και νεκρός
να 'μαι αιώνια κοντά της; Τη χθόνια μαζί
θα διαβαίναμε λίμνη, κι αντίς μόνο μια,
δυο ψυχές, μια στην άλλη πιστή,
τότε θα' παιρνε ο Άδης.

1015

1018 [902]

Άδμητος - Χορός. Από την παράσταση
του Θ. Μοσχόπουλου (2009).

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
1014	<p>“στην ασύγκριτη πλάι”: Για άλλη μια φορά η Άλκηστι χαρακτηρίζεται με το ουσιαστικοποιημένο επίθετο “μέγ’ ἀρίστη” (ασύγκριτη), από τον Άδμητο αυτή τη φορά. Ο χαρακτηρισμός αυτός προβάλλει τον ηρωισμό της, σε αντίθεση με το επίθετο “φιλτάτη” (πολυαγαπημένη), που δίνει έμφαση στη συναισθηματική σχέση.</p>
1015-1016	<p>“τη χθόνια λίμνη”: Είναι η περίφημη Αχερουσία λίμνη, στον Αχέροντα ποταμό, από όπου ο Χάρων μετέφερε τις ψυχές των νεκρών στον Άδη. Η Αχερουσία παρέμεινε ένα αιώνιο σύμβολο μετάβασης από τη ζωή στον θάνατο. Ακούστε σύγχρονα τραγούδια στον σύνδεσμο που σας δίνεται.</p> <p>— Πώς λειτουργεί η λέξη-σύμβολο σε κάθε τραγούδι;</p>

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδει ο ποιητής τον θρήνο του Άδμητου στους στ. 967-971; Πώς λειτουργεί ο θρήνος στην ψυχολογία των θεατών;
2. Ποια γνώμη εκφράζει ο Άδμητος για τον γάμο; Να τη συγκρίνετε με τη γνώμη που έχουν εκφράσει για το ίδιο θέμα ο Φέρης (στ. 704-705) και ο Χορός (στ. 541-545). Να γράψετε τα σχόλιά σας από τη σύγκριση αυτή.
3. στ. 1001: Μια τέτοια συμφορά δεν πολεμιέται. - στ. 11005-1007: Είναι βαρύ, το ξέρω· ωστόσο... θάρρος (*τύχα τύχα δυσπάλαιστος ἦκει· - βαρέα μὲν φέρειν, ὅμως δέ... τλᾶδι·*)
Να παρουσιάσετε την άποψη του Χορού για την τύχη και τη στάση του ανθρώπου απέναντι σ' αυτήν. Συμφωνείτε με την άποψη αυτή; Γιατί;
4. Να σχολιάσετε το ἦθος και τη διάνοια του Άδμητου στη σκηνή που προσεγγίσαμε.

➔ Δραστηριότητες

1. Να ακούσετε τη σκηνή αυτή στον σύνδεσμο που σας δίνεται. Ποιες οδηγίες θα δίνετε για την έκφραση και τις κινήσεις του Άδμητου και του Χορού, ως σκηνοθέτες;
2. **Αχ, τί στράτα ειν' αυτή προς το σπιτί! Φριχτή κι η όψη αυτή του ορφανού παλατιού.**
Να αποδώσετε σκηνογραφικά την εικόνα του σπιτιού, όπως εκφράζεται στους στίχους που σας δίνονται, ώστε να αποδοθεί η ψυχολογία του Άδμητου.

«ἄρτι μανθάνω»

Ο Χορός επιχειρεί να παρηγορήσει τον Ἄδμητο

Από την περασμένη ευτυχία στην τωρινή δυστυχία

ΧΟΡ.	Είχα κι εγώ ένα συγγενή που ἔχασε μες στο σπίτι του παιδί μονάκριβο, ένα γιο που χίλιοι θρήνοι τού άξιζαν· έκανε ωστόσο υπομονή, κι ας είχε μείνει πια άκληρος και τα μαλλιά του ας άσπριζαν κι έγερνε πια στα γερατειά.	1019 [903] 1020 1025
ΑΔΜ.	Πώς να μπω μες στο σπίτι μου, πώς εδώ μέσα να ζήσω, που η τύχη μου, οϊμέ, έχει αλλάξει; Και πόση αλλαγή! Με συνόδευαν τότε τραγούδια του γάμου και λάμψη δαδιών από πεύκα του Πήλιου· και βάδιζα εγώ της καλής μου το χέρι κρατώντας· πολύ το αχολόι της γαμήλιας πομπής· καλοτύχιζαν όλοι τη δύστυχη εκείνη κι εμέ, που μας ένωνε ο γάμος τους δυο, δυο αρχοντόπαιδα, δυο από μεγάλες γενιές· αχ, και σήμερα, αντίς για άσπρους πέπλους, οι μαύρες του πένθους στολές· θρήνοι, αντίς για τραγούδια του γάμου, αντηχούν, για να μπω μες στο σπίτι και το έρμο να δω νυφικό μου κρεβάτι.	1030 1035 1040
ΧΟΡ.	Μες στ' αγαδά, μες στη χαρά κι αμάθητο από συμφορές πόνος σε χτύπησε σκληρός· ωστόσο γλίτωσες και ξεις· έχασες τη γυναίκα σου, έχασες την αγάπη της· δεν είσαι ο μόνος· άπειρα ταίρια χωρίζει ο θάνατος.	1045

ΣΤΙΧΟΙ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

[Σημείωση: Τα σχόλια της σελ. 123 αφορούν όλη την 8η υποενότητα.]

- 1024 “**κι ας είχε μείνει πια άκληρος**”: βλ. σχόλιο για τον στ. 697.
- 1031-1032 “**και βάδιζα εγώ της καλής μου το χέρι κρατώντας**”: το κράτημα του δεξιού χεριού το βλέπουμε σε εικόνες (αγγεία κλπ.) που παριστάνουν γαμήλιες τελετές, αλλά και σε σκηνές με ικέτες, όπως και σε σκηνές αποχαιρετισμού του νεκρού. Βλέπε και στ. 230, 865.
- 1054 Ενώ η Άλκηστι αποκαλείται **δοξασμένη (εὐκλεής)** από τον Άδμητο, γνώρισμα που ταίριαζε σε άνδρα, ο Άδμητος καταδικάζεται σε μια ζωή που αναλογούσε στο γυναικείο φύλο (εγκλεισμός στο σπίτι με θρήνους και οδυρμούς).
- 1057 “**τώρα το νιώθω (ἄρτι μανθάνω)**”: Πρόκειται για κλιμάκωση στο πένθος του Άδμητου και κομβικό σημείο στην περιπέτειά του. Μετά τον θρήνο για την απώλεια της Άλκηστις, τώρα αντιλαμβάνεται ο Άδμητος πόσο δυστυχισμένη θα είναι η ζωή του. Επαληθεύεται, αυτή τη στιγμή, η πρόβλεψη της Θεράπαινας στο Α΄ Επεισόδιο “**Ο αφέντης θα το νιώσει σαν το πάθει**” (στ. 171). Να διαβάσετε το ποίημα του Λ. Μαβίλη, *Λήθη*, στον σύνδεσμο που σας δίνεται και να το συνδέσετε με τον θρήνο του Άδμητου.
- 1073-1078 “**Να τος αυτός που ζει μες στη ντροπή...**”: Εδώ ο Άδμητος φαίνεται να βασανίζεται από φόβο για την κατακραυγή του κόσμου. Εσωτερικεύει τώρα τις κατηγορίες που του είχε απευθύνει ο πατέρας του.

Ο θρήνος του Άδμητου. Από την παράσταση της Κ. Ευαγγελιάτου (2017).

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ποια μέσα χρησιμοποιεί ο Χορός για να παρηγορήσει τον Άδμητο; Ποιο είναι το σκεπτικό του; Γιατί δεν εισακούγεται από τον Άδμητο;
2. Στην υποενοότητα αυτή ο Άδμητος παρουσιάζεται να διατυπώνει αρκετά ερωτήματα. Τι αποκαλύπτουν αυτά για τον ψυχικό του κόσμο;
3. Πετυχαίνει ο Άδμητος με τον θρήνο του να προκαλέσει τον "έλεον" (τον οίκτο) των θεατών; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
4. Με ποια στοιχεία αυτής της υποενοότητας μπορείτε να υποστηρίξετε ότι ο Άδμητος είναι τραγικός ήρωας;
5. Ποιες είναι οι αντιθέσεις που καθιστούν, κατά τον Άδμητο, ζηλευτή τη θέση της Άλκηστις; Να επισημάνετε τις σχετικές εκφράσεις.
6. **αυτός που δεν είχε το θάρρος να πεθάνει - ὅς οὐκ ἔτλη θανεῖν:**
ἔτλην (<τλάω, τλώ>): Χρησιμοποιείται αρκετές φορές στη συγκεκριμένη τραγωδία, για να δηλώσει την υπομονή, την καρτερικότητα και την τόλμη. Δείτε τον παρακείμενο σύνδεσμο.

➔ Δραστηριότητες

1. Αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες, να συζητήσετε στην τάξη το εξής θέμα: "Στη ζωή πρέπει να υπολογίζουμε τη γνώμη της κοινωνίας και να φερόμαστε ανάλογα, γιατί από αυτήν τη γνώμη εξαρτάται η ευτυχία και η ευημερία μας". Η μία ομάδα θα προσπαθήσει να υπερασπιστεί αυτήν την άποψη και η άλλη να την αντικρούσει, με επιχειρήματα. Στη συνέχεια, και οι δύο ομάδες θα αναγνωρίσουν σημεία της αντίπαλης ομάδας στα οποία συμφωνούν. Αυτά θα γραφούν στον πίνακα και η διαδικασία θα τελειώσει με συμπεράσματα που θα συνδυάζουν τις αντίθετες θέσεις. Μπορείτε να διαβάσετε και τη σχετική άποψη του Αθηναίου φιλόσοφου, του Σωκράτη, στον σύνδεσμο που σας δίνεται.
2. Υποθέστε ότι είστε φίλος του Άδμητου και ακούσατε όσα εκείνος ανέφερε στους στ. 1050 κ. ε. Τι θα του λέγατε για να τον προβληματίσετε για την ορθότητα των λεγομένων του;

*«Έτσι, μια γυναίκα χάνει τη ζωή της και κερδίζει αθάνατη δόξα,
ένος άντρας κερδίζει τη ζωή του αλλά χάνει όλα όσα της δίνουν αξία».*

Philip Vellacott (1907-1997)

↪ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Κατανόησα τη λειτουργικότητα αυτού του επεισοδίου για την εξέλιξη της υπόθεσης.				
Συμμερίστηκα τον πόνο του Άδητου.				
Με αιφνιδίασε η ένταση της σύγκρουσης πατέρα και γιου.				
Συμφωνώ με τη στάση ζωής του πατέρα.				
Συμφωνώ με τη στάση ζωής του γιου.				
Οι εργασίες ήταν δημιουργικές.				

Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:

α.
β.

Πιστεύεις ότι οι δραστηριότητες σε βοήθησαν στο να γίνει πιο ενδιαφέρον το μάθημα;

α.
β.

Συνάντησα δυσκολίες:

α.
β.

Οι εικόνες-φωτογραφίες που συνοδεύουν το κείμενο του Δ΄ Επεισοδίου ήταν λειτουργικές και γιατί;

Πώς αξιολογείς τον εαυτό σου συνολικά (συμμετοχή, ενδιαφέρον κ.α.) στο Δ΄ Επεισόδιο;

Αυτό το οποίο μπορώ να κάνω καλύτερα ή αυτό για το οποίο μπορώ να προσπαθήσω περισσότερο είναι;

Δ΄ ΣΤΑΣΙΜΟ

στ. 1082-1117 [962-1005]

Ύμνος στην Ανάγκη - Αποθέωση της Άλκηστης

ΠΡΟΣΩΠΑ: ΧΟΡΟΣ

Το Δ΄ Στάσιμο ξεκινάει με έναν Ύμνο του Χορού στην πανίσχυρη θεά, τη Μοίρα- Ανάγκη, από την οποία κανείς θνητός δεν μπορεί να ξεφύγει. Γι' αυτό και ο Χορός συνιστά υπομονή στον Άδμητο, που έπεσε στα δίχτυα της. Κλείνει με Ύμνο προς την Άλκηστη, την οποία εξυψώνει σε αγαθοποιό, σεβάσμα θεά, που όλοι στο μέλλον θα προσκυνούν και θα ζητούν την προστασία της.

«κρείττον οὐδὲν
Ἄνάγκας ἤϊρον»

«δύναμη ανώτερη ωστόσο στον κόσμο
δε βρήκα απ' τη Μοίρα»

Οι Τρεις Μοίρες, Evrart de Conty, *Le livre des échecs amoureux moralisés* (1400)
(Το βιβλίο των ηθικοδιδασκτικών ερωτικών αποτυχιών).

Μετά την ανάγνωση και την επεξεργασία της ενότητας θα είστε σε θέση:

- να προσδιορίσετε τη λειτουργία του Δ΄ Στάσιμου στο έργο
- να αποτιμήσετε τη θέση της Μοίρας - Ανάγκης στην αρχαιοελληνική κοσμοθεωρία
- να κατανοήσετε την αποδέωση της “ευγενικής”- γενναιοτάτης Άλκηστης
- να αναγνωρίζετε στοιχεία μορφής και περιεχομένου του εγκωμιαστικού λόγου (ύμνου).

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

αισθητική απόλαυση, κριτική σκέψη, γλωσσική καλλιέργεια, εκφραστικότητα στην ανάγνωση.

στρ. α΄

Μοίρα η παντοδύναμη

Πώς φαίνεται ότι η Μοίρα είναι η ανώτερη δύναμη;

αντιστρ. α΄

Γιατί χαρακτηρίζει ο Χορός τη Μοίρα αδυσώπητη;

στρ. β΄

Τι συμβουλεύει ο Χορός τον Άδμητο;

ΧΟΡ.

Και με τις Μούσες περπάτησα εγώ

και σε κορφές πήγε ο νους μου,

πλήθος ερεύνησα ιδέες,

δύναμη ανώτερη ωστόσο στον κόσμο δε βρήκα απ' τη Μοίρα·

δεν τη νικάει η μαγεύτρα του Ορφέα φωνή, η χαραγμένη

πάνω σε πλάκες της Θράκης·

βότανα δεν τη νικούν από κείνα

που σε γιατρούς, τ' Ασκληπιού τη γενιά,

έδωσε ο Φοίβος,

για ν' απαλύνουν τον πόνο των δόλιων θνητών

Μοίρα αδυσώπητη! Η μόνη θεά

που δεν μπορείς σε βωμό της

ή σε άγαλμά της να τρέξεις

και να προσπέσεις· θυσιών προσφορές

ως τ' αυτιά της δε φτάνουν.

Θεά σεβαστή! Πιο βαριά στη ζωή μου από πρώτα μην πέσεις.

Κάθε του απόφαση ο Δίας

πάντα μαζί σου τη φέρνει ως την άκρη.

Και των Χαλύβων το σίδερο εσύ

καταδαμάζεις·

δε μαλακώνει ποτέ η τρομερή σου βουλή.

Έτσι κι εσένα η θεά,

Άδμητε, μες στον χεριών της τ' αξέφευγα σ' έκλεισε

αρπάγια·

δεν ανασταίνουν τα δάκρυα νεκρούς, ώστε κάμε υπομονή.

Ως κι αδανάτων παιδιά μαραμένα βουλιάζουν στον Άδη.

Αγαπητή κι όταν ήταν κοντά μας,

αγαπητή `ναι και τώρα που μέσα στη γη πια θα μένει·

Άδμητε, ομόκλινη εσύ μια γυναίκα είχες πάρει, που τόσο

ευγενικιά δεν ακούστηκε σ' όλη τη γη.

1082 [962]

1085

1090

1095

1100

1105

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
	<p>Ύμνος: Λυρικό ποίημα που επαινεί θεούς, ήρωες και διακρίνεται για τον εγκωμιαστικό του χαρακτήρα, την επισημότητα του ύφους και το υψηλό του περιεχόμενο.</p>
1082-1084	<p>“Και με τις Μούσες περπάτησα εγώ /και σε κορφές πήγε ο νους μου, πλήθος ερεύνησα ιδέες”: Με τη δήλωση του Χορού στην α΄ στροφή, ο ποιητής επιθυμεί, όπως επισημαίνει και ο αρχαίος σχολιαστής, να υπενθυμίσει την πνευματική του καλλιέργεια και την υπεροχή της διάνοιάς του. Με τη διαπίστωσή του, όμως, για την υπεροχή της Ανάγκης- Μοίρας απέναντι στη σκέψη, την έρευνα και την ανθρώπινη λογική, μπορεί κανείς να σκεφθεί ότι, εδώ, ο κατεξοχήν σκεπτικιστής και ορθολογιστής ποιητής αναγνωρίζει την παντοδυναμία της Ανάγκης στη ζωή του ανθρώπου.</p>
1082	<p>Μούσες: Είναι φωτεινές θεότητες, κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, που προστατεύουν τους εργάτες του Πνεύματος και της Τέχνης. Όποιος συναναστρέφεται μαζί τους, γίνεται μέτοχος των δώρων τους, της πνευματικής φώτισης και της καλλιτεχνικής έμπνευσης.</p>
1086-1087	<p>“η φωνή του Ορφέα, η χαραγμένη πάνω σε πλάκες της Θράκης”: Η μουσική του Ορφέα ήταν χαραγμένη πάνω σε ξύλινες πλάκες (σανίδες), καλυμμένες με γύψο, για να διαμορφωθεί επιφάνεια κατάλληλη για γράψιμο. Τέτοιες πλάκες είχαν βρεθεί σε ναό του Διονύσου, στη Θράκη.</p>
1089	<p>“τ’ Ασκληπιού τη γενιά”: Ασκληπιάδες ονομάζονταν στην αρχαιότητα οι γιοι ή απόγονοι του Ασκληπιού και, κατ’ επέκταση, όλοι οι γιατροί. Διδάσκαλός τους θεωρούνταν ο Απόλλων.</p>
1092	<p>“Μοίρα αδυσώπητη”: Στην αρχαιοελληνική θρησκεία Μοίρα και Ανάγκη ταυτίζονται και είναι και οι δυο απρόσωπες θεότητες, που δεν έχουν ποτέ απεικονισθεί σε αγάλματα ή εικόνες. Δεν είχαν ούτε βωμούς, όπως συνέβαινε και με τον Θάνατο (βλ. σχόλια του Προλόγου).</p>
1097-1098	<p>“Κάθε απόφαση ο Δίας πάντα μαζί σου τη φέρνει ως την άκρη”: Η Ανάγκη- Μοίρα φαίνεται να συνεργάζεται με τον Δία και ο Δίας να εκτελεί τις αποφάσεις της. Από τη σχέση του Δία με την Ανάγκη γεννήθηκε η Αδράστεια, που το όνομά της σημαίνει το αναπόδραστο.</p>
1102-1103	<p>“Έτσι κι εσένα η θεά, Άδμητε, ... αρπάγια”: Το θέμα της Ανάγκης- Μοίρας, συνδέει το Δ΄ Στάσιμο με τον Πρόλογο, όπου το ‘δώρο’ του Απόλλωνα έδωσε τον Άδμητο με τα δεσμά της Μοίρας και καθόρισε αναπόδραστα την τύχη τη δική του και της γυναίκας του.</p>

<p>αντιστρ. β΄</p> <p>Η αποθέωση της Άλκηστης</p> <p>Πώς θα τιμάται η Άλκηστη μετά θάνατον;</p>	<p>Όχι, για τάφος νεκρού να μη λογιέται ποτέ της δικής σου γυναίκας το μνήμα· όπως θεούς προσκυνούν, οι διαβάτες κι εκείνο να το τιμούν· λοξοδρομώντας, κοντά θα πηγαίνουνε κι έτσι θα λένε: «Τούτη η γυναίκα που εδώ `ναι θαμμένη πρόσφερε για τον καλό της, σε χρόνια παλιά, τη ζωή της κι είναι θεότητα τώρα· τη χάρη σου εμείς προσκυνούμε, ω σεβαστή, και καλόβουλη δείξου σ΄ εμάς.»</p>	<p>1110</p> <p>1115</p> <p>1117 [1005]</p>
---	---	--

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
--------	----------------------

- 1105 **“Ως κι αθανάτων παιδιά μαραμένα βουλιάζουν στον Άδη”**: Γιοι θεών που πέθαναν ήταν μεταξύ άλλων ο Αχιλλέας (γιος της θεάς Θέτιδας), ο Σαρπηδόνας (γιος του Δία), ο Ασκληπιός (γιος του Απόλλωνα).
— *Γιατί το αναφέρει αυτό ο Χορός;*
- 1110-1117 Η Άλκηστη εξισώνεται στη β΄ αντιστροφή με θεά, αποθεώνεται. Γίνεται “μάκαιρα δαίμων” αγαθοποιός θεότητα (μάκαρ, μάκαιρα: επίθετο που το χρησιμοποιούσαν για τους θεούς ή τους ημίθεους και τους νεκρούς ήρωες).

Πρόγραμμα ΔΗΠΕΘΕ Βόλου.
Σκηνοθεσία Λυδίας Κονιόρδου (1993).

↪ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Τι πιστεύει ο Χορός για τον ρόλο και τις ιδιότητες της Μοίρας- Ανάγκης; Με ποιους εκφραστικούς τρόπους και ποιες λέξεις αναδεικνύονται αυτές οι ιδιότητες;
2. Γιατί ο Χορός αναφέρει ως δέσμιο και θύμα της Μοίρας τον Άδμητο και όχι την Άλκηστι;
3. Να βρείτε ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο αναφοράς του Χορού στην Ανάγκη (στ. 1092-1101) και στην Άλκηστι (1106-1117). Ποια η πρόθεση του Χορού σε κάθε περίπτωση;
4. Το Δ΄ Στάσιμο ξεκινάει με ύμνο στην παντοδυναμία της Μοίρας και καταλήγει σε ύμνο στην “ηρωική” Άλκηστι. Συνδέεται το Στάσιμο αυτό με την υπόθεση του έργου, όπως την έχετε παρακολουθήσει μέχρι τώρα; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
5. Γιατί νομίζετε ότι ακούγεται ο Ύμνος του Χορού στην Ανάγκη μετά τον θρήνο του Άδμητου στο Δ΄ Επεισόδιο;
6. **α.** Θα μπορούσε να τελειώνει εδώ το έργο; Δικαιολογήστε την άποψή σας.
β. Τι θα μπορούσε να ακολουθήσει μετά απ’ αυτό το Στάσιμο; Να κάνετε μερικές υποθέσεις για την ολοκλήρωση του έργου.
7. Ο Ύμνος, ως κειμενικό είδος, εντάσσεται στον εγκωμιαστικό λόγο. Ποια εκφραστικά μέσα διακρίνετε στο Δ΄ Στάσιμο, που επιτρέπουν αυτόν τον χαρακτηρισμό γι’ αυτό το χορικό;

↪ Δραστηριότητες

1. Πολλοί υποστηρίζουν ότι είμαστε δέσμιοι μιας προδιαγεγραμμένης πορείας στη ζωή. Άλλοι τόσοι, επίσης, πιστεύουν ότι καθορίζουμε εμείς το παρόν και το μέλλον μας. Αφού εργαστείτε σε ομάδες, να παρουσιάσετε την άποψή σας με επιχειρήματα στην ολομέλεια της τάξης.
2. Να βρείτε πέντε φράσεις στη νεοελληνική γλώσσα που περιλαμβάνουν τις λέξεις **Μοίρα** ή **Ανάγκη** και να αποδώσετε το νόημα που προσδίδεται στη λέξη σε κάθε περίπτωση. Ποιες άλλες λέξεις έχουν την ίδια ή συγγενική σημασία;
3. Διαβάστε εκφραστικά μεγαλόφωνα το Δ΄ Στάσιμο. Ποια συναισθήματα πιστεύετε ότι προξενεί στους θεατές του έργου;
4. **α.** Ακούστε μελοποιημένο το Δ΄ Στάσιμο στον σύνδεσμο που σας δίνεται. Θεωρείτε ότι η μουσική επένδυση ταιριάζει με την αίσθηση που σας δημιούργησε ως κείμενο το Δ΄ Στάσιμο;
β. Ως υπεύθυνοι για τη μουσική της παράστασης, τι είδους μουσική θα επιλέγατε για να αποδοθεί το ύφος και ο τόνος αυτού του Χορικού; Μπορείτε να συνεργαστείτε με τον/τη μουσικό του σχολείου. Διατυπώστε προτάσεις και δικαιολογήστε τις.

↪ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Συμφωνώ με την άποψη του Χορού για τη Μοίρα.				
Με συγκίνησε η αποθέωση της Άλκηστης.				
Κατανόησα τη λειτουργία του Δ΄ Στάσιμου στην εξέλιξη του έργου.				
Είμαι ικανοποιημένος/η από τον τρόπο που συνεργαστήκαμε στην τάξη.				
Οι εργασίες ήταν ενδιαφέρουσες.				

Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:

α.
β.

Θα μου άρεσε στην ενότητα αυτή να ασχοληθώ περισσότερο με τα παρακάτω:

α.
β.

Συνάντησα δυσκολίες:

α.
β.

Βρήκα ενδιαφέρουσα την εικόνα του προοργανωτή, γιατί:

Γράψε τρία (3) συναισθήματα που σου προκάλεσε το Δ΄ Στάσιμο.

Πώς έκρινες τον εαυτό σου σήμερα με βάση την επίδοσή σου:

Μετά τη δοκιμασία η ευτυχία**ΠΡΟΣΩΠΑ: ΗΡΑΚΛΗΣ, ΑΔΜΗΤΟΣ, ΑΛΚΗΣΤΗ, ΧΟΡΟΣ**

Ο Ηρακλής επιστρέφει, συνοδευόμενος από μια άγνωστη γυναίκα, καλυμμένη με πέπλο. Ζητάει από τον Άδμητο να κρατήσει για ένα χρονικό διάστημα τη γυναίκα αυτή, μέχρι να γυρίσει από τη Θράκη. Εκείνος, παρά τις έντονες αρνήσεις του, μπροστά στην επιμονή του Ηρακλή, την παίρνει, τελικά, από το χέρι, για να την οδηγήσει στο παλάτι. Τότε ο Ηρακλής τραβά το πέπλο και ο Άδμητος αναγνωρίζει τη νεκραναστημένη γυναίκα του. Το έργο τελειώνει με τη χαρά της επιστροφής στη ζωή της Άλκηστης και της επανένωσης του ζεύγους.

«τῶν δ' ἀδοκῆτων πόρον
εὔρε θεός»

«στο αναπάντεχο
δίνει μια λύση ο θεός»

Άλκηστη και Άδμητος, Γεωργία Κοκκινάκη.
(enakeimenomiaeikona.blogspot.com/2017/11/blog-post_19.html)

Μετά την ανάγνωση και την επεξεργασία της ενότητας θα είστε σε θέση:

- να αξιολογήσετε τη “δοκιμασία” της συζυγικής πίστης του Άδμητου
- να αναγνωρίσετε τα στοιχεία πλοκής που χρησιμοποιούνται στη σύνδεση της “δοκιμασίας”
- να συνδέσετε κριτικά το τέλος με την αρχή του έργου
- να κατανοήσετε τον ρόλο που παίζουν στο έργο οι βασικές αξίες φιλία, φιλοξενία και χάρις.

Θα έχουν καλλιεργηθεί δεξιότητες, όπως:

παρατηρητικότητα, κριτική ικανότητα, διακειμενική ανάγνωση, αισθητική καλλιέργεια, δημιουργική γραφή, συνεργατικότητα, ολιστική σκέψη, ενσυναίσθηση

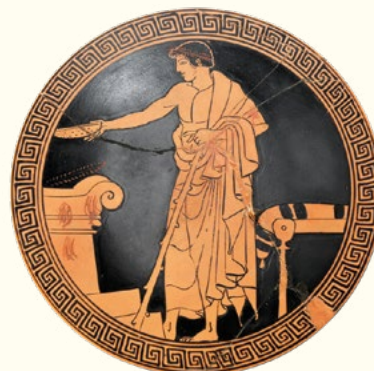
ΣΤΙΧΟΙ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Έρχεται ο Ηρακλής, συνοδεύοντας μια γυναίκα πεπλοσκέπαστη: Το κείμενο του Ευριπίδη δεν αναφέρεται ρητά σε πέπλο. Η κάλυψη της Άλκηστις με πέπλο συνάγεται από το ότι ο Άδμητος δεν την αναγνώρισε αμέσως και από το ότι συμπεραίνει από την εμφάνισή της πως είναι νέα. Η πιθανότητα να κάλυψε ο Ηρακλής με πέπλο την Άλκηστις είναι ισχυρή.

Δοκιμασία: Στοιχείο της πλοκής, με το οποίο ελέγχεται και αποδεικνύεται η ταυτότητα, η πίστη και η αφοσίωση του ενός φίλου απέναντι στον άλλον, πριν αναγνωριστούν. Χαρακτηριστική είναι η σκηνή της δοκιμασίας του Οδυσσέα από την Πηνελόπη, της Αρετούσας από τον Ερωτόκριτο κ.π.ά. Για τη σύνθεσή της χρησιμοποιούνται τεχνικές, όπως η **απόκρυψη της αλήθειας και η εξαπάτηση/παραπλάνηση** με αναληθείς ή ψευδείς πληροφορίες. Στόχος της είναι η επιβράδυνση της υπόθεσης και η δημιουργία δραματικής έντασης.

- 1129 **“σπονδές” (σπονδή) στους θεούς:** προσφορές στους βωμούς των θεών με έκχυση πολύτιμων ή θρεπτικών υγρών, όπως αρώματα, μέλι, γάλα, κρασί, λάδι.

Σπονδή σε εσωτερικό ερυθρόμορφου αγγείου.
Βούλτσι Ετρουρίας (5ος αι. π. Χ.).

- 1141-1142 **“κι αυτή την πήρα για νίκης έπαθλο”:** Στους αγώνες της αρχαϊκής εποχής, όπως και της εποχής του μύθου, ως βραβεία για τους νικητές ορίζονταν πολύτιμα αντικείμενα, όπλα, κοπάδια ζώων, βασιλεία, ακόμα και γυναίκες, σκλάβες ή ελεύθερες. Στα ομηρικά έπη, ως βραβείο είχε δοθεί η Βρησηίδα στον Αχιλλέα, η Χρυσήδα στον Αγαμέμνονα. Στη ραψ. Ψ της Ιλιάδας, ο Αχιλλέας ως έπαθλα για τους νικητές των αγώνων προς τιμήν του νεκρού Πάτροκλου όρισε “λέβητες και τρίποδες, άλογα, μουλάρια και βόδια δυνατά, κι ακόμα σκλάβες λυγερές και σίδηρο σταχτόχρωμο” (στ. 259-261).

Ε. Delacroix, Ο Ηρακλής φέρνει την Άλκηστι από τον Κάτω Κόσμο (1862).
Washington, D.C.

Ἡ ἄρνηση τοῦ Ἄδμπτου

Πώς ἐξηγεῖ ὁ Ἄδμπτος τὴν ἄρνησή του;

Ανάλαβέ τη εσύ, το ξαναλέω·
 την κέρδισα με ιδρώτα, δεν την έκλεψα· 1150
 με τον καιρό, κι εσύ θα συμφωνήσεις.
ΑΔΜ. Αν σου ἔκρυπα, Ηρακλή, τη συμφορά μου,
 αφηφισιά δεν ήταν ούτε κι ἔχθρα·
 μα πόνο εγώ θα πρόσδετα στον πόνο,
 αν σε άλλου φίλου πήγαινες το σπίτι· 1155
 μου ἔφτανε που θρηνούσα τον καημό μου.
 Ὅσο για τη γυναίκ' αυτή, ἄρχοντά μου,
 θερμοπαρακαλώ, κι αν εἶναι τρόπος,
 ανάθεσε τη φύλαξή της σε άλλον
 κανένα Θεσσαλό, που να μην εἶναι 1160
 στη θλιβερή μου θέση· κι ἔχεις φίλους
 πολλούς Φεραίους· μη μου θυμίζεις πίκρες.
 Πώς να τη βλέπω εδῶ και να μην κλαίω;
 Κι άλλον καημό μη βάλεις στον καημό μου·
 ἡ συμφορά μου εἶναι βαριά· μου φτάνει. 1165
 Και πού να μείνει εδῶ μια νέα γυναίκα;
 Τη δείχνουν νέα τα ρούχα, τα στολίδια...
 Να μένει ἐκεῖ που μένουν ἄντρες; Ξέρεις
 ἀγνή αν θα κρατηθεῖ, ως θα τριγυρίζει
 μες στους νεαρούς; Δε συγκρατιέται ἡ νιότη. 1170
 Κι εγώ, Ηρακλή μου, γνοιάζομαι για σένα.
 Να μπει στὴς πεθαμένης τον κοιτώνα;
 Πώς να τη βάλω στο κρεβάτι ἐκείνης;
 Θα ἔχω διπλή κατακραυγή: ἀπ' τον κόσμον,
 που ἴσως θα πει πως σε άλλης πέφτω στρώμα 1175
 προδίνοντας αὐτή που μ' ἔχει σώσει,
 κι ἀπὸ τὴν ἴδια ἐκείνη· τῆς οφείλω
 σεβασμό, και το νου μου πρέπει να ἔχω.
 Εσύ, κοπέλα, ὅποια κι αν εἶσαι, μοιάζεις
 πάρα πολύ στο ἀνάστημα, στο σώμα, 1180
 να ξέρεις, με τὴν Ἄλκηστη. Οχ, ἀλί μου!
 Πάρ' τη, παρακαλώ, να μην τη βλέπω·
 εἶμαι συντρίμμα, μη μ' ἀποτελειώσεις.

ΣΤΙΧΟΙ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ

- 1172 **“να μπει στις πεθαμένης τον κοιτώνα”**: Ο Ηρακλής δεν είχε ζητήσει από τον Άδμητο να βάλει τη νέα γυναίκα στο δωμάτιο της Άλκηστις.
— *Πώς εξηγείτε αυτήν τη σκέψη του Άδμητου;*
- 1174 **“θα ’χω ... κατακραυγή απ’ τον κόσμο”**: Ακόμη μια φορά ο Άδμητος (όπως και στον στ. 1073-1079, Δ΄ Επεισόδιο) δείχνει να υπολογίζει και να φοβάται την επίκριση του κόσμου (*μέμψιν δημοσῶν*): την πρώτη φορά φοβόταν ότι οι εχθροί του θα τον κατηγορούσαν για δειλία, τώρα ότι όλοι οι πολίτες θα θεωρούσαν τη φιλοξενία της άγνωστης ως προδοσία στη μνήμη της νεκρής.

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Συμφωνείτε με την άποψη του Ηρακλή ότι οι φίλοι πρέπει να μοιράζονται τα μυστικά τους και να μην κρύβουν ότι τους βαραίνει; Γράψτε ένα σύντομο κείμενο για τη φίλια και τη συμπεριφορά απέναντι στον/στην φίλο/η, με αφορμή όσα λέει ο Ηρακλής στους στ. 1120-1132.
2. Με βάση την εξήγηση που σας δόθηκε για τον όρο *δοκιμασία* (βλ. στα σχόλια), να εντοπίσετε σημεία του κειμένου στα οποία υπάρχουν στοιχεία αυτής της τεχνικής. Διακρίνετε στοιχεία τραγικής *ειρωνείας* (βλ. και λεξικό θεατρικών όρων); Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. Να γράψετε τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο Άδμητος, για να δικαιολογήσει την άρνησή του στο αίτημα του Ηρακλή και να τα κατατάξετε στον παρακάτω πίνακα.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΑ

ΗΘΙΚΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

●	●	●
●	●	●
●	●	●

Ποιο σας φαίνεται περισσότερο και ποιο λιγότερο πειστικό; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

4. Να παρατηρήσετε τη λεκτική μορφή των αντιρρήσεων του Άδμητου. Τι επιτυγχάνει με αυτόν τον εκφραστικό τρόπο;

**Συμπαράσταση του
Ηρακλή στον Άδμητο**

**Με ποια επιχειρήματα
προσπαθεί να τον
παρηγορήσει;**

	Τη βλέπω και θαρρώ πως βλέπω εκείνη· ξεσκίζεται η καρδιά μου, και τα δάκρυα, βροχή, με πνίγουν. Συφορά μου! Αρχίζω να γεύομαι της θλίψης μου την πίκρα.	1185
ΧΟΡ.	Η τύχη σου βαριά, χρωστούμε ωστόσο υπομονή, σ' ό,τι οι θεοί μάς δίνουν.	
ΗΡΑ.	Άμποτε να 'χα τόση δύναμη, όση χρειάζεται, τη γυναίκα σου να φέρω από τον κόσμο των νεκρών στον ήλιο· θα 'θελα αυτή τη χάρη να σου κάμω.	1190
ΑΔΜ.	Το ξέρω πως θα το 'θελες· μα πού; οι πεθαμένοι δε γυρίζουν πίσω.	1195
ΗΡΑ.	Τότε όχι υπερβολές· να δείξεις δάρρος.	
ΑΔΜ.	Εύκολη η παρηγόρια, μα σαν πάθεις...	
ΗΡΑ.	Κι αν όλο κλαις, διορθώνεται το πράμα;	
ΑΔΜ.	Το ξέρω, μα η καρδιά ποθεί το δρόμο.	
ΗΡΑ.	Η αγάπη στο νεκρό τα δάκρυα φέρνει.	1200
ΑΔΜ.	Χάθηκα· πιο πολύ κι απ' ό,τι λέω.	
ΗΡΑ.	Χάνεις σπουδαία γυναίκα· ποιός λέει όχι;	
ΑΔΜ.	Γλύκα η ζωή καμιά πια δε μου δίνει.	
ΗΡΑ.	Με τον καιρό θα μαλακώσει ο πόνος.	
ΑΔΜ.	Αν λες καιρό το θάνατο, έχεις δίκιο.	1205
ΗΡΑ.	Τον καημό άλλη γυναίκα θα σου σθήσει.	
ΑΔΜ.	Δεν πρόσμενα από σένα τέτοιο λόγο.	
ΗΡΑ.	Έχεις σκοπό να μείνεις πάντα χήρος;	
ΑΔΜ.	Καμιά ποτέ δε θά 'ρθει στο πλευρό μου.	
ΗΡΑ.	Με αυτό ωφελείς, θαρρείς, την πεθαμένη;	1210
ΑΔΜ.	Να την τιμώ εγώ πρέπει, όπου και να 'ναι.	
ΗΡΑ.	Πρέπει να σ' επαινέσω, μα είναι τρέλα.	
ΑΔΜ.	Δε θα με δεις σε γάμο νέο να σμίγω.	
ΗΡΑ.	Αξιέπαινη είναι, αλήθεια, η τόση πίστη.	1214 [1095]

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
1187	“Αρχίζω να γεύομαι της θλίψης μου την πίκρα” (ἄρτι πένθους τοῦδε γεύομαι πικροῦ): Η φράση αυτή θυμίζει την προηγούμενη κομβική φράση του Ἄδμητου (στ. 1057): τώρα το νιώθω (ἄρτι μανθάνω).
1188-1189	Σταθερά ο Χορός (βλ. και Δ΄ Στάσιμο, στ. 1104) συνιστά υπομονή, καρτερικότητα για όσα στέλνει ο θεός: “καρτερεῖν θεοῦ δόσιν”.
1203, 1209, 1213	“Γλύκα η ζωή καμιά πια δε μου δίνει, Καμιά ποτέ δε θα’ ρθει στο πλευρό μου, Δε θα με δεις σε γάμο νέο να σμίγω”: Ενώ στη μετάφραση του Θρ. Σταύρου ο Ἄδμητος μιλάει σε α΄ πρόσωπο, στο αρχαίο κείμενο ο ήρωας μιλάει για τον εαυτό του σε γ΄ πρόσωπο, λέγοντας κατά λέξη: “αυτός εδώ ο άντρας δεν θα ξαναχαρεί στη ζωή του”, “δεν υπάρχει αυτή που θα πλαγιάσει δίπλα σ’ αυτόν εδώ”, “αυτόν εδώ τον άντρα δεν θα τον ξαναδείς γαμπρό”. Με τη χρήση της δεικτικής αντωνυμίας αναφέρεται επιδεικτικά στον εαυτό του. — <i>Πώς θα απέδιδε ο ηθοποιός αυτούς τους στίχους για να τονίσει το συναίσθημα του Ἄδμητου;</i>

↪ Δραστηριότητες

1. Η δοκιμασία της ερωτικής ή της συζυγικής πίστης με την απόκρυψη της αλήθειας και με μια πλαστή ιστορία είναι βασικό στοιχείο σε έργα με θέμα την αγάπη. Ανάμεσα σ’ αυτά και ο *Ερωτόκριτος* του Βιτσέντζου Κορνάρου, όπου ο Ερωτόκριτος παρουσιάζεται στην Αρετούσα μεταμφιεσμένος και της προτείνει γάμο σαν ένας ξένος. Διαβάστε στον παρακείμενο σύνδεσμο την απάντηση της Αρετούσας πριν αναγνωρίσει τον αγαπημένο της. Ποιες ομοιότητες παρατηρείτε με το κείμενο που διδαχθήκατε;
2. Να βρείτε λογοτεχνικά κείμενα ή τραγούδια με το θέμα της αιώνιας πίστης και αφοσίωσης μεταξύ των συζύγων και να τα παρουσιάσετε στην ιστοσελίδα του σχολείου σας.

Άλκαστη-Ηρακλής-Ἄδμητος.
Από την παράσταση του
Θ. Μοσχόπουλου (2009).

«Τί θάμα ανέλπιστο είναι τούτο!»

**Ο Ἄδμητος
αντιστέκεται**

- ΑΔΜ.** Αν την προδώσω, κι ας μη ζει, ας πεθάνω. 1215 [1096]
ΗΡΑ. Και τώρα δέξου αυτή στο αρχοντικό σου.
ΑΔΜ. Μη, μη! Στο Δία σ' ορκίζω, το γονιό σου.
ΗΡΑ. Αν δε δεχτείς, να ξέρεις, θα είναι λάθος.
ΑΔΜ. Αλλ' αν δεχτώ, θα σπαραχτεί η καρδιά μου.
ΗΡΑ. Θα πρέπει αυτή τη χάρη να μου κάμεις. 1220
ΑΔΜ. Αχ,
 κάλλιο να μην την κέρδιζες σε αγώνα.
ΗΡΑ. Ωστόσο η νίκη μου είναι και δική σου.
ΑΔΜ. Καλά το λες· αλλά η γυναίκα ας φύγει.
ΗΡΑ. Αν πρέπει, ναι· μα σκέψου πρώτα αν πρέπει.
ΑΔΜ. Ναι, πρέπει, εκτός μ' εμένα αν θα θυμώσεις. 1225
ΗΡΑ. Αν επιμένω τόσο, κάτι ξέρω.
ΑΔΜ. Για μένα είναι δυσάρεστο, μα ας γίνει.
ΗΡΑ. Ναι, θα μου πεις κι ευχαριστώ μια μέρα.

στους δούλους.

**Ο Ἄδμητος υποχωρεί
Με ποια δικαιολογία;**

- ΑΔΜ.** Οδηγήστε τη μέσα, αφού ειν' ανάγκη.
ΗΡΑ. Τη νέα δεν την αφήνω σε υπηρέτες. 1230
ΑΔΜ. Ε, τότε, οδήγησέ τη, αν θέλεις, ο ίδιος.
ΗΡΑ. Την παραδίνω στα δικά σου χέρια.
ΑΔΜ. Μπορεί να μπει, μα εγώ δεν την αγγίζω.
ΗΡΑ. Στα χέρια σου μπιστεύομαι μονάχα.
ΑΔΜ. Με πιέζεις, άρχοντά μου, ενώ δε θέλω. 1235
ΗΡΑ. Το χέρι σου άπλωσε, έλα, κι άγγιξέ τη.

*απλώνοντας το χέρι του, μα με
το πρόσωπο γυρισμένο αλλού.*

- ΑΔΜ.** Το απλώνω.
ΗΡΑ. Σα να κόβεις το κεφάλι Γοργόνας.
 Την κρατάς;
ΑΔΜ. Ναι. 1240

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
1223	<p>“Καλά το λες”: Ο Άδμητος συμφωνεί με τον λόγο του Ηρακλή “Η νίκη μου είναι και δική σου”. Αγνοεί, όμως, το πραγματικό νόημα των λόγων του και το αντιλαμβάνεται διαφορετικά.</p>
1234 κ.ε.	<p>“Στα χέρια σου μπιστεύομαι μονάχα (τῆ σῆ πέποιθα χειρὶ δεξιᾶ μόνῃ)”: Η κίνηση του Άδμητου να δώσει το δεξί του χέρι στη γυναίκα παραπέμπει στη γαμήλια τελετή, όπου ο γαμπρός κρατούσε τη νύφη με το δεξί του χέρι. Γι αυτό και ο Άδμητος αντιστέκεται επίμονα σε μια τέτοια κίνηση, που συνδεόταν με τον γάμο. Ο Ηρακλής, όμως, με την επιμονή του (επαναλαμβάνοντας τη φράση “στα δικά σου χέρια, στα χέρια σου, το χέρι σου άπλωσε”), κάμπει την αντίσταση του Άδμητου.</p>
1238	<p>Η Γοργώ ή Μέδουσα ήταν τέρας, που αντί για μαλλιά είχε φίδια. Η ασχήμια της ήταν τέτοια, που όποιος την κοιτούσε στο πρόσωπο, πέτρωνε. Γι αυτό και ο Περσέας την αποκεφάλισε, έχοντας το κεφάλι του γυρισμένο προς την αντίθετη πλευρά, για να αποφύγει το βλέμμα της.</p>
	<p>“Σαν να κόβεις το κεφάλι Γοργόνας”: Η παρατήρηση του Ηρακλή λειτουργεί σαν σκηνοθετική οδηγία για την κίνηση του Άδμητου. Η παρομοίωση με τον Περσέα δείχνει την απροθυμία και την αποστροφή του Άδμητου, όταν απλώνει το χέρι του στην άγνωστη γυναίκα.</p>
1247-1248	<p>“πλάνα θεϊκή χαρά”: απατηλή ευτυχία σταλμένη απ’ τους θεούς, με σκοπό τον εμπαιγμό. Διαφαίνεται σ’ αυτόν τον στίχο ο φόβος των ανθρώπων για τα σχέδια των θεών εις βάρος τους.</p>
1251	<p>“Δεν έχεις φίλο που ψυχές ξορκίζει”: Ο Θρ. Σταύρου αποδίδει με αυτή τη φράση τη λέξη του αρχαίου κειμένου <i>“ψυχαγωγός”</i> (αυτός που ανακαλεί από τον Άδη τις ψυχές με θυσίες και εξορκισμούς). Ο Ηρακλής, δηλαδή, δεν έφερε μόνο την ψυχή της Άλκηστις, το πνεύμα της, αλλά ολόκληρη την Άλκηστη.</p>
1259	<p>“και μακριά σας των θεών ο φθόνος”: Η ευχή του Ηρακλή να μείνει μακριά τους ο φθόνος των θεών απηχεί την αρχαϊκή αλλά βαθιά ριζωμένη αντίληψη στην αρχαιοελληνική κοσμοθεωρία ότι οι θεοί φθονούν τη μεγάλη ευτυχία των ανθρώπων, όπως τώρα αυτή του Άδμητου και της Άλκηστις.</p>

**Η αναγνώριση της
Άλκηστης**

**Ποιες οι αντιδράσεις του
Άδμητου;**

ΗΡΑ. Φύλαγέ τη,
και μια μέρα θα πεις πως είναι φίλος
που έχει ψυχή γενναία ο γιος του Δία.

Ξεσκεπάζει την Άλκηστη.

ΑΔΜ. Για ρίξ' της μια ματιά· μοιάζει καθόλου
της γυναίκας σου; Χαίρου και έχεις τύχη. 1245

ΑΔΜ. Θεοί! Τί δάμα ανέλπисто είναι τούτο!
Την Άλκηστή μου βλέπω, αλήθεια, ή πλάνα
δεική χαρά το νου μου αναγελάει;

ΗΡΑ. Όχι· πλάνη καμιά· η γυναίκα σου είναι.

ΑΔΜ. Τήρα μην είναι φάντασμα απ' τον Άδη. 1250

ΗΡΑ. Δεν έχεις φίλο που ψυχές ξορκίζει.

ΑΔΜ. Όστε είναι η ίδια που έβαλα στον τάφο;

ΗΡΑ. Δεν απορώ που δυσπιστείς· είν' η ίδια.

ΑΔΜ. Μπορώ να της μιλώ, να την αγγίζω
σα ζωντανή; 1255

ΗΡΑ. Ναι· ό,τι ποδούσες το έχεις.

αγκαλιάζοντας την Άλκηστη.

ΑΔΜ. Ω πρόσωπο, ω κορμί της λατρευτής μου,
σας κρατώ, που δεν το 'λπιζα ποτέ μου.

ΗΡΑ. Ναι, και μακριά σας των θεών ο φθόνος.

ΑΔΜ. Για ευγενικό του ύφιστου Δία, εκείνος
να σε φυλάει, και να 'σαι ευτυχισμένος·
μου αναστυλώνεις τη ζωή, εσύ μόνος. 1260

Μα πώς στο φως την έφερες και πάλι;

ΗΡΑ. Πάλεψα με το Θάνατο, που ορίζει
τους πεθαμένους. 1265

ΑΔΜ. Πού έκαμες τη μάχη;

**Οι διευκρινίσεις
του Ηρακλή**

ΗΡΑ. Στον τάφο πλάι· κρυμμένος, καρτερούσα.

ΑΔΜ. Αμίλητη όμως στέκει· ποιός ο λόγος;

ΣΤΙΧΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΣΧΟΛΙΑ
1271-1272	“αφού ήταν στους θεούς του Κάτω Κόσμου ταμένη...” Η Άλκηστι, επειδή ήρθε σε επαφή με τον Κάτω Κόσμο, πρέπει να εξαγνιστεί και γι’ αυτό χρειάζονται τρεις μέρες. Ο αριθμός τρία αποδεικνύεται και στην αρχαιοελληνική λατρεία ιερός.
1282	“τετραρχία” : Ο αρχαίος Σχολιαστής υποθέτει ότι ο ποιητής εννοεί τις τέσσερις πόλεις, τις οποίες κυβερνούσε στη μυθική εποχή ο Άδμητος: Φερές, Γλαφύρες, Βοΐβη και Ιωλκό. Και στην Ιλιάδα, ο Όμηρος αναφέρει: <i>“Σ’ εκείνων που κατοικούσαν στις Φερές, κοντά στη Βοιβηίδα λίμνη, στη Βοΐβη και στις Γλαφυρές και στην καλόχτιστη Ιωλκό, σ’ εκείνων τα έντεκα καράβια ήταν αρχηγός ο γιος του Άδμητου, ο Εύμηλος”</i> (Ιλιάς, Β 711).
1283	“χορούς γι’ αυτή την ευτυχία να στήσουν” : Όπως διέταξε να συμμετάσχει όλος ο λαός στο πένθος και να απαγορευτεί κάθε εκδήλωση χαράς για έναν χρόνο, έτσι τώρα διατάζει παλλαϊκή γιορτή.
1288-1291	Οι στίχοι του εξόδιου άσματος εμφανίζονται και σε άλλες τραγωδίες του Ευριπίδη (<i>Ανδρομάχη, Ελένη, Μήδεια, Βάκχαι</i>). Επικυρώνουν τη διάχυτη στους αρχαίους Έλληνες πίστη ότι η ζωή των ανθρώπων εξαρτάται από τις θεϊκές δυνάμεις. απρομάντευτα : που δεν τα περιμέναμε, όσα δεν ελπίζαμε ότι θα γίνουν (στο πρωτότυπο: <i>ἀέλπτως</i>).

➔ Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Στους στ. 1215-1237 κορυφώνεται ο λόγος και ο αντίλογος Ηρακλή και Άδμητου με την υποχώρηση του δεύτερου. Παρακολουθήστε προσεκτικά τον διάλογο και διατυπώστε την άποψή σας για τους λόγους που οδήγησαν τελικά τον Άδμητο να πάρει από το χέρι την άγνωστη νεαρή κοπέλα.
2. Με ποιον τρόπο συντελείται η αναγνώριση της Άλκηστις από τον Άδμητο; Συνδυάστε το κείμενο με τις πληροφορίες που δίνονται στο λεξικό θεατρικών όρων: *αναγνώριση*.
3. Στη στιχομυθία Ηρακλή και Άδμητου διακρίνετε ανάλαφρα ή κωμικά στοιχεία; Ποια, κατά τη γνώμη σας, είναι αυτά; Δικαιολογήστε την άποψή σας.
4. Πώς δικαιολογείτε την επανάληψη της αναφοράς στη φιλοξενία του Άδμητου στα τελευταία λόγια του Ηρακλή; Ποιες άλλες ηθικές ιδιότητες συνδέονται με την αρετή της φιλοξενίας, σύμφωνα με τα λόγια αυτά;
5. Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο το νόημα του τελευταίου άσματος του Χορού.
6. Είστε ο Κορυφαίος του Χορού και αναλαμβάνετε να δώσετε μια άλλη εκδοχή για να κλείσετε το έργο. Τι θα λέγατε;

**Πώς εξηγεί ο Ηρακλής τη
σιωπή της Ἄλκηστis;**

ΗΡΑ. Δε γίνεται ν' ακούσεις τη λαλιά της,
την τρίτη μέρα πριν να φέρει ο ήλιος,
και, αφού ήταν στους θεούς του κάτω κόσμου
ταμένη, ν' αγνιστεί απ' αυτό. Έλα πάρ' τη
σπίτι· και έτσι, όπως είσαι δίκαιος, πάντα
ευλαβικά να φέρνεσαι στους ξένους.
Τώρα, Ἄδμητε, ἔχε γεια· εγώ πάω να κάμω
τον άθλο που ο Τιρύνθιος βασιλιάς
μου ἔχει αναδέσει.

1270

1275

ΑΔΜ. Μείνε εδώ κοντά μας·
το παλάτι μου θα ἔναι και δικό σου.

ΗΡΑ. Άλλη φορά· τώρα είναι βία να φύγω. 1280

Φεύγει.

ΑΔΜ. Με το καλό να πας και να γυρίσεις.

Στους ακολούθους του και στο Χορό.

Στην τετραρχία προστάζω και στην πόλη
χορούς γι' αυτή την ευτυχία να στήσουν,
κι όλους μας τους βωμούς να ζώσει η κνίσα
από δυσίες βοδιών ευχαριστήριες.

1285

**Το εξόδιο άσμα του
Χορού**

Καλύτερη ζωή για μας αρχίζει·
είδα τύχη καλή και δεν τ' αρνιέμαι.

Μπαίνει στο παλάτι κρατώντας την Ἄλκηστη.

ΧΟΡ. Πλήθος παίρνουν μορφές τα θεϊκά,
και πολλά κι απρομάντευτα φέρνουν σε τέρμα οι θεοί·
ό,τι πρόσμενες μένει ανεκτέλεστο, ενώ
στο αναπάντεχο δίνει μια λύση ο θεός.

1290

Έτσι τέλειωσε τώρα κι αυτή μας εδώ η ιστορία. 1292 [1163]

↪ Δραστηριότητες

1. Να διαβάσετε το ποίημα του Κ. Καβάφη “Τελειωμένα”, στον σύνδεσμο που σας δίνεται, και να βρείτε ομοιότητες και διαφορές με όσα λέει ο Χορός στην Έξοδο.

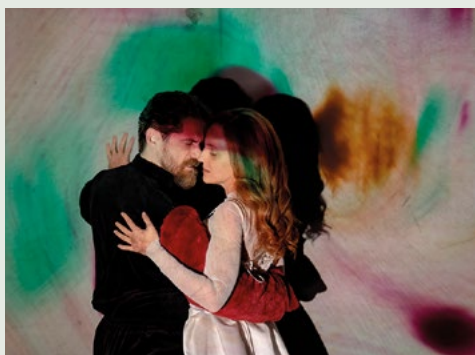
2. Πώς θα σκηνοθετούσατε την κίνηση και την παρουσία των ηθοποιών που υποδύονται τους ρόλους του Άδμητου και της Άλκηστις, στη σκηνή της αναγνώρισης;
3. Από τις παρακάτω εικόνες της Εξόδου της Άλκηστις από σύγχρονες παραστάσεις, ποια σας αρέσει περισσότερο και γιατί;

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο (1963).

Άλκηστις, Εθνικό Θέατρο (1963).
[Άννα Συνοδινού- Θάνος Κωτσόπουλος]

Άλκηστις, Θέατρο Χώρος.
Σκηνοθεσία Έλενας Μαυρίδου (2022).

4. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η λύση του τέλους αποδίδει σε κάθε έναν από τους συζύγους τον ρόλο που αντιστοιχεί παραδοσιακά στο φύλο τους. Ο Άδμητος γίνεται ξανά ο άντρας και αρχηγός του αναστυλωμένου οίκου του και η Άλκηστις η τυπική γυναίκα που έπρεπε να μένει σιωπηλή. Ένα τέτοιο τέλος θα ικανοποιούσε οπωσδήποτε τους θεατές εκείνης της εποχής. Να εργαστείτε σε ομάδες και να κάνετε υποθέσεις για το πόσο διαφορετικό θα μπορούσε να είναι το τέλος του έργου με βάση τις σύγχρονες αντιλήψεις.

➔ Αξιολόγηση της ενότητας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ
Θεωρώ δικαιολογημένο το παράπονο του Ηρακλή στον φίλο του.				
Με εντυπωσίασε το τέχνασμα του Ηρακλή.				
Κατανόησα την αντίδραση του Άδμητου.				
Θεωρώ ότι η σιωπή της ηρωίδας είναι δικαιολογημένη.				
Προσπάθησα να αξιοποιήσω όλες μου τις γνώσεις για να συμμετέχω στις ερωτήσεις.				
Διατύπωσα την άποψή μου στη συζήτηση με τους /τις συμμαθητές/τριές μου.				
Είμαι ικανοποιημένος/η από τον τρόπο που συνεργαστήκαμε στην τάξη.				
Οι εργασίες ήταν κατανοητές και ευχάριστες.				

Παρακολούθησα με ενδιαφέρον το μάθημα, γιατί:

α.
β.

Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να κατανοήσεις την έκβαση του μύθου;

Συνάντησα δυσκολίες:

α.
β.

Με ικανοποίησε το τέλος του έργου, γιατί:

α.
β.

Δεν με ικανοποίησε το τέλος του έργου, γιατί:

α.
β.

Ερωτήσεις Ανακεφαλαίωσης

- 1. α.** Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το κεντρικό νόημα του μύθου της Άλκηστης;
β. Για ποιους λόγους ένας σύγχρονος σκηνοθέτης θα επέλεγε να ανεβάσει την *Άλκηστη*;
- 2.** Μέσα από τους ήρωες του έργου αναδεικνύονται διαφορετικές στάσεις απέναντι στο θέμα της ζωής και του θανάτου. Αν έπρεπε να επιλέξετε μια από τις στάσεις που παρουσιάζει ο Ευριπίδης, ποια θα ήταν; Να απαντήσετε με φράσεις του κειμένου και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
- 3.** Η Άλκηστη πυροδότησε μια συζήτηση σχετικά με το λογοτεχνικό είδος στο οποίο ανήκει. Άλλοι μελετητές ισχυρίζονται ότι είναι τραγωδία και άλλοι τραγικωμωδία. Με βάση τα στοιχεία που συναντήσατε κατά τη μελέτη και επεξεργασία του κειμένου, ποια γνώμη διαμορφώσατε εσείς, σχετικά με αυτό το θέμα; Να την δικαιολογήσετε με επιχειρήματα.
- 4.** Τι σας άρεσε και τι όχι ως προς τον μύθο, την πλοκή, την ψυχογράφηση των προσώπων, τον λόγο του ποιητή; Να διατυπώσετε μια λογοτεχνική κριτική, δίνοντας έμφαση σε τρία από τα στοιχεία που σας δίνονται.
- 5.** Σύμφωνα με τις απόψεις που εκφράζονται στο έργο, τι κάνει τη ζωή άξια να τη ζει κανείς και τι θλιβερή και δυσβάσταχτη;
- 6.** Οι βασικές αξίες που απορρέουν από την υπόθεση και την πλοκή του έργου είναι: Ξενία-Φιλία-Χάρης. Ποια πρόσωπα του έργου συνδέονται με κάθε μια από αυτές τις αξίες και πώς;
- 7.** Τι σας συγκίνησε περισσότερο στην Άλκηστη ως άνθρωπο; Διατυπώστε την άποψή σας, με αναφορά σε δύο σημεία του έργου.
- 8.** Να επιλέξετε δύο πρόσωπα του έργου που σας προκάλεσαν το ενδιαφέρον και να παρουσιάσετε την ψυχογράφησή τους σε 100-120 λέξεις για το καθένα.
- 9.** Ανάμεσα στην απόφαση της Άλκηστης να πεθάνει και στην παρέμβαση του Ηρακλή μεσολαβεί μια πορεία δράσης, που αποτελεί τον κόσμο του έργου. Στην πορεία αυτή συναντήσατε στοιχεία της συζυγικής αγάπης; Δώστε την απάντησή σας με αναφορά/ές σε σημεία του κειμένου.
- 10.** Να διαβάσετε τα ποιήματα σύγχρονων ξένων και Ελλήνων ποιητών με θέμα το πρόσωπο της Άλκηστης, στους ακόλουθους συνδέσμους. Να γράψετε τα σχόλιά σας πάνω σ' αυτά. Ποιο σας άρεσε ιδιαίτερα; Γιατί; Να απαγγείλετε το ποίημα αυτό στην τάξη.

Katha Pollitt, Άλκηστις

Α. Κάσδαγλη, Άλκηστις

R. M. Rilke, Άλκηστις

- 11.** Το έργο τελειώνει με την Άλκηστη να είναι ξανά ζωντανή, να παραμένει όμως σιωπηλή. Σε μια άλλη εκδοχή, αν η Άλκηστη μιλούσε, τι θα μπορούσε να πει και σε ποιον;

12. Με τα γράμματα των ονομάτων ΑΔΜΗΤΟΣ-ΑΛΚΗΣΤΙΣ να φτιάξετε μια ακροστιχίδα στον σύνδεσμο που σας δίνεται.

13. Έχετε ολοκληρώσει την ανάγνωση της *Άλκηστης* και αποφασίζετε μαζί με τον διδάσκοντα καθηγητή/τρια να παρουσιάσετε το έργο στο διήμερο των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων του σχολείου σας.

α. Να συντάξετε μια ανακοίνωση περίπου 100 λέξεων σχετικά με την εκδήλωση αυτή, που θα τη δημοσιεύσετε στον τοπικό τύπο.

β. Να ετοιμάσετε μια αφίσα, για να κάνετε γνωστή την εκδήλωσή σας.

γ. Να συντάξετε, επίσης, μια πρόσκληση και ένα πρόγραμμα για το κοινό, τα οποία μπορείτε να στείλετε και σε άλλα σχολεία της περιοχής σας, ώστε να ενημερωθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι για την εκδήλωση.

Τα κείμενά σας μπορείτε να τα αναρτήσετε και στην ιστοσελίδα του σχολείου σας.

14. Να κάνετε έναν κύκλο, σαν να είστε ο Χορός της Αρχαίας Τραγωδίας, ντυμένοι με μαύρα ρούχα και να κλείσετε το έργο, απαγγέλλοντας ο καθένας ένα σύντομο απόσπασμα από το κείμενο, που σας έκανε εντύπωση.

Βρες τη λέξη!

Άσκηση Αντιστοίχισης
προσώπων και επιθέτων

Διαδραστική άσκηση-
Συμπλήρωση κενών

Θεατρικές κριτικές και συνεντεύξεις

Θεατρική Κριτική

Γιατί κύκλους;

Τρεις ηθοποιοί μιλούν
για την Άλκηστη

Συνέντευξη με τον
σκηνοθέτη Τ. Μουδατσάκι

ΛΕΞΙΚΟ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Για τους όρους που δεν αναφέρονται εδώ, βλέπε Εισαγωγή

Άγγελος: Δευτερεύον πρόσωπο της τραγωδίας, που αφηγείται στους ήρωες ή τους θεατές γεγονότα που συνέβησαν εκτός σκηνής. Όταν αναγγέλλει γεγονότα που συνέβησαν μέσα στο παλάτι ή στον ναό, ονομάζεται **εξάγγελος**.

Αμοιβαία: Ανήκουν στα λυρικά μέρη της τραγωδίας, διακρίνονται όμως από τα στάσιμα, λόγω του ότι η μορφή τους είναι διαλογική. Άλλοτε τραγουδιούνται αποκλειστικά από τον Χορό, άλλοτε από τον Χορό και τους υποκριτές εναλλάξ και άλλοτε μόνον από τους υποκριτές. Όταν τα τραγούδια είναι δραμητικά, τότε έχουμε **κομμό**.

Αναγνώριση: Στοιχείο του μύθου της τραγωδίας, κατά το οποίο δύο πρόσωπα ανακαλύπτουν τη στενή ή συγγενική τους σχέση. Κατά τον Αριστοτέλη, η αναγνώριση μπορεί να γίνεται α) με σημάδια γνωστά μόνο στους ήρωες β) μέσω της μνήμης γ) από τα ίδια τα γεγονότα δ) με συλλογισμό και λογικό συμπέρασμα.

Αντιήρωας: Σε αντίθεση με τον ήρωα, αυτός δεν διακινδυνεύει τη ζωή του για κάποιο υψηλό ιδανικό. Συμβιβάζεται για να επιβιώσει.

Αντιλαβή: Σύντομη φράση που εκτείνεται σε ένα μόνο ημιστίχιο, έτσι ώστε ένας στίχος να μοιράζεται σε δύο πρόσωπα. Αντιλαβές χρησιμοποιούνται όταν ο διάλογος είναι ζωηρός και έντονος.

Διθύραμβος: Είδος της χορικής λυρικής ποίησης, με θέμα τις περιπέτειες του θεού Διονύσου. Δημιουργός του θεωρούνταν ο ποιητής Αρίων από την Κόρινθο.

Δραματική Οικονομία: Η σειρά και ο τρόπος που διαρθρώνονται κάθε τραγωδία, έτσι ώστε με φυσικότητα το ένα γεγονός να προκύπτει από το άλλο και να οδηγείται η δράση στην τραγική κορύφωση.

Έλεος: Η συμπόνια που αισθάνεται ο θεατής βλέποντας τις συγκρούσεις και τα βάσανα των σκηνηκών ηρώων.

Ενότητα: Η δομή της αρχαίας τραγωδίας παρουσιάζει ενότητα, όλα συνδέονται μεταξύ τους σε ένα σύντομο ενιαίο σύνολο. Παρουσιάζεται ενότητα στον μύθο, στον τόπο και στον χρόνο.

Εξόδιο Άσμα: Το άσμα που τραγουδά ο Χορός στο τέλος της τραγωδίας, όταν αποχωρεί από την ορχήστρα.

Επιβράδυνση Δραματική: Θεατρική τεχνική που αυξάνει το ενδιαφέρον και την αγωνία του θεατή. Ενώ προετοιμάζεται ή αναγγέλλεται η τραγική κατάληξη, ο ποιητής παρεμβάλλει ένα γεγονός που καθυστερεί την εξέλιξη προς το τραγικό τέλος.

Επιπάροδος: Το τραγούδι που τραγουδά ο Χορός, όταν επανέρχεται στην ορχήστρα μετά από μια αποχώρηση κατά τη διάρκεια του έργου.

Κάθαρση: Όρος που αναφέρεται από τον Αριστοτέλη στον ορισμό του για την τραγωδία. Ο θεατής καθαίρεται, ανακουφίζεται από τα συγκλονιστικά συναισθήματα που του προξένησαν τα δεινά και τα πάθη των ηρώων και, συγχρόνως, εξυψώνεται ψυχικά και πνευματικά μέσω της κατανόησης του βαθύτερου νοήματος του έργου.

Κατά το εικός και αναγκαίον: Βασική αισθητική και λογική αρχή που, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, πρέπει να διέπει την τραγωδία: η δράση πρέπει να εξελίσσεται με τρόπο αληθοφανή και να είναι δικαιολογημένη από ψυχολογική και δραματική άποψη.

Κομμός: Θρηνητικό άσμα που τραγουδούν εναλλάξ ο Χορός και τα πρόσωπα επί σκηνής.

Λέξις: Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής, οι εκφραστικοί τρόποι και τα σχήματα λόγου, π.χ. τα επίθετα, οι μεταφορές, οι προσωποποιήσεις, οι εικόνες κ.λπ.

Προαγώνας: Λίγες μέρες πριν παρουσιαστούν στο θέατρο οι τραγωδίες, οι συντελεστές της παράστασης (οι χορηγοί, οι δραματικοί ποιητές και οι ηθοποιοί), εμφανίζονταν στο Ωδείο και ανακοίνωναν τις υποθέσεις των έργων τους. Η διαδικασία αυτή ονομαζόταν προάγων ή προαγών.

Ρήση (Αγγελική): Ρήση καλείται ο συγκροτημένος, συνεκτικός και εκτενής λόγος σε αντιπαράθεση προς τη μεμονωμένη λέξη ή τη στιχομυθία, δηλαδή την κατά στίχο συνομιλία των υποκριτών. **Αγγελικές ρήσεις** λέγονται οι αφηγήσεις των Αγγέλων (βλ. λήμμα) ή των Εξαγγέλων, που παρουσιάζουν γεγονότα που έχουν συμβεί εκτός της σκηνής.

Σκευή: Το προσωπίο, τα κουστούμια, και ό,τι κρατούσαν ή φορούσαν οι ηθοποιοί σε μια παράσταση.

Στιχομυθία: Ο διάλογος ανάμεσα σε δύο πρόσωπα με μονόστιχα. Χρησιμοποιείται όταν υπάρχουν σκηνές έντονου πάθους, συγκρούσεων και, γενικά, όταν τα συναισθήματα των ηρώων είναι έντονα.

Τραγική Ειρωνεία: Η κατάσταση κατά την οποία οι ήρωες αγνοούν πράγματα που γνωρίζουν τα άλλα πρόσωπα και οι θεατές. Αυτή η διάσταση ανάμεσα στη γνώση και την άγνοια δημιουργεί δραματική ένταση και αγωνία για την εξέλιξη του έργου.

Τραγικωμωδία: Θεατρικό έργο, στο οποίο συνδυάζονται ισομερώς τραγικά και κωμικά στοιχεία. Ορισμένα έργα του Ευριπίδη, όπως η *Αλκηστη*, η *Ελένη*, χαρακτηρίζονται από κάποιους μελετητές ως τραγικωμωδίες.

Τραγικός Ήρωας: Ο ήρωας που πάσχει, υποφέρει σε βαθμό συντριβής και καταστροφής. Η τραγικότητα δημιουργείται, κατά κανόνα, όταν ο ήρωας υποπίπτει σε σφάλμα (άμαρτία) από λάθος υπολογισμούς ή από αλαζονεία (ύβρις)· όταν πάσχει εξαιτίας μιας αναπόφευκτης μοίρας· όταν βρίσκεται στην ανάγκη να επιλέξει ανάμεσα σε δύο λύσεις εξίσου επώδυνες. Επίσης, τραγικός θεωρείται ο ήρωας που μεταπίπτει από την ευτυχία στη δυστυχία κι εκείνος που κατανόησε την αλήθεια της ζωής μέσα από τα παθήματά του.

Φόβος: Ο φόβος που αισθάνεται ο θεατής βλέποντας τον ήρωα να πάσχει. Το συναίσθημα του φόβου ενισχύεται, όταν ο θεατής σκέφτεται ότι θα μπορούσε να βρεθεί στην ίδια θέση με τους ήρωες του έργου.

Χορός: Ομάδα αρχικά δώδεκα και, αργότερα, δεκαπέντε ατόμων που τραγουδούσε, ενώ, παράλληλα, χόρευε. Στον Ευριπίδη ο Χορός δεν έχει ουσιαστική συμμετοχή στη δράση. Με τα άσματά του προβάλλει τα πάθη των ηρώων και στοχάζεται, με αφορμή αυτά τα πάθη, για θέματα όπως η ευτυχία, η μοίρα, η τύχη, ο θεός κ.ά.

Άσκηση πολλαπλής επιλογής
για θεατρικούς όρους.

Παράρτημα (Γλωσσάρι)
Ονομάτων

- Ευριπίδης, *Άλκηστις*, μτφρ. Τάσος Ρούσσος, Κάκτος, Αθήνα 1993.
- Ευριπίδης, *Μήδεια- Κύκλωψ- Άλκηστις*, Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Παναγής Λεκατσάς, Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα χ.χ.
- Ελληνική Μυθολογία, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986.
- Hose Martin, Ευριπίδης, *Ο ποιητής των παθών*, μτφρ. Μπέττυ Ταραντίλη, Ινστιτούτο του Βιβλίου-Καρδαμίτσα. Αθήνα 2011.
- Ιακώβ Δανιήλ Ι., *Ευριπίδης Άλκηστη, Ερμηνευτική έκδοση*, τομ. Α΄, Εισαγωγή, Αρχαίο κείμενο και μετάφραση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2012.
- Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (Α, Β, Γ Γυμνασίου), ΟΕΔΒ, 2007.
- Κακριδής Ι. Φάνης, *Αρχαία Ελληνική Γραμματολογία*. https://www.greeklanguage.gr/digital-Resources/ancient_greek/history/grammatologia/page_047.html
- Καλογεράκος Ιωάννης, *Η Άλκηστη του Ευριπίδη και το παραμυθικό της υπόβαθρο*, περ. Παρνασσός, τομ. ΛΘ΄, 1997, σ. 179-195.
- Κούρκουλου Ν. Σταυρούλα, *Η σιωπή των ηρωίδων στις τραγικοκωμωδίες του Ευριπίδη*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών, Τμήμα Φιλολογίας. 2006.
- Lesky Albin, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1981.
- Ματακιάς Αργύρης, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, εκδ. Πελεκάνος, Αθήνα 1999.
- Μουδατσάκις Τηλέμαχος, *Το θέατρο ως πρακτική τέχνη στην εκπαίδευση*, Εξάντας, Αθήνα 2005.
- Μπεζαντάκος Νικόλαος Π., *Το αφηγηματικό μοντέλο του Greimas και ο τραγωδίες του Ευριπίδη*, Ινστιτούτο του Βιβλίου-Καρδαμίτσα, Αθήνα 2004.
- Μπακαλέξη Ντίνα, *Η εδελοντική θυσία της Άλκηστης του Ευριπίδη*, Ελληνικά 57.1 (2007).
- Παπαδημητρόπουλος Λουκάς, *Η έννοια του οίκου στον Ευριπίδη: Άλκηστη- Μήδεια-Ιππόλυτος*, Αθήνα 2014.
- Παπαδόπουλος Σίμος, *Θέατρο στην Εκπαίδευση και Αρχαία Ελληνική Σκέψη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2021.
- Romilly de Jacqueline, *Η νεωτερικότητα του Ευριπίδη*, μτφρ. Αγγ. Στασινοπούλου-Σκιαδά, 6΄ έκδ., Ινστιτούτο του Βιβλίου-Καρδαμίτσα, Αθήνα 2011.
- Σκοτεινώτη Ελένη, *Η θεώρηση του ανθρώπινου βίου στην αρχαία ελληνική τραγωδία*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2024.
- Slater Niall W., *Euripides: Alcestis*, Bloomsbury, London 2013.
- Φουντοπούλου Μαρία-Ζωή, *Το προσδιοριστικό πλαίσιο της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών από μετάφραση. Από τη θεωρία στη σχολική τάξη*, Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2010.
- Φανουράκη Κλειώ, *Η διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων μέσω της θεατρικής αγωγής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Διδακτορική διατριβή, Πάτρα 2010.
- Χουρμουζιάδης Νίκος Χ., *Ευριπίδου Άλκηστις*. Εισαγωγή-Μετάφραση-Σημειώσεις. Βιβλιοθήκη Αρχαίων Συγγραφέων 45, Στιγμή. 2008.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Η εικόνα του εξωφύλλου αποτελεί σύνθεση που δημιουργήθηκε από εικόνες παραγόμενες με τεχνητή νοημοσύνη. Οι επί μέρους εικόνες συνδυάστηκαν και βελτιώθηκαν στο Photoshop δημιουργώντας ένα τελικό αποτέλεσμα που αποδίδει την ατμόσφαιρα του βιβλίου «Άλκηστις».

ΘΕΡΜΕΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

στον Ιωάννη Κ. Παπασωτηρίου για την πολύτιμη τεχνική ψηφιακή υποστήριξη.

